

Pardžia>Jūsų teisės>Pagrindinės teisės>Verslas ir žmogaus teisės**Verslas ir žmogaus teisės**

Verslo veikla, kuri gali neigiamai paveikti žmogaus teises pasaulyje, ir ES atsakas į tai.

Verslas yra ekonomikos variklis, nes kuriant darbo vietas ir tiekiant prekes bei teikiant paslaugas skatinamas ekonominis ir socialinis vystymasis. Tačiau jis gali daryti ir neigiamą poveikį žmogaus teisėms, pavyzdžiui, aplinkos, darbo ir visuomeninio gyvenimo srityse.

Įmonės (savo veiksmams ar neveikimu arba per savo tiekimo grandines) gali daryti neigiamą poveikį įvairioms tarptautiniu mastu pripažintoms žmogaus teisėms, pavyzdžiui:

pilietinėms ir politinėms teisėms
ekonominėms ir kultūrinėms teisėms
lygybei ir nediskriminavimui
vaiko teisėms
žodžio laisvei
duomenų apsaugai
teisei į teisingą bylos nagrinėjimą
aplinkosaugos teisėms ir tvarumui
darbuotojų teisėms
teisėms į sveikatos priežiūrą
vartotojų apsaugos teisėms

Siekdamos užtikrinti teigiamą verslo poveikį ir užkirsti kelią neigiamam, Jungtinės Tautos (JT), Tarptautinė darbo organizacija (TDO) ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) suformulavo, ko visame pasaulyje turėtų būti tikimasi iš atsakingo verslo.

Priimta keletas dokumentų.

2011 m. **JT verslo ir žmogaus teisių pagrindiniai principai** yra pirmieji pasauliniu mastu suderinti standartai, kuriais siekiama mažinti verslo veiklos keliamą riziką žmogaus teisėms ir ją šalinti.

1976 m. priimtose ir **2011 m. atnaujintoje** EBPO gairėse yra žmogaus teisių skyrius, suderintas su JT pagrindiniais principais.

2017 m. buvo atnaujinta **TDO trišalė deklaracija** dėl principų, susijusių su daugiašalėmis įmonėmis ir socialine politika – į ją įtraukti nauji darbo standartai, taip pat nuorodos į JT pagrindinius principus ir Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m.

Be to, **2016 m.** Europos Taryba priėmė **rekomendaciją dėl verslo ir žmogaus teisių**, kurioje visų pirma kalbama apie galimybes pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis, ypač pabrėžiant, kad darbuotojams, vaikams, čiabuviams ir žmogaus teisių gynėjams reikalinga papildoma apsauga.

Kalbant apie galimybę apginti savo teises, pagal JT pagrindinius principus šalys turėtų imtis tinkamų veiksmų, kad nuo įmonių piktnaudžiavimo nukentėjusiems asmenims būtų užtikrintos galimybės pasinaudoti veiksmingomis teisių gynimo priemonėmis. Tai galima pasiekti teisminėmis, administracinėmis, teisėkūros ir kitomis tinkamomis priemonėmis. Be to, pagal JT pagrindinius principus įmonės, kurios dėl savo veiklos žmogaus teisėms padarė neigiamą poveikį arba prie jo prisidėjo, turėtų imtis taisomųjų veiksmų.

ES atsakas

Šiuo požiūriu svarbios kelios **Europos pagrindinių teisių chartijos** nuostatos, pavyzdžiui, dėl:

vergijos ir priverčiamojo darbo uždraudimo (5 straipsnis)
laisvės užsiimti verslu (16 straipsnis)
nediskriminavimo (21 straipsnis)
vaiko teisių (24 straipsnis)
tinkamų ir teisingų darbo sąlygų (31 straipsnis)
vaikų darbo uždraudimo (32 straipsnis)
sveikatos priežiūros (35 straipsnis)
aplinkos apsaugos (37 straipsnis)
vartotojų apsaugos (38 straipsnis)
teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą (47 straipsnis)

ES, reaguodama į neigiamą verslo veiklos poveikį žmogaus teisėms, ėmėsi šių veiksmų:

2011 m. priėmė ES strategiją, kurioje pabrėžiamas įsipareigojimas įgyvendinti JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus

2015 m. Komisija pateikė **pažangos įgyvendinant JT pagrindinius principus apžvalgą**

2017 m. **Pagrindinių teisių agentūros ataskaitoje** rekomenduota parengti plačiąjai visuomenei aiškiai surašytą visų teisių gynimo priemonių apžvalgą.

2019 m. Komisija apžvelgė **pažangą, padarytą įmonių socialinės atsakomybės, atsakingo verslo ir verslo bei žmogaus teisių srityse** (SWD (2019)143)

2019 m.

Pagrindinių teisių agentūra pateikė ataskaitą, kurioje visų pirma aptariami su verslu susiję žmogaus teisių pažeidimai, apie kuriuos pranešta ES, ir taikomos teisių gynimo priemonės

Paskutinis naujinimas: 28/07/2020

Šį puslapį tvarko Europos Komisija. Šiame tinklalapyje pateikta informacija nebūtinai atitinka Europos Komisijos oficialią poziciją. Europos Komisija nepriima atsakomybės ar įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą informaciją arba duomenis. Informacija apie ES tinklalapių autorių teises pateikiama teisiniame pranešime.

Verslas ir žmogaus teisės - Čekija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė? Asmenims, kurie yra nukentėję nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje, apsaugą suteikia bendrosios kompetencijos teismai.

Asmenys, kurių teisės buvo pažeistos, civilinės arba baudžiamosios teisenos tvarka gali kreiptis dėl apsaugos į bendrosios kompetencijos teismus. Prireikus vėliau galima kreiptis į Konstitucinį teismą.

Jeigu pažeidimai yra civilinio pobūdžio, apsiginti paprastai galima pateikus ieškinį dėl prievolių vykdymo – taip ieškovas gali reikalauti, kad būtų įvykdytos bet kurios teisinės prievolės. Paprastai ieškovas gali reikalauti, kad atsakovas ieškovui ką nors duotų, padarytų, nutrauktų neteisėtą elgesį arba toleruotų tam tikrą elgesį. Ieškovas taip pat gali reikalauti įvykdyti prievolę atlyginti dėl netinkamo atsakovo elgesio padarytą piniginę arba nepiniginę žalą. Jeigu teisės buvo pažeistos tam tikru veiksmu, kuriam būdingi nusikaltimo požymiai, skundą baudžiamosios teisenos tvarka galima pateikti policijai, prokuratūrai arba – žodžiu – teisme. Gavęs ieškinį baudžiamojoje byloje, prokuroras gali pradėti teismo procesą ir tada sprendimą dėl kaltės pripažinimo ir sankcijos priima teismas. Priimdamas sprendimus teismas veikia nepriklausomai ir vadovaujasi tik įstatymais.

Jeigu nukentėjęs asmuo dėl nusikalstamos veikos patyrė žalą sveikatai, piniginę ar nepiniginę žalą arba jeigu pažeidėjas dėl nusikalstamos veikos praturtėjo nukentėjusio asmens sąskaita, nukentėjęs asmuo gali prašyti teismo motyvuotu sprendimu įpareigoti atsakovą finansškai atlyginti dėl nusikalstamos veikos nukentėjusiam asmeniui padarytą piniginę arba nepiniginę žalą (tai vadinama reikalavimų įvykdymu). [1] Nukentėjęs asmuo tai turi padaryti ne vėliau kaip iki parodymų teikimo per teismo posėdį arba – vėliausiai – per pirmąjį posėdį dėl susitarimo dėl kaltės pripažinimo ir sankcijos, jei toks susitarimas sudarytas. Asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo (vadinamas nukentėjusiąja šalimi), neturi teisės apskųsti teismo sprendimo motyvuodamas tuo, kad rezoliucinė sprendimo dalis (t. y. pats sprendimas) yra netiksli. Tačiau nukentėjęs asmuo gali apskųsti sprendimą dėl finansinio piniginės arba nepiniginės žalos atlyginimo arba sprendimą grąžinti neteisėtai įgytą turtą motyvuodamas tuo, kad sprendimas yra netikslus, jeigu buvo pateikęs tokį reikalavimą.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Šiurkštūs žmogaus teisių pažeidimai pagal Baudžiamąjį kodeksą laikomi nusikalstama veika. Priimdamas nuosprendį teismas atsižvelgia ne tik į nusikalstamos veikos pobūdį ir sunkumą, bet ir į pažeidėjo padėtį bei nukentėjusio asmens įstatymais saugomus interesus. Apskritai Baudžiamajame kodekse už tam tikras kodekse suklasifikuotas nusikalstamas veikas, kurių poveikis visuomenei yra didesnis, nustatytos griežtesnės sankcijos ir bausmės. Poveikis gali pasireikšti tuo, kad asmeniui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos, dėl nusikalstamos veikos padarymo būdo arba dėl konkretaus motyvo sukeliamas gana didelis pavojus arba padaroma gana didelė žala. Nusikalstama veika gali būti padaroma tyčia, dėl didelio aplaidumo, pakartotinai, siekiant didelės arba itin didelės naudos, padarant sunkius sužalojimus arba sukeliant mirtį. Baudžiamajame kodekse yra atskiras skyrius dėl nusikalstamos veikos, susijusios su aplinkos apsauga. Baudžiamajame kodekse išdėstyti esminiai nusikalstamai veikai būdingi požymiai, taip pat apibrėžiami tam tikri sąlyginiai požymiai, pagal kuriuos nustatoma, kad nusikalstamos veikos poveikis visuomenei yra didesnis, ir už tokią nusikalstamą veiką skiriamos griežtesnės sankcijos. Jeigu nusikalstamą veiką įvykdė fizinis asmuo, jam net gali būti skiriama laisvės atėmimo bausmė, jeigu juridinis asmuo – jis net gali būti likviduotas.

Pirmiau išdėstyta tvarka *mutatis mutandis* taikoma ir asmenų išnaudojimui darbe. Baudžiamajame kodekse sąvoka „asmens išnaudojimas darbe“ nevartojama, tačiau ši sąvoka gali apimti vergiją, baudžiavinę padėtį[2], priverstinį darbą ir kitų formų išnaudojimą[3], kurie prilyginami prekybos žmonėmis nusikalstamai veikai. Išnaudojimu taip pat gali būti laikomos itin sunkaus išnaudojamojo pobūdžio darbo sąlygos[4]. Tai vienas iš svarbiausių nusikalstamos veikos, kai neteisėtai įdarbinami užsienio piliečiai, požymių. Už tam tikrus nusikalstamai veikai būdingus požymius taip pat skiriamos griežtesnės sankcijos.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Bendrasis atvejais tinka atsakymas į pirmą klausimą. Čekijos institucijos pirmiausia yra kompetentingos nagrinėti Čekijoje iškeltas bylas, išskyrus tuos atvejus, kai ES teisės aktuose arba tarptautinėse sutartyse nustatyta kitaip.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Kai kuriose savo kompetencijos srityse ombudsmenas gali suteikti paramą ir apsaugą nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje nukentėjusiems asmenims. Pirmiausia jis gali teikti pagalbą ES piliečiams, nagrinėti skundus dėl valstybės administracinių institucijų, bendradarbiauti su asmenimis, nukentėjusiais dėl diskriminacijos, ir teikti jiems konsultacijas. Dėl pagalbos ES piliečiams pažymėtina, kad visi ES piliečiai gali kreiptis į ombudsmeną su prašymu padėti išspręsti klausimus, susijusius su jų kaip ES piliečių teisėmis darbo santykių srityje. Šioje srityje ombudsmenas teikia ES piliečiams informaciją apie jų teises, apie institucijas, į kurias reikėtų kreiptis, ir apie tai, kokių veiksmų galima imtis. Ombudsmenas taip pat konsultuoja, jeigu kyla įtarimų dėl diskriminavimo pilietybės pagrindu, ir tais atvejais, kai pateikiami prašymai pradėti bylą dėl diskriminavimo. Ombudsmenas gali bendradarbiauti su institucijomis, kurios panašias funkcijas atlieka kitose ES valstybėse narėse. Asmenys, nukentėję dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje, gali kreiptis ne tik į ombudsmeną, bet ir į Čekijos SOLVIT centrą. SOLVIT centras nagrinėja skundus, kai ES valstybės narės valdžios institucija nesilaiko Europos teisės normų ir pažeidžia asmenų (piliečių arba verslo subjektų) teises.

Ombudsmenas taip pat nagrinėja skundus dėl valstybės administracinių įstaigų, kurios yra kompetentingos prižiūrėti, kaip privatūs subjektai vykdo savo prievoles (tai paprastai yra tikrinimo ir priežiūros institucijos). Tačiau ombudsmenas negali nagrinėti pačios privačių subjektų veiklos. Ne mažiau svarbu ir tai, kad ombudsmenas yra nacionalinė institucija, įgaliota užtikrinti vienodo požiūrio principo laikymąsi ir apsaugoti nuo diskriminacijos. Šiuo atžvilgiu ombudsmenas bendradarbiauja su asmenimis, nukentėjusiais nuo diskriminacijos, ir teikia jiems konsultacijas.

Čekijoje taip pat veikia nacionalinės kiekvieno valstybės administravimo sektoriaus priežiūros institucijos. Paprastai tokios institucijos priima visuomenės narių pasiūlymus ir skundus. Jeigu šios institucijos atlieka patikrą ir nustato teisės normų pažeidimų, jos pirmiausia gali nustatyti įpareigojimą ištaisyti padėtį, o jeigu pažeidimas sunkesnis – gali skirti baudas. Tokios institucijos, tuo neapsiribojant, yra – *Česká obchodní inspekce* (Čekijos prekybos inspekcija), prižiūrinti prekių tiekimo ir paslaugų teikimo sritį, *Státní zemědělská a potravinářská inspekce* (Čekijos žemės ūkio ir maisto inspekcija) ir *Státní veterinární správa* (Valstybinė veterinarijos administracija), prižiūrinčios maisto produktų sritį, taip pat regioniniai visuomenės sveikatos centrai, prižiūrintys kosmetikos produktų ir gaminių, skirtų liestis su maistu, sritį. Be to, dėl darbo santykių galima kreiptis į *Státní úřad inspekce práce* (Valstybinę darbo inspekciją) ir regionines darbo inspekcijas, dėl aplinkos apsaugos – į *Česká inspekce životního prostředí* (Čekijos aplinkos apsaugos inspekciją). Šių institucijų teritorinė kompetencija dažniausiai apsiriboja Čekijos Respublikos teritorija.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdant jų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Čekijos teisės aktuose Europos tarptautinėms bendrovėms nėra nustatyta prievolių sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdant jų verslo veiklą padarytus pažeidimus, ar prievolės stebėti tą veiklą. Todėl Čekijos vyriausybė įmonėms rekomenduoja bent apsvastyti galimybę įdiegti savus išsamaus patikrinimo mechanizmus, kad būtų galima nustatyti ir pašalinti žmogaus teisių pažeidimo riziką. [5] Į juos privaloma tvarka turėtų būti įtraukiamos suinteresuotųjų subjektų grupės – darbuotojai ir tiesiogiai suinteresuoti visuomenės nariai. Tačiau ši vyriausybės rekomendacija nėra teisiškai privaloma.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Jeigu asmuo prašo savo teisių apsaugos kaip civilinio proceso šalis, jis gali kreiptis į teismą, kad jam būtų paskirtas teisinis atstovas. Teismas paskiria teisinį atstovą, jeigu šalis atitinka atleidimo nuo žyminio mokesčio sąlygas ir jeigu atstovą paskirti yra būtina, kad būtų apsaugoti šalies interesai. Kartu pažymėtina, kad teismas paskiria advokatą tik tada, jeigu to reikia šalies interesams apsaugoti (ypač sudėtingesnėse bylose) arba tada, kai advokato (notaro) paskyrimas atstovauti asmeniui byloje yra privalomas.

Baudžiamosiose bylose nukentėjusiems asmenims suteikiama specialistų pagalba, įskaitant psichologo konsultaciją, socialinę konsultaciją, teisinę pagalbą, teisinės informacijos suteikimą ir galimybę dalyvauti pagalbos programose. Nukentėjęs asmuo taip pat turi teisę gauti informaciją apie bylą, kurioje jis yra laikomas nusikalstamos veikos auka. Teisinę pagalbą, tuo neapsiribojant, sudaro atstovavimas proceso metu teisme ir kitose institucijose, teisinių konsultacijų teikimas, dokumentų ir teisinės analizės rengimas.

Asmuo, patyręs sunkų kūno sužalojimą, kuris buvo padarytas dėl tyčinės nusikalstamos veikos, taip pat asmens, žuvusio dėl nusikalstamos veikos, išlaikytinis gali kreiptis dėl teisinės pagalbos. Teisinė pagalba suteikiama nemokamai arba už mažesnę mokesť. Teismas skiria teisinę pagalbą nemokamai arba už mažesnę mokesť, jeigu paaiškėja, kad nukentėjęs asmuo arba jo išlaikytinis neturi pakankamai lėšų, kad galėtų padengti honoraro paskirtam advokatui išlaidas. Teismas tokį sprendimą priima ir tada, kai nukentėjęs asmuo arba jo išlaikytinis reikalauja žalos atlyginimo ir advokato atstovavimas akivaizdžiai nėra perteklinis. Nemokama teisinė pagalba taip pat suteikiama, jeigu jos prašoma, itin pažeidžiamiems nukentėjusiems asmenims, prie kurių priskiriami vaikai, garbaus amžiaus sulaukę asmenys ir neįgalūs asmenys, asmenys, nukentėję nuo įstatymuose nurodytos nusikalstamos veikos, įskaitant prekybos žmonėmis aukas. Pirmiau nurodyti asmenys apskritai turi teisę gauti nemokamą specialistų pagalbą ir jiems suteikiamos specialios papildomos teisės, pavyzdžiui, teisė į apsaugą nuo ryšio su pažeidėju ir teisė į apsaugą, kai atliekama asmens patikra arba kai asmuo pateikia informaciją.

Jeigu asmuo įsivelia į ginčą su asmeniu, kuris gyvena ne Čekijos Respublikoje arba kurio registruota buveinė yra ne Čekijos Respublikoje, ir asmuo neturi pakankamai lėšų, kad galėtų padengti teismo proceso išlaidas, toks asmuo gali prašyti teisinės pagalbos tarptautiniuose ginčuose pagal [Direktyvą](#) dėl teisinės pagalbos tarptautiniuose ginčuose. Tokią teisinę pagalbą sudaro konsultavimas iki teismo proceso siekiant padėti susitarti ir išvengti bylos nagrinėjimo teisme, teisinę pagalbą keliant bylą teisme, atstovavimas teisme ir pagalba padengiant teismo proceso išlaidas arba atleidimas nuo pareigos padengti šias išlaidas.

Asmenys, kurie nėra ES piliečiai ir gyvena ne ES, tačiau kurių teisės buvo pažeistos jiems vykdamą veiklą Čekijos Respublikoje, gali gauti teisinę pagalbą tokiomis pačiomis sąlygomis kaip Čekijos Respublikos piliečiai.

[1] Įstatymo Nr. 141/1961 dėl baudžiamojo proceso (Baudžiamojo proceso kodekso) 43 skirsnio 3 dalis.

[2] Baudžiamojo kodekso 168 skirsnio 1 dalis ir 2 dalies d punktas (prekyba žmonėmis).

[3] Baudžiamojo kodekso 168 skirsnio 1 dalis ir 2 dalies e punktas (prekyba žmonėmis).

[4] Baudžiamojo kodekso 342 skirsnio 1 dalis (neteisėtas užsienio piliečių įdarbinimas).

[5] 2017–2022 m. Nacionalinis verslo ir žmogaus teisių srities veiksmų planas (ček. *Národní akční plán pro byznys a lidská práva na období 2017–2022*), p. 30.

Paskutinis naujinimas: 28/07/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Danija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Teisinė apsauga nuo žmogaus teisių pažeidimų yra įtvirtinta Europos žmogaus teisių konvencijoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir Danijos Karalystės konstituciniame akte (dan. *Danmarks Riges Grundlov*). Žmogaus teisių pažeidimai nėra skirstomi į susijusius ir nesusijusius su verslu.

Europos žmogaus teisių konvencija

Europos žmogaus teisių konvencija perkelta į Danijos nacionalinę teisę 1992 m. balandžio 29 d. Įstatymu Nr. 285. Remiantis Danijos teismų praktika, valstybės institucijos gali būti įpareigos atlyginti finansinę ir nefinansinę žalą, susijusią su kurių nors Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatų pažeidimais. Pagal Danijos teismų praktiką tokia atsakomybė yra be kaltės. Taip pat taikomi bendrieji Danijos teisėje įtvirtinti žalos atlyginimo principai.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

Visos Danijos institucijos, įgyvendindamos ES teisės normas, privalo laikytis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos. Danijos teismai taip pat privalo suteikti reikiamą galimybę kreiptis į teismą, kad asmuo galėtų veiksmingai ginti savo teises ES teisės normomis reglamentuojamose srityse. Prie tokių teisės normų priskiriamos ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatos.

Danijos Karalystės konstitucinis aktas

Danijos konstitucijos VII ir VIII skyriuose įtvirtintos įvairios laisvės ir žmogaus teisės. Prie asmens laisvių priskiriama asmens laisvės apsauga (71 straipsnis), namų ir privatumo apsauga (72 straipsnis), teisė į nuosavybę (73 straipsnis), tikėjimo laisvė ir teisė nebūti diskriminuojamam (67, 68 ir 70 straipsniai). Prie politinių laisvių priskiriama kalbos laisvė (77 straipsnis), asociacijų laisvė (78 straipsnis) ir susirinkimų laisvė (79 straipsnis). Konstitucijoje taip pat įtvirtinta teisė laisvai ir vienodomis sąlygomis prekiauti (74 straipsnis), teisė gauti valstybės pagalbą (75 straipsnis), teisė į nemokamą pradinį išsilavinimą ir teisė laisvai pasirinkti mokyklą (76 straipsnis).

Konstitucijos 73 straipsnyje yra nustatytas teisinis pagrindas, kuriuo remiantis įgyjama teisė gauti visapusišką kompensaciją už ekspropriaciją. Kompensacija sumokama, kad būtų padengti dėl ekspropriacijos patirti finansiniai nuostoliai.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų nacionaliniu arba tarptautiniu lygmeniu nėra. Tačiau vertinant žmogaus teisių pažeidimus, taip pat ir pažeidimo šurkštumą, taikomas proporcingumo principas. Teisinė apsauga nuo žmogaus teisių pažeidimų yra įtvirtinta Europos žmogaus teisių konvencijoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir Danijos Karalystės konstituciniame akte.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdamą veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Iš esmės Danijoje ieškinį nacionaliniuose teismuose gali pareikšti bet kuris fizinis asmuo. Tai gali padaryti ir ES piliečiai, ir asmenys, kurie nėra ES piliečiai. Daugiau informacijos apie tai, kaip pareikšti ieškinį teisme, pateikiama interneto svetainėje <http://www.domstol.dk/>.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdamą veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei

nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Danijoje veikianti nacionalinė žmogaus teisių institucija – Danijos žmogaus teisių institutas (dan. *Institut for Menneskerettigheder*) – siekia skatinti pagarbą žmogaus teisėms ir šias teises saugoti. Be kitų funkcijų, jis konsultuoja Danijos parlamentą (dan. *Folketinget*), Danijos vyriausybę, kitas valdžios institucijas ir privačiojo sektoriaus suinteresuotuosius subjektus žmogaus teisių klausimais bei tvarko informaciją apie žmogaus teises. Danijos žmogaus teisių institutas taip pat gali padėti nuo diskriminacijos nukentėjusiems asmenims pateikti skundus dėl diskriminacijos ir užtikrinti, kad būtų atkreiptas deramas dėmesys į nukentėjusių asmenų, asociacijų, organizacijų ir kitų juridinių asmenų teises.

Danijos parlamento ombudsmenas iš esmės nagrinėja tik skundus dėl viešojo administravimo institucijų.

Danijoje veikia keli bylų, susijusių su žmogaus teisių pažeidimais verslo srityje, nagrinėjimo mechanizmai, tarp jų – Danijos teismai, Darbo teismas (dan. *arbejdsretten*), Nacionalinė nelaimingų atsitikimų darbe taryba (dan. *Arbejdsskadsstyrelsen*), Lygių galimybių taryba (dan. *Ligebehandlingsnævnet*), Mediacijos ir skundų nagrinėjimo institucija atsakingam įmonių elgesiui užtikrinti (dan. *Mæglings- og klageinstitutionen for ansvarlig virksomhedsadfærd*) (MKI) ir kt. Darbo rinkoje tam tikrais atvejais, kurie gali būti susiję su žmogaus teisėmis, tarp šalių sudaromi konfidencialūs taikos susitarimai.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdam jį veiklą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Pagal Danijos įstatymus Europos tarptautinės bendrovės neprivalo sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmų, kurie leistų ištirti vykdam jį veiklą padarytus pažeidimus.

Danijoje pagal įstatymus yra įsteigta Mediacijos ir skundų nagrinėjimo institucija atsakingam įmonių elgesiui užtikrinti (toliau – MKI), kurios paskirtis – sukurti mediacijos, dialogo ir konfliktų sprendimo sistemą.

MKI yra nacionalinis EBPO kontaktinis centras Danijoje. Jai, be kitų dalykų, pavesta nagrinėti skundus dėl galimo Danijos įmonių neatsakingo elgesio Danijoje ir kitose valstybėse, pavyzdžiui, įmonei palaikant tam tikrus ryšius. MKI taip pat teikia mediacijos tarp nukentėjusios šalies ir šalies, dėl kurios pateiktas skundas, paslaugas. MKI nagrinėja skundus ir gali pasiūlyti mediacijos paslaugas EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms pažeidimo atvejais, įskaitant su žmogaus teisėmis, darbuotojų teisėmis, tarptautiniais aplinkos apsaugos standartais ir korupcija susijusius pažeidimus.

MKI kasmet skelbia savo darbo ataskaitą, kurioje pateikia informaciją apie išnagrinėtus skundus ir vykusius mediacijos procesus. Nagrinėdama skundus MKI taip pat gali skelbti viešus pareiškimus ir juose, pavyzdžiui, išdėstyti kritiką dėl įmonės elgesio.

MKI yra nepriklausoma institucija, įgaliota nagrinėti bylas savo iniciatyva, tačiau ji Danijos įmonių veiklos neprižiūri.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiamas nukentėjęs asmuo, reiškiantis reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiais pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Asmenys, nukentėję nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje, neturi jokių specialių teisių (žr. atsakymą į pirmą klausimą). Danijoje teikiama dviejų rūšių valstybės finansuojama teisinė pagalba: nemokamas procesas (dan. *fri proces*) ir valstybės teisinė pagalba (dan. *offentlig retshjælp*). Sąlygos, kad teisinė pagalba teikiama tik Danijos arba ES valstybių narių piliečiams, nėra.

Nemokamas procesas

Jeigu asmens prašymas dėl nemokamo proceso yra patenkinamas, valstybė padengia visas prašymą pateikusio asmens išlaidas. Taigi, be kitų sąlygų, viena iš nemokamo proceso sąlygų yra tai, kad prašymą pateikusio asmens pajamos neturi viršyti Teisingumo vykdomo įstatymo (dan. *retsplejeloven*) 325 straipsnio 3–5 dalyse nustatytos pajamų ribos ir prašymą pateikęs asmuo neturi turėti teisinės pagalbos draudimo arba kito draudimo, pagal kurį būtų padengiamos bylos išlaidos. Pajamų ribos kasmet didinamos (žr. Teisingumo administravimo akto 328 straipsnio 2 dalį). Taigi 2019 m. nesusituokiusio prašymą teikiančio asmens pajamos negalėjo viršyti 329 000 DKK, o jeigu prašymą pateikęs asmuo gyvena poroje, bendros poros pajamos negalėjo viršyti 418 000 DKK.

Kita svarbi sąlyga – iš esmės turi būti laikoma, jog asmuo turi pakankamą pagrindą kelti bylą (žr. Teisingumo administravimo akto 328 straipsnio 2 dalį).

Vis dėlto, Teisingumo administravimo akto 327 straipsnyje nurodytos tam tikros bylų rūšys, kai sąlyga, kad prašymą pateikęs asmuo turi turėti pakankamą pagrindą kelti bylą, netaikoma. Tokiais atvejais nemokamas procesas užtikrinamas visais atvejais, kai prašymą teikiantis asmuo atitinka 325 straipsnyje nustatytas finansines sąlygas. Tačiau tai nebūtinai reiškia, kad byloje bus priimtas prašymą pateikusiam asmeniui palankus sprendimas (žr. 327 straipsnio 4 dalį).

Valstybės teisinė pagalba

Teisinė pagalba skirstoma į tris etapus (žr. Teisingumo vykdomo įstatymo 323 straipsnį, 2015 m. gruodžio 1 d. vykdomąjį įsakymą (dan. *bekendtgørelse*) Nr. 1436 ir 2018 m. lapkričio 28 d. vykdomąjį įsakymą Nr. 1373 dėl valstybės teisinės pagalbos suteikiant advokato paslaugas). Kiekvienas turi teisę gauti bazinę (ir nemokamą) žodinę konsultaciją ginčui svarbiais teisės klausimais ir žodinę konsultaciją dėl praktinių ir finansinių bylos nagrinėjimo galimybių (1 etapas).

Asmenys, kurie atitinka nemokamo proceso sąlygas, taip pat turi teisę gauti tam tikrą nemokamą teisinę pagalbą, kurią sudaro konsultacijos ir individualių rašytinių užklausų, įskaitant prašymus dėl nemokamo proceso, parengimas (2 etapas). Jeigu, kilus ginčui, padaroma išvada, kad ginčą galima išspręsti pasinaudojus papildoma advokato pagalba ir sudarius taikos sutartį, atitinkamas asmuo taip pat turi teisę gauti tam tikrą nemokamą teisinę advokato pagalbą (3 etapas).

2019 m. honoraras advokatui už teisinę pagalbą 2 etape buvo 1 040 DKK (su PVM). Valstybė padengia 75 proc. šios sumos, o likusias išlaidas padengia prašymą dėl teisinės pagalbos pateikęs asmuo. Honoraras advokatui už teisinę pagalbą 3 etape yra 2 390 DKK (su PVM). Valstybė ir prašymą dėl teisinės pagalbos pateikęs asmuo šią sumą padengia per pusę. Tačiau valstybė padengia visą honorarą už teisinę pagalbą, susijusią su prašymo dėl nemokamo proceso pateikimu.

Vis dėlto, jeigu iš pat pradžių yra aišku, kad 1 040 DKK arba 2 390 DKK sumos bylos išlaidoms padengti nepakaks, prašyti iš valstybės subsidijos 2 ir 3 etapuose negalima. Taip pat pažymėtina, kad valstybės subsidija teisinės pagalbos išlaidoms padengti 2 ir 3 etapuose apima tik tas išlaidas, kurios nėra dengiamos pagal teisinės pagalbos draudimo arba kitos rūšies draudimo sąlygas.

Paskutinis naujinimas: 28/12/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Vokietija

1. Kokia teisinė apsauga suteikiama asmenims, nukentėjusiems nuo ekonominių žmogaus teisių pažeidimų? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

a. Civilinė teisė

Bet kuris asmuo, kuris mano, kad Vokietijos įmonė savo veiksmais pažeidė jo teises, gali pareikšti ieškinį prieš tą įmonę Vokietijos civiliniuose teismuose. Jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės turi tas teismas, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra įmonės atsakovės registruota buveinė. Įmonės registruota buveinė – tai įmonės įstatuose nurodyta vieta, kurioje yra jos pagrindinė buveinė arba pagrindinė verslo vieta. 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija išdėstytas reglamentas „Briuselis I“). Daugiau informacijos apie reglamentą galima rasti [čia](#).

Jeigu įmonės atsakovės registruota buveinė yra ne Europos Sąjungoje arba valstybėje, kuri nėra pasirašiusi 2007 m. spalio 30 d. Lugano konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, Vokietijos teismų jurisdikcija tarptautinėse bylose gali būti nustatoma pagal Vokietijos civilinio proceso normas, ypač pagal Civilinio proceso kodeksą (vok. *Zivilprozessordnung*, ZPO). Pavyzdžiui, pagal Civilinio proceso kodekso 32 skirsnį byla gali būti keliama Vokietijos teisme, jeigu bent dalis veiksmų, dėl kurių atsiranda deliktinė atsakomybė, įvykdyta Vokietijoje. Laikoma, kad veikla padaryta ten, kur veikė žalą padaręs asmuo (vok. *Handlungsort*), ir ten, kur buvo pažeista teisės aktais saugoma žalą patyrusio asmens teisė (vok. *Erfolgsort*).

Šios jurisdikcijos taisyklės taikomos ir tada, kai ieškinius pareiškia ne ES piliečiai, kurie gyvena ne Europos Sąjungoje.

Nacionalinė teisinė sistema, taikoma ieškiniams dėl deliktinės atsakomybės, nustatoma pagal 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (reglamentas „Roma II“). Reglamente nustatyta, kad paprastai taikoma valstybės, kurioje atsirado žala, teisė, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje įvyko žalą sukėlęs įvykis, ir neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje arba šalyse atsirado netiesioginių to įvyko pasekmių (Reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalis). Daugiau informacijos apie taikytiną teisę galima rasti [čia](#).

Vokietijos civilinio proceso taisyklėse yra numatytos tam tikros priemonės, leidžiančios skirtingų ieškovų pareikštus ieškinius nagrinėti kolektyviai, pvz., sujungti šalis (vok. *Streitgenossenschaft*, žr. Civilinio proceso kodekso 59 skirsnį ir paskesnius skirsnius). Pagal Civilinio proceso kodekso 59 skirsnį keletas asmenų gali kelti bylą kartu arba byla gali būti keliama keletui asmenų, jeigu tie asmenys ginčo dalyko atžvilgiu sudaro vieną juridinį subjektą arba jeigu turi teisę arba prievolę, pagrįstą tuo pačiu faktiniu arba teisiniu pagrindu.

2018 m. bylose dėl įmonės veiksmais padarytų didelio skaičiaus vartotojų teisių pažeidimų Vokietija pradėjo taikyti pavyzdinio sprendimo pagrindiniais bylos klausimais metodą (vok. *Musterteststellungsklage*). Specialios kvalifikacijos vartotojų apsaugos asociacijos tam tikromis sąlygomis gali pateikti prašymą priimti pavyzdinį sprendimą pagrindiniais bylos klausimais ir prašyti, kad teismas atsakytų į pagrindinius faktinius ir teisinius klausimus, kuriais grindžiami visų ieškovų reikalavimai. Kai pateikiamas prašymas priimti pavyzdinį sprendimą pagrindiniais bylos klausimais, atskirų ieškovų, įtrauktų į ieškinių registrą, reikalavimų senaties laikotarpio skaičiavimas yra sustabdomas (taigi vartotojai gali sulaukti atsakymo į prašymą priimti pavyzdinį sprendimą pagrindiniais bylos klausimais nerizikuodami prarasti savo teises). Vartotojai gali savo reikalavimus ieškinių registre užregistruoti nemokamai. Pavyzdinis sprendimas pagrindiniais faktais ir teisiniais bylos klausimais yra privalomas ir įmonėi, ir į registrą įtrauktiems vartotojams. Jeigu sprendimas pagrindiniais bylos klausimais yra vartotojams palankus, įmonė greičiausiai bus pasiruošusi savanoriškai atlyginti žalą. Jeigu įmonė žalos savanoriškai neatlygina, į ieškinių registrą įtraukti vartotojai, vadovaudamiesi pavyzdiniu sprendimu pagrindiniais bylos klausimais, gali siekti priverstinio savo reikalavimų įvykdymo teisiniu arba neteisiniu būdu.

b. Administracinių pažeidimų teisė

Jeigu, pavyzdžiui, įmonės vadovas padaro nusikalstamą veiką, pagal Administracinių pažeidimų įstatymą (vok. *Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*) įmonėms gali būti skiriamos iki 10 mln. EUR baudos. Tai galioja ir žmogaus teisių pažeidimams verslo srityje. Jeigu dėl nusikalstamos veikos įmonė gavo ekonominės naudos ir bauda padėtų tą naudą panaikinti, gali būti skiriama ir didesnė bauda.

Vokietijos vyriausybės koalicinėje sutartyje dėl 19-ojo teisėkūros laikotarpio numatyta pertvarkyti teisės normas dėl įmonėms skiriamų baudų. Šios pertvarkos yra ruošiamos.

2. Ar yra specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Vokietijos teisės aktuose dėl nesutartinės atsakomybės nėra specialių teisės normų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų. Tačiau jeigu dėl šurkštaus žmogaus teisių pažeidimo yra pažeidžiama teisės aktais saugoma asmens teisė, gali atsirasti bendroji nesutartinė atsakomybė. Pavyzdžiui, pagal Civilinio kodekso (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*) 823 skirsnio 1 dalį asmuo, kuris tyčia arba dėl neatsargumo atima asmens gyvybę, asmenį sužaloja, pakenkia asmens sveikatai, laisvei, nuosavybei arba neteisėtai pažeidžia kitą kito asmens teisę, privalo atlyginti žalą. Jeigu dėl padarytos žalos asmuo žūsta, yra sužalojamas, pakenkiama jo sveikatai, laisvei, nuosavybei arba pažeidžiama kita jo teisė, atsakingas yra ne tik žalą tiesiogiai sukėlęs asmuo, bet ir kiekvienas asmuo, kuris nesiėmė reikalingų ir pagrįstų priemonių, kad žalos trečiosioms šalims nebūtų padaryta, ir dėl to atsirado rizika (vok. *Verkehrssicherungspflicht*).

Be to, teisės aktuose dėl privačios atsakomybės už aplinkos apsaugą išdėstytos specialios nuostatos dėl griežtos atsakomybės už nusikalstamą veiką, kuria pažeidžiamos teisės aktais saugomos asmens teisės. Pavyzdžiui, tokios nuostatos išdėstytos Atsakomybės už aplinkos apsaugą akto (vok. *Umwelthaftungsgesetz*) 1 skirsnyje ir paskesniuose skirsniuose, Atominės energetikos akto (vok. *Atomgesetz*) 25 skirsnyje ir paskesniuose skirsniuose, Genetinės inžinerijos akto (vok. *Gentechnikgesetz*) 32 skirsnyje ir paskesniuose skirsniuose ir Vandentvarkos akto (vok. *Wasserhaushaltsgesetz*) 89 skirsnyje.

Baudžiamojoje teisėje šurkščius žmogaus teisių pažeidimus taip pat apima bendro pobūdžio nusikalstama veika. Didelis darbo jėgos išnaudojimas yra laikomas nusikalstama veika, už kurią baudžiama. Atitinkamos nuostatos yra įtvirtintos, pavyzdžiui, Baudžiamojo kodekso (vok. *Strafgesetzbuch*, StGB) 233 skirsnyje (dėl prekybos žmonėmis siekiant išnaudoti juos kaip darbo jėgą).

Siekiant išsaugoti tinkamas gyvenimo sąlygas, ypač ateities kartoms, aplinka yra saugoma ir baudžiamosios teisės aktais. Šiuo atžvilgiu Baudžiamajame kodekse (324 skirsnyje ir paskesniuose skirsniuose) išdėstytos Vokietijos pirminės baudžiamosios teisės (vok. *Kernstrafrecht*) nuostatos – nuostatos dėl visapusiškos esminių aplinkos elementų – vandens, oro ir dirvožemio – apsaugos. Šios pagrindinės apsaugos nuostatos yra papildomos įvairiomis antrinės baudžiamosios teisės (*Nebenstrafrecht*) normomis, taip pat jomis įtvirtinama augalijos ir gyvūnijų apsauga. Kartu, siekiant užtikrinti, kad aplinka būtų saugoma tarpvalstybiniu lygmeniu, atsižvelgiama į platesnius ES teisės reikalavimus.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Bet kuris asmuo, kuris mano, kad Vokietijos įmonė savo veiksmais pažeidė jo teises, gali pareikšti ieškinį prieš tą įmonę Vokietijos civiliniuose teismuose. Jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės turi tas teismas, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra įmonės registruota buveinė. Įmonės registruota buveinė – tai įmonės įstatuose nurodyta vieta, kurioje yra jos pagrindinė buveinė arba pagrindinė verslo vieta. 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija išdėstytas reglamentas „Briuselis I“). Daugiau informacijos apie šį reglamentą galima rasti [čia](#).

Jeigu įmonės atsakovės registruota buveinė yra ne Europos Sąjungoje arba valstybėje, kuri nėra pasirašiusi 2007 m. spalio 30 d. Lugano konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, Vokietijos teismų jurisdikcija tarptautinėse bylose gali būti

nustatoma pagal Vokietijos civilinio proceso normas, ypač pagal Civilinio proceso kodeksą (vok. *Zivilprozessordnung*, ZPO). Pavyzdžiui, pagal Civilinio proceso kodekso 32 skirsnį byla gali būti keliama Vokietijos teisme, jeigu bent dalis veiksmų, dėl kurių atsiranda deliktinė atsakomybė, įvykdyta Vokietijoje. Laikoma, kad veika padaryta ten, kur veikė žala padaręs asmuo (vok. *Handlungsort*), ir ten, kur buvo pažeista teisės aktais saugoma žala patyrusio asmens teisė (vok. *Erfolgsort*).

Šios jurisdikcijos taisyklės taikomos ir tada, kai ieškinius pareiškia ne ES piliečiai, kurie gyvena ne Europos Sąjungoje.

Nacionalinė teisinė sistema, taikoma ieškiniams dėl deliktinės atsakomybės, nustatoma pagal 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (reglamentas „Roma II“). Reglamente nustatyta, kad paprastai taikoma valstybės, kurioje atsirado žala, teisė, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje įvyko žalą sukėlęs įvykis, ir neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje arba šalyse atsirado netiesioginių to įvyko pasekmių (Reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalis). Daugiau informacijos apie taikytiną teisę galima rasti [čia](#).

Daugiau informacijos galima rasti [čia](#).

4. Ar asmenys, nukentėję nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdančią už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teisimą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Vokietijos nacionalinis informacijos dėl EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms centras (toliau – NIC), yra neteisminė ginčų nagrinėjimo institucija. Tai Federalinės ekonomikos ir energetikos ministerijos struktūros dalis. Centrai pavesta skleisti informaciją apie EBPO rekomendacijas ir jas veiksmingai įgyvendinti. Bet kuris asmuo, kuris gali įrodyti turįs teisėtų interesų, gali pateikti skundą NIC dėl galimų daugiašalės įmonės padarytų EBPO rekomendacijų pažeidimų. NIC nagrinėja gautus skundus, o jei skundai priimami – pasiūlo savo paramą suinteresuotosioms šalims, pavyzdžiui, surengia taikinimo ar mediacijos procedūrą, kad padėtų šalims susitarti ginčytiniais klausimais. Be kitų dalykų NIC nagrinėja skundus dėl to, kad įmonei vykdančią išsamius patikrinimus, kaip to reikalaujama EBPO rekomendacijose, nepakankamai užtikrinamos žmogaus teisės arba į jas nepakankamai atsižvelgiama. Rengiant pakoreguotą 2011 m. EBPO rekomendacijų redakciją, kurioje pateikiamos konkrečios rekomendacijos dėl pagarbos žmogaus teisėms įmonėse, pirmiausia remtasi pagrindiniais Jungtinių Tautų verslo ir žmogaus teisių principais.

NIC koordinuoja savo veiklą ir sprendimus konsultuodamasis su Tarpministeriniu EBPO rekomendacijų komitetu (toliau – Tarpministerinis komitetas). Į Tarpministerinį komitetą įtraukti dar septynių federalinių ministerijų atstovai. Dar viena koordinavimo struktūra – EBPO rekomendacijų darbo grupė. Į darbo grupę įtraukti ne tik visų federalinių ministerijų, dalyvaujančių Tarpministerinio EBPO rekomendacijų komiteto veikloje, atstovai, bet ir verslo asociacijų, profesinių sąjungų bei nevyriausybinių organizacijų atstovai.

Daugiau informacijos apie NIC vykdomą skundų nagrinėjimo procedūrą (įskaitant informaciją apie gautus skundus ir tai, kokių priemonių dėl jų imtasi) galima rasti internete, Vokietijos NIC [internetinė svetainė](#).

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančią verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas yra atsakingas už šių skundų nagrinėjimo mechanizmų arba mediacijos paslaugų stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie šių mechanizmų ir paslaugų veikimą?

2016–2020 m. nacionaliniame verslo ir žmogaus teisių sritys veiksmų plane federalinė vyriausybė išreiškė lūkestį, kad visos įmonės į Vokietijoje ir visame pasaulyje, t. y. ne tik ES, vykdomą savo veiklą tinkamai įtrauks su žmogaus teisėmis susijusius išsamaus patikrinimo procesus. Šis lūkestis nėra teisinė nuostata. Nacionaliniame veiksmų plane su žmogaus teisėmis susijęs išsamaus patikrinimo procesas apibrėžiamas pagal penkis esminius elementus, kurių vienas yra tai, kad įmonės turi sukurti skundų nagrinėjimo mechanizmus.

Šiuo atžvilgiu nacionaliniame veiksmų plane pabrėžiama, kokį svarbų vaidmenį gali atlikti nevyriausybinių skundų nagrinėjimo mechanizmas, o įmonės raginamos tokiuose mechanizmuose dalyvauti arba juos kurti. Nacionaliniame veiksmų plane nustatyta keletas nevyriausybinių skundų nagrinėjimo mechanizmų kūrimo ir veikimo reikalavimų. Pavyzdžiui, skundo mechanizmo struktūra turėtų būti pasirenkama pagal tikslinę grupę. Kuriant naujus mechanizmus ir naudojantis jau esančiais mechanizmais, reikėtų pasistengti užtikrinti, kad pagal juos būtų užtikrinta sąžininga, subalansuota ir nuspėjama procedūra, kad tokiu mechanizmu galėtų pasinaudoti kiekvienas galėjęs nukentėti asmuo. Procedūra turėtų būti kuo skaidresnė visoms joje dalyvaujančioms šalims ir derėti su tarptautiniais žmogaus teisių standartais. Įvairios Vokietijos įmonės jau yra sukūrusios vidaus arba sektorinius skundų nagrinėjimo mechanizmus, kad jų darbuotojai ir įmonėje nedirbantys asmenys galėtų teikti skundus dėl žmogaus teisių pažeidimų.

Federalinė vyriausybė tikrina, kaip įmonės į savo išsamaus tikrinimo procedūras įtraukia žmogaus teisių aspektus, – nuo 2018 iki 2020 m. šiuo tikslu kasmet buvo atliekama mokslinius standartus atitinkanti apklausa. Per apklausą rinkti empiriniai duomenys apie tai, ar įmonės, turinčios daugiau negu 500 darbuotojų, yra sukūrusios skundų nagrinėjimo mechanizmus ir ar tie mechanizmai atlieka savo funkciją. Nacionalinio veiksmų plano stebėsenos rezultatai taip pat yra svarbūs federalinei vyriausybei aptariant, kokių tolesnių priemonių imtis įgyvendinant esamą nacionalinį veiksmų planą. Jeigu iš nacionalinio veiksmų plano stebėsenos rezultatų matyti, kad mažiau negu 50 proc. atitinkamų įmonių laikosi nacionalinio veiksmų plano reikalavimų dėl įmonių išsamaus patikrinimo procedūrų, federalinė vyriausybė, remdamasi nacionaliniu veiksmų planu, svarsto galimybę imtis tolesnių priemonių, įskaitant teisėkūros priemones. Federalinės vyriausybės koaliciniame susitarime taip pat nurodyta, kad, priklausomai nuo išsamios ir veiksmingos nacionalinio veiksmų plano peržiūros rezultatų, federalinė vyriausybė gali imtis teisėkūros veiksmų ir prisidėti prie visos ES mastu vykdomo reguliavimo.

Daugiašalės Tvarios tekstilės partnerystės nariai daug dėmesio skiria tam, kad būtų sukurtas veiksmingas skundų nagrinėjimo mechanizmas ir kad jis apimtų pasaulines vėrtes ir tiekimo grandines. Todėl skundų nagrinėjimo mechanizmų ekspertų grupėje keičiamasi iš įvairių narių gauta informacija ir geriausios patirties pavyzdžiais. Tvarios tekstilės partnerystės nariai taip pat pradėjo bendradarbiauti su fondu „Fair Wear Foundation“, kuris veikia skundų nagrinėjimo mechanizmų srityje septyniose tekstilę gaminančiose valstybėse.

Vokietija vystomojo bendradarbiavimo srityje šiuo metu remia projektus, kuriais siekiama pagerinti darbo sąlygas Bangladešo, Mianmaro ir Pakistano tekstilės sektoriuose. Projektų veikla taip pat apima veiksmingų skundų nagrinėjimo mechanizmų kūrimo ir diegimo strategijas.

Atsižvelgdamos į Federalinės ekonominio bendradarbiavimo ir vystymosi ministerijos nustatytą pagarbos žmogaus teisėms principą, skundų nagrinėjimo mechanizmus sukūrė šios Vokietijos vystomojo bendradarbiavimo iniciatyvas įgyvendinančios vyriausybės organizacijos: valstybės įmonė „Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH“, (GIZ) ir skatinamojo finansavimo bankas bei viešosios teisės įstaiga „KfW Entwicklungsbank“ skundų dėl žmogaus teisių nagrinėjimo mechanizmus kuria nuo 2013 m. Jų pavyzdžiu 2017 m. pasėk dar dvi aukštesniojo lygmens federalinės institucijos – Federalinis geologijos mokslų ir gamtos išteklių institutas (vok. Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe, BGR) ir Nacionalinis metrologijos institutas (vok. Physikalisch-Technische Bundesanstalt, PTB).

Skundų nagrinėjimo mechanizmai yra vieši, juose taip pat nagrinėjami skundai dėl veiklos, vykdytos už Europos Sąjungos ribų. Ministerijai paprašius pirmiau minėtos institucijos (GIZ, KfW, BGF ir PTB) pateikia informaciją apie gautus skundus.

Banko KfW patronuojamoji įmonė „Deutsche Investitions- und Entwicklungsgesellschaft mbH“ (DEG) 2014 m. taip pat sukūrė atskirą skundų nagrinėjimo mechanizmą.

Vokietijoje veikia šie neteisminiai ginčų sprendimo mechanizmai (jais naudojamosi vykdančios nacionaliniame informacijos dėl EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms centre, žr. atsakymą į ketvirtą klausimą):

per mediacijos procedūrą trečioji šalis pakviečiama vien tam, kad tarpininkautų sprendžiant ginčą. Ši šalis neturi įgaliojimų priimti sprendimą. Mediacija yra lengvai prieinamas konfliktų sprendimo būdas, kuris iš esmės nėra susijęs su konkrečia sritimi. Todėl mediaciją galima taikyti visose srityse, kur kyla konfliktai.

Vokietijoje taip pat yra galimybė į ginčų sprendimą įtraukti trečiąją šalį, kuri pateikia šalims (neprivalomą) pasiūlymą, kaip išspręsti ginčą. Specialios formos ginčų dėl vartojimo sutarčių sprendimo mechanizmas reglamentuojamas Įstatymu dėl alternatyvių vartotojų ginčų sprendimo būdų taikymo (vok. *Gesetz über die alternative Streitbeilegung in Verbrauchersachen*, VSBG). Šiame įstatyme vartotojams numatytas patogus ir nemokamas ginčų sprendimo mechanizmas, taip pat įmonėms skirtas vartotojų skundų nagrinėjimo mechanizmas, padedantis gerinti įmonių įvaizdį ir išvengti teisminių ginčų.

Taip pat, jeigu šalys sutinka, galima pasinaudoti (neteismine) arbitražo procedūra.

Daugiau informacijos apie mediacijos galimybes galima rasti [čia](#).

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiamas, nukentėjusi dėl ekonominių žmogaus teisių pažeidimų? Kokiomis sąlygomis galiu prašyti teisinės pagalbos? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis kaip ES piliečiai, jei nesu ES pilietis ar gyvenu ne ES?

Vokietijos civilinio proceso teisės aktuose numatyti įvairūs mechanizmai, kuriais sudaromos palankesnės sąlygos kreiptis į Vokietijos civilinius teismus. Pavyzdžiui, jeigu ieškovo negali padengti teismo proceso išlaidų, jie gali prašyti teisinės pagalbos (Civilinio proceso kodekso 114 skirsnis). Išnagrinėjus ieškovo asmenines ir finansines aplinkybes, taip pat įvertinus nagrinėjamos bylos perspektyvas, jeigu ieškinys nėra nepagrįstas, teismo ir advokato honoraro išlaidos yra padengiamos iš dalies arba visiškai, priklausomai nuo ieškovo poreikių. Fiziniai asmenys, užsienio valstybių piliečiai, taip pat gali prašyti teisinės pagalbos, kad galėtų pareikšti ieškinį Vokietijos teisme. Juridiniai asmenys, turintys registruotą buveinę ES (pvz., nukentėjusių asmenų asociacijos), gali gauti teisinę pagalbą Vokietijos civilinio proceso kodekse nustatyta tvarka.

Direktyva 2002/8/EB siekiama gerinti teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą tarptautiniuose ginčiuose nustatant minimalias bendras teisinės pagalbos tokiems ginčams taisykles.

Paskutinis naujinimas: 28/07/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Veršlas ir žmogaus teisės - Graikija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Įstatymo Nr. 4443/2016 8 straipsnyje nustatyta: „1. Jeigu vykdant administracinius veiksmus nesilaikoma vienodo požiūrio principo, nukentėjusiosios šalys gali gauti ne tik teisinę pagalbą, bet ir apsaugą pagal Administracinio proceso kodekso (Įstatymas Nr. 2690/1999, I serija, Nr. 45) 24–27 straipsnius. 2. Jeigu santykiai, kurių laikotarpiu padarytas pažeidimas, nutraukiami, apsauga nuo vienodo požiūrio principo pažeidimo neišnyksta. 3. Juridiniai asmenys, asociacijos arba organizacijos, įskaitant socialinius partnerius ir profesines sąjungas, siekiantys užtikrinti, be kitų dalykų, kad vienodo požiūrio principo būtų laikomasi nepriklausomai nuo rasės, odos spalvos, tautinės ar etninės kilmės, šeimyninės kilmės, religinių arba kitų įsitikinimų, negalios, lėtinių ligų, amžiaus, šeiminių arba socialinės padėties, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės arba lyties savybių, gali atstovauti nukentėjusiosioms šalims teismuose ir bet kurioje kitoje administracinėje institucijoje arba įstaigoje, jeigu suinteresuotoji šalis anksčiau yra davusi tam sutikimą notaro patvirtintu dokumentu (kai reikia) arba asmeniniu dokumentu, kurio autentiškumas patvirtintas jame padėtu parašu.“

To paties įstatymo 11 straipsnyje „Sankcijos“ nustatyta: „1. Bet kuris asmuo, kuris parduodamas prekes arba teikdamas paslaugas pažeidžia šiame įstatyme nustatytą draudimą diskriminuoti dėl rasės, odos spalvos, tautinės ar etninės kilmės, šeimyninės kilmės, religinių arba kitų įsitikinimų, negalios, lėtinių ligų, amžiaus, šeiminių arba socialinės padėties, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės arba lyties savybių, yra baudžiamas nuo šešių (6) mėnesių iki trejų (3) metų trukmės laisvės atėmimo bausme ir bauda nuo vieno tūkstančio (1 000) iki penkių tūkstančių (5 000) eurų. Baudžiamasis persekiojimas už šioje dalyje nurodytus veiksmus vykdomas *ex officio*. 2. Bet kokia diskriminacija dėl rasės, odos spalvos, tautinės ar etninės kilmės, šeimyninės kilmės, religinių arba kitų įsitikinimų, negalios, lėtinių ligų, amžiaus, šeiminių arba socialinės padėties, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės arba lyties savybių, kuria pažeidžiamos šios dalies nuostatos, kai darbdavys diskriminuoja asmenį bet kuriuo darbo paieškos arba įdarbinimo etapu, užmezgus darbo santykius arba atsisakius užmegzti darbo santykius, taip pat darbo santykių laikotarpiu, jų galiojimo, pratęsimo arba nutraukimo laikotarpiu, yra laikoma darbo teisės pažeidimu ir už tai Graikijos darbo inspekcijos (SEPE) sprendimu pagal Įstatymo Nr. 3996/2011 24 straipsnį (I serija, Nr. 170) skiriamos administracinės baudos.“

Be to, jeigu vienodo požiūrio principas yra pažeidžiamas dėl rasės, odos spalvos, tautinės ar etninės kilmės, šeimyninės kilmės, religinių arba kitų įsitikinimų, negalios, lėtinių ligų, amžiaus, šeiminių arba socialinės padėties, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės arba lyties savybių, pareiga įrodyti, kad aplinkybių, laikytinų šio principo pažeidimu, nebuvo, tenka kaltinamajai šaliai arba administracinei institucijai. Nukentėjusioji šalis taip pat saugoma nuo atleidimo ir apskritai nuo neigiamos reakcijos į skundą arba prašymą suteikti teisinę apsaugą.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Įstatymo Nr. 4052/2012 78 straipsnio 1 punkte nurodyta, kad „ypač išnaudotojiškos darbo sąlygos, įskaitant sąlygas, kurios sudaromos diskriminuojant dėl lyties arba kitokių pagrindų, yra tokios darbo sąlygos, kurios, palyginti su teisėtai dirbančių darbuotojų darbo sąlygomis, yra akivaizdžiai neproporcingos ir, pavyzdžiui, daro neigiamą poveikį darbuotojų sveikatai, saugumui ir žemina žmogaus orumą“. 89 straipsnio 3 dalyje nurodyta: „jeigu neteisėtai įdarbinamas nelydimas nepilnametis, kuris yra trečiosios valstybės pilietis, kompetentinga valstybinė prokuratūra imasi visų reikalingų veiksmų, kad nustatytų nepilnamečio tapatybę ir tai, ar jis yra nelydimas. Valstybinė prokuratūra deda visas galimas pastangas, kad surastų nepilnamečio šeimą, ir nedelsdama imasi reikalingų priemonių, kad užtikrintų jo teisinį atstovavimą ir, jei reikia, atstovavimą baudžiamojoje byloje. Kompetentingas valstybinis nepilnamečių bylų prokuroras arba, jeigu tokio prokuroro nėra, kompetentingas valstybinis pirmosios instancijos teismo prokuroras gali nurodyti imtis visų reikalingų priemonių nepilnamečiui apsaugoti iki teismo sprendimo priėmimo, jeigu nepilnamečio šeimos surasti nepavyksta arba jeigu valstybinis prokuroras nustato, kad repatriacija esamomis aplinkybėmis neatitinka nepilnamečio interesų. Tuo tikslu pagal Civilinio kodekso 1532, 1534 ir 1592 straipsnius valstybinis prokuroras per trisdešimt dienų pateikia teismui prašymą paskirti globėją. 4. Jeigu šiems asmenims nepakanka išteklių ir jeigu valstybinis pirmosios instancijos teismo prokuroras mano, kad to reikia, tokiems asmenims suteikiamos tinkamos gyvenimo sąlygos. 5. Svarbiausia kompetentingų prokuratūros tarnybų, teisminių ir policijos institucijų pareiga yra pagal atitinkamas nuostatas apsaugoti pirmiau minėtus nukentėjusius asmenis, jeigu jie nemoka graikų kalbos – suteikti jiems vertimo raštu ir žodžiu paslaugas, informuoti juos apie jų juridines teises ir tai, kokiomis paslaugomis jie gali pasinaudoti, taip pat suteikti jiems visą galimą teisinę pagalbą“.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis ir negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Tokios galimybės nėra.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Tokios galimybės nėra.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančiųjų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Graikija Europos tarptautinėms bendrovėms nėra nustačiusi prievolės sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančiųjų veiklą padarytus pažeidimus.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Įstatymo Nr. 4052/2012 78 straipsnio 1 punkte nurodyta, kad „ypač išnaudotojiškos darbo sąlygos, įskaitant sąlygas, kurios sudaromos diskriminuojant dėl lyties arba kitokių pagrindų, yra tokios darbo sąlygos, kurios, palyginti su teisėtai dirbančių darbuotojų darbo sąlygomis, yra akivaizdžiai neproporcingos ir, pavyzdžiui, daro neigiamą poveikį darbuotojų sveikatai, saugumui ir žemina žmogaus orumą“. 89 straipsnio 3 dalyje nurodyta: „jeigu neteisėtai įdarbinamas nelydimas nepilnametis, kuris yra trečiosios valstybės pilietis, kompetentinga valstybinė prokuratūra imasi visų reikalingų veiksmų, kad nustatytų nepilnamečio tapatybę ir tai, ar jis yra nelydimas. Valstybinė prokuratūra deda visas galimas pastangas, kad surastų nepilnamečio šeimą, ir nedelsdama imasi reikalingų priemonių, kad užtikrintų jo teisinį atstovavimą ir, jei reikia, atstovavimą baudžiamojoje byloje. Kompetentingas valstybinis nepilnamečių bylų prokuroras arba, jeigu tokio prokuroro nėra, kompetentingas valstybinis pirmosios instancijos teismo prokuroras nurodo imtis visų reikalingų priemonių nepilnamečiui apsaugoti iki teismo sprendimo priėmimo, jeigu nepilnamečio šeimos surasti nepavyksta arba jeigu valstybinis prokuroras nustato, kad repatriacija esamomis aplinkybėmis neatitinka nepilnamečio interesų. Tuo tikslu pagal Civilinio kodekso 1532, 1534 ir 1592 straipsnius valstybinis prokuroras per trisdešimt dienų pateikia teismui prašymą paskirti globėją. 4. Jeigu tiems asmenims nepakanka išteklių ir jeigu valstybinis pirmosios instancijos teismo prokuroras mano, kad to reikia, tokiems asmenims suteikiamos tinkamos gyvenimo sąlygos. 5. Svarbiausia kompetentingų prokuratūros tarnybų, teisminių ir policijos institucijų pareiga yra pagal atitinkamas nuostatas apsaugoti pirmiau minėtus nukentėjusius asmenis, jeigu jie nemoka graikų kalbos – suteikti jiems vertimo raštu ir žodžiu paslaugas, informuoti juos apie jų juridines teises ir tai, kokiomis paslaugomis jie gali pasinaudoti, taip pat suteikti jiems visą galimą teisinę pagalbą“.

Pagal Įstatymo Nr. 3226/2004 nuostatas teisinę pagalbą galima suteikti mažas pajamas gaunantiems ES valstybių narių, trečiųjų valstybių piliečiams ir asmenims be pilietybės, jeigu jie teisėtai gyvena ES arba jų įprastinė gyvenamoji vieta yra ES. Teisinės pagalbos negalima suteikti trečiųjų valstybių piliečiams ir asmenims be pilietybės, kurie neturi teisės gyventi ES ir kurių įprastinė gyvenamoji vieta yra ne ES.

Jeigu suteikiama teisinė pagalba, asmuo visiškai atleidžiamas nuo pareigos padengti visas bylinėjimosi išlaidas arba jų dalį ir, jeigu to konkrečiai prašo, jam paskiriamas advokatas, notaras ir teismo antstolis, kurie pagal nutartis gina pagalbos gavėją, atstovauja jam teisme ir suteikia jam visą reikalingą pagalbą, kad būtų atlikti reikalingi veiksmai.

Paskutinis naujinimas: 20/08/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Ispanija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmens, nukentėjus nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė? Ispanijoje pažeistas žmogaus teises galima ginti civiliniuose, baudžiamuosiuose, administraciniuose ir darbo teismuose.

Civilinio proceso įstatyme (isp. *Ley de Enjuiciamiento Civil*) nustatyta pareiga suteikti tam tikras teises, nustatytos juridinės teisės ir aplinkybės, prevencinės priemonės ir visos kitos įstatymu aiškiai numatytos apsaugos priemonės, kurios gali būti taikomos prieš šios rūšies pažeidimus.

Baudžiamojo proceso įstatyme (isp. *Ley de Enjuiciamiento Criminal*) nustatyti teismo mechanizmai ir teisių gynimo priemonės, kuriomis galima naudotis vykstant baudžiamajam procesui. Baudžiamajame kodekse (isp. *Código Penal*) konkrečiai numatyta juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė (31 *bis* straipsnis ir paskesni straipsniai), taip pat apibrėžti įvairūs nusikaltimai, kurie gali apimti žmogaus teisių pažeidimus verslo srityje, pavyzdžiui, nusikaltimai prieš darbuotojų teises arba nusikaltimai prieš visuomenės sveikatą, aplinkos apsaugą, teroristų finansavimas ir pan.

Dėl administracinių priemonių pažymėtina, kad 2015 m. spalio 1 d. Įstatyme Nr. 39/2015 dėl bendros administracinės procedūros, taikomos administracinėms institucijoms, ir 2015 m. spalio 1 d. Įstatyme Nr. 40/2015 dėl teisinės sistemos, taikytinos viešajam sektoriui, nustatytos bendrosios drausminių procedūrų taisyklės ir apibrėžta valdžios institucijų valstybinė atsakomybė. Šios taisyklės įgyvendinamos specialiais įstatymais dėl pažeidimų, susijusių su verslu (pavyzdžiui, 2007 m. spalio 23 d. Įstatymu Nr. 26/2007 dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą). 1998 m. liepos 13 d. Įstatyme Nr. 29/1998 dėl administracinės teisminės peržiūros nustatytos teisių gynimo priemonės yra taikomos per teismo procesus.

Darbo srityje 2011 m. spalio 10 d. Įstatyme Nr. 36/2011, kuriuo reglamentuojami darbo teismai, aprašyta teismo procedūra, taikytina tais atvejais, kai darbuotojas arba profesinė sąjunga pareiškia kaltinimus dėl teisės į asociacijų laisvę, teisės streikuoti arba kitų pagrindinių teisių ir visuomenės laisvų, įskaitant diskriminuojančio elgesio ir persekiojimo draudimą, pažeidimų.

Ispanijos procesinėje teisėje nustatytos teisių gynimo priemonės, kuriomis galima pasinaudoti siekiant gauti žalos atlyginimą, kai dėl įmonės veiksmų pažeidžiamos žmogaus teisės. Baudžiamojo proceso įstatymo 116 straipsnyje ir Baudžiamojo kodekso 116 straipsnyje nustatyta, kad asmeniui, kuriam tenka baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimą, už tą nusikaltimą tenka ir civilinė atsakomybė, jeigu buvo padaryta žala arba fizinis sužalojimas. Juridinių asmenų atveju baudžiamoji atsakomybė pagal įstatymų nuostatas apima ir civilinę atsakomybę, jie yra solidariai atsakingi kartu su fiziniais asmenimis, kurie yra nuteisti už tas pačias nusikalstamas veikas.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliame darbuotojų išnaudojimui?

Taip, Ispanijos baudžiamajame kodekse nustatyta, kokie žmogaus teisių pažeidimai laikomi baudžiamąja atsakomybę užtraukiančia nusikalstama veika. Kalbant apie aplinkos apsaugą pažymėtina, kad Baudžiamajame kodekse yra skirsnis dėl „nusikaltimų, susijusių su žemės naudojimu ir miestų planavimu, istorinio paveldo ir aplinkos apsauga“. Šiame skirsnyje baudžiamoji atsakomybė numatyta už įvairaus pobūdžio elgesį: statybos darbus žaliosiose zonose arba ekologinės svarbos vietovėse (319 straipsnis), atliekų išmetimą ir pervežimą, teršalų išleidimą, triukšmą, kasybos arba karjerų veiklą ir pan., kai dėl to gali būti daroma didelė žala oro, dirvožemio ar vandens kokybei arba gyvūnams ar augalams (325 straipsnis ir paskesni straipsniai). Už tokius veiksmus

baudžiama laisvės atėmimu, baudomis arba draudimais užsiimti tam tikra profesine veikla ar užimti valstybines pareigas. Baudžiamajame kodekse teisėjams ir teismams taip pat suteikiamas įgaliojimas nurodyti pažeidėjo lėšomis imtis priemonių, kurios yra reikalingos padarytu veiksmu suardyti pusiausvyrą atkurti, taip pat imtis visų kitų prevencinių priemonių, kurios yra reikalingos pagal minėtą skirsnį saugomiems ištekliams apsaugoti (339 straipsnis). Nusikaltimai prieš darbuotojus reglamentuojami Baudžiamojo kodekso II knygos XV antraštinės dalies nuostatomis (Baudžiamojo kodekso 311–318 straipsniai). Baudomis arba laisvės atėmimu yra baudžiama, kai nustatomos tokios darbo sąlygos arba socialinės apsaugos nuostatos, kuriomis teisės aktuose, kolektyviniuose susitarimuose arba individualiose sutartyse įtvirtintos darbuotojų teisės pažeidžiamos, jų nepaisoma arba jos apribojamos (311 straipsnis), kai vienu metu įdarbinami keli darbuotojai, tačiau jie neužregistruojami atitinkamoje socialinės apsaugos programoje, kai darbuotojai įdarbinami be atitinkamo darbo leidimo (311 straipsnis) arba kai trečiosios valstybės piliečiai arba vaikai įdarbinami be darbo leidimo (311 *bis* straipsnis), kai vykdoma neteisėta prekyba darbuotojais, darbuotojai samdomi apgaulės būdu arba apgaulingais motyvais (312 straipsnis), kai asmuo apgaudinėjamas, o darbo sutarties sudarymas yra imituojamas siekiant paskatinti asmenį emigruoti (313 straipsnis), kai asmuo šiurkščiai diskriminuojamas darbo santykiuose viešajame arba privačiajame sektoriuje dėl jo ideologijos, tikėjimo arba įsitikinimų, etninės kilmės, rasės, tautybės, lyties, seksualinės orientacijos, šeiminių aplinkybių, ligos arba negalios, asmens buvimo teisiniu atstovu arba profesinės sąjungos darbuotoju, ryšių su kitais įmonės darbuotojais arba kurios nors oficialiosios kalbos vartojimo Ispanijos valstybėje (314 straipsnis), kai apribojama asociacijų laisvė ir teisė streikuoti (315 straipsnis), kai pažeidžiami profesinės rizikos prevencijos standartai, sukeliamas pavojus darbuotojų gyvybei, sveikatai arba fizinei neliečiamybei (316 straipsnis).

Jeigu nusikaltimą padaro juridinis asmuo, bausmė skiriama direktoriams arba už darbuotojus atsakingiems asmenims, taip pat asmenims, kurie žinojo apie nusikaltimą ir galėjo imtis taisomųjų veiksmų, tačiau to nepadarė.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdamą veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

1985 m. liepos 1 d. Pagrindiniame įstatyme Nr. 6/1985 dėl teisminių institucijų išdėstytos taisyklės, pagal kurias nustatomas būtinas ryšys tarp konkretaus veiksmo ir Ispanijos ir pagal tai nustatoma Ispanijos teismų jurisdikcija.

Tame įstatyme nustatyta, kad civilinėse ir komercinėse bylose Ispanijos teismai yra kompetentingi nagrinėti visus ieškinius, kurie buvo pareikšti Ispanijos teritorijoje pagal tarptautinių sutarčių ir konvencijų, kurias Ispanija yra pasirašiusi, nuostatas, Europos Sąjungos reglamentus ir Ispanijos teisės aktus (21 straipsnis). Jeigu ieškovas gyvena ne Ispanijoje, jurisdikcija Ispanijos teismams priklauso šiais atvejais (22 *quinquies* straipsnis):

bylose dėl sutartinių prievolių, kai prievolė, dėl kurios pareikštas ieškinys, buvo įvykdyta arba turi būti įvykdyta Ispanijoje;

bylose dėl nesutartinių prievolių, kai žalinga veika buvo įvykdyta Ispanijos teritorijoje;

kai ieškiniai pateikiami dėl komercinio filialo, agentūros arba įstaigos, esančios Ispanijos teritorijoje, veiklos;

bylose dėl vartotojų sudarytų sutarčių – vartotojai gali pareikšti ieškinį Ispanijoje, jeigu jų arba kitos bylos šalies nuolatinė gyvenamoji vieta yra Ispanijoje. Kita šalis gali pareikšti ieškinį Ispanijoje tik tada, jeigu vartotojo įprastinė gyvenamoji vieta yra Ispanijos teritorijoje.

Baudžiamąsias bylas teismai gali nagrinėti tada, kai jos iškeliomos dėl nusikaltimų ir nusikalstamų veikų, padarytų Ispanijos teritorijoje, Ispanijai priklausančiame laive arba orlaivyje, tačiau kartu turi būti laikomasi tarptautinių sutarčių, kurias yra pasirašiusi ir Ispanija, nuostatų. Ispanijos teismų jurisdikcijai taip pat priklauso nusikaltimai, kurie buvo padaryti už Ispanijos teritorijos ribų, jeigu baudžiamoji atsakomybė už juos tenka Ispanijos arba trečiųjų šalių piliečiams, įgijusiems Ispanijos pilietybę po nusikaltimo įvykdymo ir atitinkantiems tam tikrus reikalavimus (23 straipsnis).

Sprendžiant darbo klausimus jurisdikcija Ispanijos teismams priklauso šiais atvejais (25 straipsnis):

1.° bylose, susijusiose su teisėmis ir prievolėmis, kurios kyla pagal darbo sutartis, jeigu paslaugos buvo suteiktos Ispanijoje arba sutartis buvo pasirašyta Ispanijos teritorijoje, jeigu ieškovas nuolat gyvena Ispanijoje arba čia turi agentūrą, filialą, atstovybę arba kitokio pobūdžio atstovaujamąją įstaigą, kai darbuotojas ir darbdavys yra Ispanijos piliečiai, nepriklausomai nuo to, kur suteiktos paslaugos arba kur pasirašyta sutartis, taip pat bylose dėl darbo laivuose sutarčių, jeigu sutartis sudaryta remiantis Ispanijos darbuotojo Ispanijoje gautu pasiūlymu;

2.° kai peržiūrima, kaip laikomasi Ispanijoje pasirašytų kolektyvinių darbo sutarčių teisės, ir kai ieškiniai pareiškiami dėl Ispanijos teritorijoje vykstančių kolektyvinių darbo ginčų;

3.° kai nagrinėjami ieškiniai dėl socialinio draudimo, pareikšti Ispanijos subjektams arba subjektams, kurių registruota buveinė, agentūra, atstovybė arba kita atstovaujamoji įstaiga yra Ispanijoje.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdamą veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galima rasti informacijos apie savo teises?

Ispanijoje ombudsmeno (isp. *Defensor del Pueblo*) pareigas vykdo Ispanijos Parlamento vyriausiojo komisaro kabinetas (isp. *Alto Comisionado de las Cortes Generales*), kuriam pavesta prižiūrėti Ispanijos valdžios institucijų veiklą ir ginti pagrindines piliečių teises ir viešąsias laisves.

Bet kuris pilietis gali kreiptis į ombudsmeną ir prašyti imtis tam tikrų veiksmų (tai gali padaryti nemokamai), kad būtų ištirti kaltinimai dėl Ispanijos valdžios institucijų arba jų tarnautojų padarytų pažeidimų. Ombudsmenas taip pat gali imtis veiksmų savo iniciatyva, jeigu sužino apie pažeidimus, net jeigu skundo negauna. Tačiau jis neturi teisės imtis veiksmų prieš tarptautines bendroves, veikiančias už Europos Sąjungos ribų.

Ombudsmenas atsisakito Ispanijos parlamentui pateikdamas metinę ataskaitą, taip pat gali skelbti specialias ataskaitas klausimais, kurie, jo manymu, yra svarbūs, skubūs arba kuriems reikia skirti ypatingą dėmesį.

Daugiau informacijos galima rasti [čia](#).

Už darbo sąlygų patikrinimus Ispanijoje yra atsakinga Darbo, migracijos ir socialinės apsaugos ministerijai (isp. *Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social*) pavaldi Ispanijos darbo ir socialinės apsaugos inspekcija (isp. *Inspección de Trabajo y Seguridad Social*). Darbo ir socialinės apsaugos inspekcijai suteikti administraciniai įgaliojimai, kuriais naudodamasi ji gali stebėti, kaip laikomasi darbo reglamentų, nustatyti atitinkamą atsakomybę, konsultuoti ir prireikus dalyvauti darbo bylose vykdomose taikinimo, mediacijos ir arbitražo procedūrose.

Jeigu asmuo sužino apie veiksmus, kurie gali būti laikytini pažeidimu srityje, patenkančioje į Darbo inspekcijos kompetencijos sritį (su darbu, darbuotojų sveikata ir sauga, socialine apsauga, darbo santykiais susijusiose ir pan. srityse), jis gali apie tai pranešti inspekcijos tarnyboms. Skundus galima pateikti asmeniškai (teritorinei Darbo ir socialinės apsaugos inspekcijai), elektroniniu būdu, per Darbo, migracijos ir socialinės apsaugos ministerijos interneto svetainę arba paštu.

Daugiau informacijos paskelbta [čia](#).

Už aplinkos apsaugos patikrinimus yra atsakingos Ispanijos regioninės valdžios institucijos, kurios imasi veiksmų, jeigu reikia nubausti už tam tikrą elgesį, šioje srityje laikomą pažeidimu. 2007 m. spalio 23 d. Įstatyme Nr. 26/2007 dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą nustatyta ekonominės veiklos vykdytojų pareiga atlyginti visą aplinkai padarytą žalą. Jeigu tokia veikla yra laikoma nusikaltimu, taikomi atsakyme į antrą klausimą nurodyti baudžiamosios teisės aktai. Tokiais atvejais taip pat taikomos pirmiau nurodytos taisyklės dėl kompensacijos ir civilinės atsakomybės ieškinių.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančiųjų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Tokio pobūdžio ginčo išspręsti Ispanijos civilinės ir komercinės mediacijos sistemoje, nustatytoje 2012 m. liepos 6 d. Įstatyme Nr. 5/2012 dėl mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose, negalima, nes pagal šio įstatymo nuostatas jis nėra taikomas ginčams dėl nedisponuojamų teisių (2 straipsnis). Šiuo atžvilgiu yra aktualus 2017 m. rugsėjo 1 d. Valstybės užsienio reikalų sekretoriato sprendimas dėl Nacionalinio veiksmų plano dėl verslo ir žmogaus teisių paskelbimo (sprendimas Oficialiajame leidinyje paskelbtas 2017 m. rugsėjo 14 d.). Plane aptartas poreikis nustatyti veiksmingas žmogaus teisių apsaugos verslo srityje priemonės ir reguliuoti teisminius, neteisminius bei administracinius mechanizmus, kuriais gali būti ginamos pažeistos tokio pobūdžio teisės.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar neįgyvenu ES?

Ispanijos konstitucijos 119 straipsnyje pripažįstama teisė į teisinę pagalbą įstatymuose nustatytais atvejais ir visais atvejais, kai ieškovas gali įrodyti, kad jis neturi pakankamai ištekių, kad galėtų imtis teisinių veiksmų. Ši konstitucinė teisė įgyvendinta 1996 m. sausio 10 d. Įstatymu Nr. 1/1996 dėl nemokamos teisinės pagalbos. Asmenys, kurie yra nukentėję dėl įmonių padarytų žmogaus teisių pažeidimų, gali pasinaudoti teisine pagalba, jeigu jų finansiniai ištekliai neviršija Įstatyme Nr. 1/1996 nustatytos ribos. 2015 m. Įstatymas Nr. 1/1996 buvo iš dalies pakeistas ir ši riba buvo padidinta. Ją nustatant taip pat atsižvelgiama į tam tikras asmenines pareiškėjo aplinkybes, pavyzdžiui, šeimynines pareigas. Taip norima užtikrinti, kad teisinė pagalba būtų teikiama kuo didesniai skaičiui potencialių jos gavėjų. Teikiama pagalba apima profesionalių teisių atstovų vykdomą teisinę gynybą, teisinę pagalbą ir informaciją iš visų esamų neteisminių šaltinių.

Pagal Įstatymą Nr. 1/1996 taip pat reglamentuojamas nemokamas teisinės pagalbos teikimas tarpvalstybinėse bylose. Teisine pagalba gali pasinaudoti fiziniai asmenys, kurie yra Europos Sąjungos valstybės narės piliečiai arba trečiosios valstybės piliečiai, teisėtai gyvenantys ES valstybėje narėje.

Teisinė pagalba teikiama tik sprendžiant civilinius arba komercinius ginčus, taip pat sprendžiant civilinius arba komercinius ginčus neteisminiu būdu, kai pagal įstatymus šalys privalo vykdyti arba kai atitinkamas teismas nusprendžia taikyti tokias procedūras.

Paskutinis naujinimas: 17/01/2024

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Kroatija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Žmogaus teisių pažeidimų aukos gali siekti teisminės apsaugos:

civiliniame procese – joms gali būti skirtas materialinės ar nematerialinės žalos (nematerialinės – asmeninių teisių pažeidimų atveju [1]) atlyginimas;

baudžiamajame procese – nukentėjusioji šalis gali pareikšti ieškinį dėl nusikaltimo padarytos žalos atlyginimo.

Civilinio proceso įstatymo (kroat. *Zakon o parničnom postupku*) (Narodne Novine (NN; Kroatijos Respublikos oficialusis leidinys), Nr. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14 ir 70/19) 1 straipsnyje numatyta, jog tame įstatyme įtvirtintos procesinės normos, pagal kurias teismas nagrinėja ir svarsto bylas dėl pagrindinių žmogaus ir piliečių teisių ir pareigų, piliečių asmeninių ir šeimos santykių, taip pat darbo, komercinės, turtinės ir kitas civilines bylas, nebent teisės aktuose nustatyta, kad tam tikros iš šių bylų nagrinėjamos kokia nors kita tvarka. Be to, Civilinio proceso įstatymo 185 straipsnyje numatyta, kad civilinis procesas pradedamas pareiškiant ieškinį.

Darbo byloje, ypač nustatydamas terminus ir posėdžių grafiką, teismas visada ypatingą dėmesį skiria būtinumui darbo ginčus išspręsti skubiai.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Baudžiamojo proceso įstatymo (kroat. *Zakon o kaznenom postupku*) (NN Nr. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17 ir 126/19) 43 straipsnyje numatytas bendras visų nusikaltimų aukų teisių sąrašas (teisė gauti paramos nusikaltimų aukoms paslaugas, teisė gauti veiksmingą psichologinę ir kitą specialistų pagalbą ir pagalbą nusikaltimų aukoms pagal teisės aktus teikiančių valdžios institucijų, organizacijų ar įstaigų paramą, teisė į apsaugą nuo bauginimo ir keršto, teisė į nusikaltimo aukos orumo apsaugą, kai nusikaltimo auka apklausiama kaip liudytoja, teisė nepagrįstai nedelsiant būti išklausytam po pranešimo apie nusikaltimą pateikimo ir teisė, kad tolesnės apklausos būtų atliekamos tik tuo atveju, jeigu tai būtina baudžiamajame procese, teisė būti lydimam asmens, kuriuo nusikaltimo auka pasitiki, kai atliekami veiksmai, kuriuose nusikaltimo auka dalyvauja, teisė, kad medicinos procedūros būtų kuo minimalesnės ir taikomos tik tada, kai tai absoliučiai būtina baudžiamajame procese, teisė pateikti prašymą vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir pateikti privatų skundą pagal Baudžiamojo kodekso (*Kazneni zakon*) nuostatas, teisė dalyvauti baudžiamajame procese nukentėjusiaja šalimi, teisė būti informuojamam apie pranešimo apie nusikaltimą atmetimą ir apie tai, kad prokuroras (*državni odvjetnik*) nusprendė nepradėti baudžiamojo persekiojimo, taip pat teisė perimti iš prokuroro baudžiamąjį persekiojimą, teisė būti prokuroro informuojamam apie visus veiksmus, kurių buvo imtasi reaguojant į nusikaltimo aukos pranešimą apie nusikaltimą, ir pateikti skundą aukštesnės instancijos prokurorui, teisė, pateikus prašymą, nepagrįstai nedelsiant gauti pranešimą apie kaltinamajam skirtos kardomojo kalinimo arba iktėsinio sulaikymo priemonės taikymo sustabdymą ir kaltinamojo pabėgimą, taip pat apie nuteistojo atleidimą nuo laisvės atėmimo baudmės atlikimo, taip pat apie visas priemones, kurių buvo imtasi nusikaltimo aukai apsaugoti, ir teisė, pateikus prašymą, būti informuojamam apie galutinį nutarimą, kuriuo nutraukiamas baudžiamasis procesas, taip pat kitos teisės aktuose nustatytos teisės).

Baudžiamojo proceso įstatymo 44 straipsnyje nustatytos specialios prekybos žmonėmis (šis nusikaltimas gali būti padaromas siekiant išnaudoti asmens darbą priverčiamojo darbo arba tarnystės forma) aukų teisės – šie asmenys turi ne tik Įstatymo 43 straipsnyje numatytas teises, bet ir teisę gauti nemokamą konsultaciją prieš apklausą ir nemokamą atstovą, apmokamą valstybės lėšomis; teisę į tai, kad policijoje arba prokuratūroje (kroat. *državno odvjetništvo*) juos apklaustų tos pačios lyties asmuo ir, jeigu įmanoma, tas pats asmuo, jeigu apklausa kartojama; teisę neatsakyti į klausimus, kurie nėra susiję su nusikaltimu ir yra susiję su nusikaltimo aukos privačiu gyvenimu; teisę prašyti, kad apklausa būtų atliekama garso ir vaizdo priemonėmis; teisę į asmens duomenų apsaugą; teisę prašyti bylą nagrinėti uždareme posėdyje.

[Baudžiamojo proceso įstatymo] 43a straipsnyje ir Individualaus nusikaltimo aukos vertinimo taisyklėse (kroat. *Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve*, NN Nr. 106/17, toliau – Taisyklės) nustatyta individualaus nusikaltimo aukos vertinimo tvarka, kurią taikant nustatoma, ar nusikaltimo aukai reikia specialių apsaugos priemonių, ir jeigu nustatoma, kad tokių priemonių reikia, tada nurodoma, kurios specialios apsaugos priemonės (įskaitant procesines apsaugos priemones, pvz., specialius apklausos metodus, ryšių technologijų naudojimą siekiant išvengti akių kontakto su nusikaltėliu, bylos nagrinėjimą uždareme posėdyje, tos pačios lyties asmens atliekamą apklausą ir, jeigu įmanoma, to paties asmens atliekamą apklausą, jeigu ji kartojama, galimybę būti lydimam asmens, kuriuo nusikaltimo auka pasitiki, asmens duomenų apsaugą) turėtų būti taikomos, sudarant sąlygas gauti nemokamą

konsultaciją valstybės lėšomis, ir taikant kitas teisės aktuose numatytas priemones. Atsižvelgiama į tai, kad sunkūs nusikaltimai apima, *inter alia*, prekybą žmonėmis ir organizuotą nusikalstamumą, tačiau jais neapsiriboja, taigi, jie apima ir nusikaltimus aplinkai, jeigu jie padaromi dalyvaujant nusikalstamame susivienijime.

Kroatijoje nusikaltimų aukų teisių apsauga garantuojama baudžiamosios teisenos teisės aktais ir Kroatijos Konstitucija (kroat. *Ustav Republike Hrvatske*), nacionaliniai teismai užtikrina, kad šių teisės aktų būtų laikomasi. Kai išnaudojamos visos nacionaliniu lygmeniu prieinamos teisinės teisių gynimo priemonės, nusikaltimų aukos kaip paskutinė priemonė gali pradėti procesą Strasbūro Europos Žmogaus Teisių Teisme, jeigu jos mano, kad nacionaliniu lygmeniu buvo pažeista viena iš Europos žmogaus teisių konvencijoje garantuojamų jos pagrindinių teisių.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdam veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Pagal Civilinio proceso kodekso 27 straipsnį Kroatijos teismai turi jurisdikciją spręsti tarptautinių aspektų turinčius ginčus, kai tokia jurisdikcija yra konkrečiai nustatyta įstatymu arba tarptautine sutartimi.

Kalbant apie jurisdikciją civilinėse ir komercinėse bylose, Tarptautinės privatinės teisės įstatymu (kroat. *Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, NN Nr. 101/17) atitinkamoje kompetencijos srityje tiesiogiai numatyta taikyti 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas „Briuselis I“) ir jo taikymas išplečiamas, kad jis būtų taikomas ir su trečiosiomis šalimis susijusiais atvejais.

Remiantis 4 straipsnyje numatyta pagrindine taisykle dėl Reglamento „Briuselis I“ jurisdikcijos, ieškiniai asmenims, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje, nepriklausomai nuo šių asmenų pilietybės, turi būti pareiškiama jų nuolatinės gyvenamosios vietos teismuose. 63 straipsnyje numatyta, kad juridinių asmenų buveinė yra jų registruota buveinė, centrinė administracija arba pagrindinė verslo vieta.

Atvejai, kai ieškiny atsakovui gali būti pareiškiamas kitoje valstybėje narėje, negu ta, kurioje yra nuolatinė jo gyvenamoji vieta, išdėstyti 7–9 straipsniuose (specialioji jurisdikcija). Taigi, nesutartiniais santykiams taikoma jurisdikcija reglamentuojama 7 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad ieškinį asmeniui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje, galima pareikšti kitoje valstybėje narėje, vietos, kurioje įvyko arba gali įvykti žalą sukeliantis įvykis, teismuose, jeigu byla susijusi su teise į žalos atlyginimą, deliktu arba pusiau deliktu.

Be to, Tarptautinės privatinės teisės įstatymo 58 straipsnyje numatyta tokia būtinoji jurisdikcija: Jeigu to įstatymo arba kitų Kroatijoje galiojančių įstatymų arba tarptautinių sutarčių nuostatomis nesuteikiama jurisdikcija atsakovo, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra ES nepriklausančioje valstybėje, atžvilgiu ir byla negali būti išnagrinėta užsienyje arba negali būti pagrįstai tikimasi, kad byla bus ten išnagrinėta, Kroatijos teismai turi jurisdikciją, jeigu bylos dalykas yra pakankamai susijęs su Kroatija, kad būtų tinkama nagrinėti Kroatijoje.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdam veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Pagal Ombudsmeno įstatymą (kroat. *Zakon o pučkom pravobraniteljju*) Kroatijos ombudsmenas privalo svarstyti tik skundus dėl nacionalinės valdžios institucijų, vietos ir regioninės savivaldos padalinių ir viešosios valdžios funkcijas vykdančių juridinių asmenų veikloje pažeidžiamų įstatymų ir daromų kitų pažeidimų, o tai reiškia, kad tirti skundų, susijusių su įstatymų pažeidimais privačiame sektoriuje, neleidžiama. Be to, pagal 20 straipsnį kiekvienas asmuo, manantis, kad neteisėtu arba teisės aktų neatitinkančiu elgesiu šios valdžios institucijos sukėlė grėsmę jo teisėms ir laisvėms arba šias teises ir laisves pažeidė, gali pareikšti ieškinį kompetentingame teisme. Atitinkamai asmuo, pageidaujantis pateikti skundą ombudsmeno tarnybai (kroat. *Ured pučkog pravobranitelja*), neprivalo būti ES pilietis, tačiau būtina sąlyga, kad ombudsmenas imtųsi nagrinėti skundą – viena arba daugiau valdžios institucijų turi būti padariusios žmogaus teisių pažeidimą. Vis dėlto, kadangi ombudsmeno tarnyba Kroatijoje dažnai gauna skundų, susijusių su privačiuoju sektoriumi, piliečių patirtis ir skundai paminimi metinėse ataskaitose ir dalyvaujant teisiniuose procesuose, kuriais populiarinamos konkrečios priemonės, be kurių nebūtų įmanoma užtikrinti geresnio teisėsaugos darbo ir piliečių apsaugos.

Kita vertus, Kovos su diskriminacija įstatymas (kroat. *Zakon o suzbijanju diskriminacije*) taikytinas visų nacionalinės valdžios institucijų, vietos ir regioninės savivaldos padalinių, viešosios valdžios funkcijas vykdančių juridinių asmenų elgesiui ir visų juridinių ir fizinių asmenų elgesiui, ypač susijusiam su teisinėmis ir fizinėmis darbo sąlygomis, savarankiško darbo ir nepriklausomos veiklos prieinamumu, įskaitant atrankos kriterijus, taip pat įdarbinimo ir kilimo karjeros laiptais sąlygomis; visų rūšių profesinio orientavimo, profesinio mokymo ir perkvalifikavimo prieinamumu; švietimu, mokslu ir sportu; socialine apsauga, įskaitant socialinę gerovę; pensijų ir sveikatos draudimu; teisminėmis institucijomis ir administracija, visuomenės informavimu ir žiniasklaida; prekių ir paslaugų prieinamumu ir tiekimu / teikimu; naryste profesinėse sąjungose, pilietinėse visuomenės organizacijose, politinėse partijose ir visų kitų rūšių organizacijose ir jose vykdoma veikla, taip pat dalyvavimu kūrybinėje kultūros ir meno veikloje.

Be to, ombudsmeno tarnyba, būdama centrine kovos su diskriminacija institucija, gauna visų fizinių ir juridinių asmenų pranešimus ir nagrinėja individualius pranešimus, taigi, ji gali teikti teisiškai neprivalomas rekomendacijas, nuomones, pasiūlymus ir įspėjimus, taip siekdama kovoti su diskriminacija ir apsaugoti diskriminuojamo asmens teises. Ji taip pat gali dalyvauti teismo procese diskriminacija besiskundžiančio asmens vardu kaip į bylą įstojusį šalis arba gali pateikti bendrą ieškinį dėl apsaugos nuo diskriminacijos, jeigu ji įrodo tikimybę, kad atsakovas savo elgesiu pažeidė didelio skaičiaus asmenų teise į vienodą požiūrį dėl jų ryšio su įstatymu pripažintomis teisėmis ir vertybėmis (rase ar etnine kilmė, odos spalva, lytimi, kalba, religija, politiniais ar kitais įsitikinimais, nacionalinėmis ar socialinėmis aplinkybėmis, turtu, naryste profesinėje sąjungoje, išsilavinimu, socialiniu statusu, santuokine ar šeimine padėtimi, amžiumi, sveikatos būkle, negalia, genetiniu paveldu, lytine tapatybe ar lyties raiška, arba seksualine orientacija). Be to, asmuo, įgaliotas pateikti skundą ombudsmenui dėl diskriminacijos, neprivalo būti ES pilietis.

Naujame nuo 2019 m. liepos 1 d. galiojančiame [Pranešėjų apsaugos įstatyme](#) (kroat. *Zakon o zaštiti prijavitelja nepravilnosti*) numatyta galimybė pranešėjams susisiekti su ombudsmenu siekiant apsaugoti savo teises, jeigu pranešėjas įrodo tikimybę, kad jis už pranešimą apie pažeidimus nukentėjo arba gali nukentėti nuo žalingų veiksmų. Pagal tą įstatymą asmuo, pageidaujantis pateikti skundą, neprivalo būti ES pilietis, o ombudsmenas gali imtis veiksmų viešojo arba privačiojo sektoriaus pranešėjui apsaugoti (pastaba: Įstatymu „pranešėjas“ apibrėžiamas kaip *asmuo, žinantis ir pranešęs apie pažeidimus, susijusius su darbo atlikimu darbdaviui, pavyzdžiui, apie įstatymų, administracinių teisės aktų, taisyklių, etikos ar elgesio kodeksų ar įmonių vidaus aktų pažeidimus.*) Pabrėžtina, kad atliekamas darbas apima ne tik darbą pagal darbo sutartį, bet ir savanorišką darbą, laikinomis paslaugų sutartimis grindžiamą darbą, studentų darbo vietas ir kt. Be to, pranešėjas gali būti asmuo, dalyvavęs įdarbinimo procedūrose kaip kandidatas.

Be to, siekdama įtvirtinti atsakingą verslo subjektų elgesį, t. y. apsaugoti žmogaus teises, ypač darbuotojų teises, ir aplinką, Kroatijos Respublika, kaip į EBPO Investicijų komitetą – nešališką darbinį priežiūros organą – stojanti šalis, privalo įgyvendinti šias gaires: interneto svetainėje teikti informaciją apie atsakingą verslo subjektų elgesį; nagrinėti užklausas; tarpininkauti sprendžiant problemas, kilusias dėl galimo neatsakingo verslo subjektų elgesio, ir palaikyti ryšį su suinteresuotaisiais subjektais siekiant išvengti bylinėjimosi.

Be to, Kroatija įsteigė Valstybinę inspekciją (kroat. *Državni inspektorat*), kurią sudaro kompetentingi padaliniai ir tarnybos (pvz., Profesinės saugos ir sveikatos priežiūros padalinys ir Užimtumo priežiūros padalinys).

Daugiau informacijos apie Valstybinės inspekcijos arba minėtųjų skyrių / padalinių darbo sritį ir kompetencijos sritis galima rasti per šias nuorodas:

 [Kontaktai](#)

 [Profesinės saugos ir sveikatos priežiūros padalinys](#)

 [Užimtumo priežiūros padalinys](#)

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančiųjų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Kroatija nėra nustačiusi jokių privalomų mediacijos sistemų, kuriomis naudojantis būtų nagrinėjami su verslu susiję žmogaus teisių pažeidimai. Vartotojų ir komercinės veiklos subjektų ginčų atveju mediacija reglamentuojama Alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo įstatyme (kroat. *Zakon o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova*, NN Nr. 121/16 ir 32/19), kuriuo į nacionalinę teisę perkeliama ES direktyvos ir reglamentas dėl vartotojų ginčų sprendimo. Žmogaus teisių klausimams ir kitiems su teisėmis susijusiems ginčams išspręsti skirta mediacija gali būti siūloma viename iš Kroatijos mediacijos centrų, kuriuose ginčas gali būti sprendžiamas remiantis šalių interesais.

Atitinkamuose antriniuose tinklalapiuose pateikiama daugiau informacijos:

[Mediacija valstybės narėse](#)

[Rasti mediatorių](#)

 [Alternatyvus vartotojų ginčų sprendimas](#)

 [Mediacijos centrai](#)

Pagal Vartotojų apsaugos įstatymą (kroat. *Zakon o zaštiti potrošača*), komercinės veiklos subjektas privalo suteikti vartotojui galimybę paštu, faksu arba e. paštu pateikti rašytinį skundą.

Pagal Valstybinės inspekcijos įstatymą (kroat. *Zakon o državnom inspektoratu*) peticijos, kuriose nurodomi pranešančio asmens duomenys (vardas, pavardė ir namų adresas) ir reglamentavimo nuostatomis prieštaraujantis elgesys, gali būti naudojamos kaip pagrindas patikrinimui atlikti.

Daugiašalių įmonių darbuotojų atžvilgiu Darbo įstatyme (kroat. *Zakon o radu*) reikalaujama, kad bent dvidešimt darbuotojų turintis darbdavys paskirtų asmenį, kuris kartu su darbdaviu privalėtų priimti ir išnagrinėti skundus, susijusius su darbuotojų orumo apsauga.

Šią veiklą stebi [Valstybinė inspekcija](#).

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Nusikaltimo auka, su verslu susijusio žmogaus teisių pažeidimo atveju siekianti pasinaudoti teisių gynimo priemone, turi tas pačias teises kaip ir kitos nusikaltimų aukos baudžiamajame procese. Daugiau informacijos pateikiama Europos e. teisingumo portale:

[Nusikaltimų aukų teisės baudžiamajame procese](#)

[Kompensavimas nusikaltimų aukoms](#)

Pagal Nemokamos teisinės pagalbos įstatymą (kroat. *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*) teisė į nemokamą teisinę pagalbą suteikiama:

Kroatijos piliečiams;

vaikams, kurie nėra Kroatijos piliečiai, tačiau atsidūrė Kroatijoje nelydimi pagal įstatymą atsakingo suaugusiojo;

laikinais šalyje gyvenantiems užsieniečiams, jeigu jų pilietybės šalis taiko abipusiškumo principą, ir nuolat šalyje gyvenantiems užsieniečiams;

laikinąją apsaugą gavusiems užsieniečiams;

neteisėtai šalyje gyvenantiems užsieniečiams ir trumpai šalyje esantiems užsieniečiams byloje, kurioje sprendžiama dėl jų išsiuntimo ar grąžinimo;

prieglobsčio prašytojams, prieglobstį gavusiems asmenims ir papildomą apsaugą gavusiems užsieniečiams ir Kroatijoje teisėtai gyvenantiems jų šeimų nariams byloje, kuriose teisinė pagalba jiems nėra teikiama pagal specialų įstatymą.

Nemokamos teisinės pagalbos įstatyme (NN Nr. 143/13 ir 98/19) reglamentuojamos sąlygos ir procedūra, kurias taikant mažiau pasiturintys asmenys gali pasinaudoti savo teise gauti teisinę konsultaciją ir kreiptis į teismus ir kitas viešosios teisės reglamentuojamas įstaigas dėl civilinių ir administracinių bylų.

Nemokamos teisinės pagalbos įstatyme numatyta, kad nemokama teisinė pagalba teikiama ne tik Kroatijos piliečiams, bet ir, be kita ko, šiems pagalbos gavėjams:

vaikams, kurie nėra Kroatijos piliečiai, tačiau atsidūrė Kroatijoje nelydimi pagal įstatymą atsakingo suaugusiojo;

laikinais šalyje gyvenantiems užsieniečiams, jeigu jų pilietybės šalis taiko abipusiškumo principą, ir nuolat šalyje gyvenantiems užsieniečiams;

laikinąją apsaugą gavusiems užsieniečiams;

neteisėtai šalyje gyvenantiems užsieniečiams ir trumpai šalyje esantiems užsieniečiams byloje, kurioje sprendžiama dėl jų išsiuntimo ar grąžinimo;

prieglobsčio prašytojams, prieglobstį gavusiems asmenims ir papildomą apsaugą gavusiems užsieniečiams ir Kroatijoje teisėtai gyvenantiems jų šeimų nariams byloje, kuriose teisinė pagalba jiems nėra teikiama pagal specialų įstatymą.

Nemokamos teisinės pagalbos gavėjai įstatymu nustatytais sąlygomis gali pasinaudoti teise į pirminę ir (arba) antrinę teisinę pagalbą.

Pirminė teisinė pagalba apima bendrąją teisinę informaciją, teises konsultacijas, pareiškimus viešojo sektoriaus institucijoms, Europos Žmogaus Teisių Teismui ir tarptautinėms organizacijoms pagal tarptautines sutartis ir vidaus darbo tvarkos taisykles, atstovavimą viešojo sektoriaus institucijose nagrinėjamos byloje ir teisinę pagalbą sprendžiant ginčus neteisimine tvarka. Pirminę teisinę pagalbą teikia apskričių administraciniai organai, o Zagrebo mieste (kroat. *Grad Zagreb*) – įgaliotos asociacijos ir teisės klinikos, ši teisinė pagalba gali būti teikiama bet kuriuo teisiniu klausimu. Pirminės teisinės pagalbos skyrimo procedūra inicijuojama tiesiogiai kreipiantis į pirminės teisinės pagalbos paslaugų teikėją, o šis savo nuožiūra nustato, ar yra įvykdyti pirminės teisinės pagalbos skyrimo reikalavimai.

Antrinė teisinė pagalba apima teises konsultacijas, pareiškimus byloje dėl darbuotojų teisių apsaugos prieš darbdavį, pareiškimus ir atstovavimą teisme nagrinėjamos byloje ir teisinę pagalbą draugiško ginčo sprendimo atveju. Antrinę teisinę pagalbą teikia advokatai. Antrinė teisinė pagalba taip pat apima atleidimą nuo teismo bylos nagrinėjimo išlaidų ir žyminių mokesčių mokėjimo.

Norint, kad antrinė teisinė pagalba būtų skirta pareiškimams rengti ir atstovavimui per teisminį bylos nagrinėjimą, taip pat atleidžiant nuo žyminių mokesčių mokėjimo, pareiškėjo finansinė padėtis turi atitikti Nemokamos teisinės pagalbos įstatyme nustatytus reikalavimus, t. y. bendros mėnesinės pareiškėjų ir jų namų ūkio narių pajamos turi neviršyti mokestinės bazės sumos vienam namų ūkio nariui (3 326,00 HRK), o bendra pareiškėjų ir jų namų ūkio narių nuosavybės teise turimo turto vertė turi neviršyti 60 mokestinės bazės sumų (199 560,00 HRK).

Prašant antrinės teisinės pagalbos, turi būti įvykdyti ne tik finansiniai reikalavimai – šios pagalbos turi būti prašoma vienoje iš bylų, susijusių su:

daiktinėmis teisėmis, išskyrus žemės registro bylas;

darbo santykiais;

šeimos santykiais, išskyrus bylas dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu, jeigu sutuoktiniai neturi bendrų arba įvaikintų nepilnamečių vaikų arba pilnamečių vaikų, kurių atžvilgiu jie turi globos teises;

vykdymo ir reikalavimų užtikrinimo procesais, susijusiais su priverstiniu išieškojimu pagal reikalavimus arba reikalavimų užtikrinimu, jeigu reikalavimai kyla iš proceso, kuriame pagal Nemokamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatas gali būti skirta teisinė pagalba;

draugišku ginčo sprendimu;

išimties tvarka – visais kitais administraciniais ir civiliniais teismo procesais, kai toks poreikis kyla iš konkrečių pareiškėjų ir jų namų ūkio narių gyvenimo aplinkybių, vadovaujantis pagrindiniu Nemokamos teisinės pagalbos įstatymo tikslu.

Antrinės teisinės pagalbos skyrimo procedūra inicijuojama kreipiantis į kompetentingą apskrities arba Zagrebo miesto administracinį organą. Prašymas teikiamas standartine forma, apimančia pareiškėjų ir jų namų ūkio narių sutikimą, kad būtų gaunami visi duomenys apie jų bendras pajamas ir turą, ir pareiškėjo patvirtinimą, kad pateikta informacija yra tiksli ir išsami.

Kai antrinė teisinė pagalba skiriama pareiškėjui, atitinkančiam teisinius reikalavimus, kuriuos reikia įvykdyti, kad būtų galima pasinaudoti teise gauti šią pagalbą, kompetentinga institucija priima sprendimą, kuriuo skiriama antrinė teisinė pagalba, nurodant skirtingą teisinės pagalbos rūšį ir jos teikimo sritį. Antrinės teisinės pagalbos skyrimas reiškia, kad visiškai arba iš dalies užtikrinamas antrinės teisinės pagalbos išlaidų sumokėjimas, priklausomai nuo pareiškėjų ir jų namų ūkio narių bendrų mėnesinių pajamų sumos. Sprendime, kuriuo skiriama antrinė teisinė pagalba, taip pat nurodoma advokatas, kuris ją teiks.

Jeigu pareiškėjas neatitinka reikalavimų, kuriuos reikia įvykdyti norint pasinaudoti teise į antrinę teisinę pagalbą, priimamas sprendimas, kuriuo prašymas atmetamas. Sprendimą, kuriuo prašymas atmetamas, pareiškėjas gali apskųsti Teisingumo ministerijai (kroat. *Ministarstvo pravosuđa*). Teisingumo ministerijos sprendimą, kuriuo skundas atmetamas, galima apskųsti pradedant administracinį procesą.

Jeigu nemokamos teisinės pagalbos gavėjas pralaimi bylą, t. y. procesą, dėl kurio buvo skirta antrinė teisinė pagalba, kompensuoti teisinės pagalbos išlaidų iš jo nereikalaujama. Tačiau antrinės teisinės pagalbos skyrimas nereiškia, kad jos gavėjas, pralaimėjęs bylą, atleidžiamas nuo priešingos šalies patirtų bylinėjimosi išlaidų sumokėjimo – dėl šių išlaidų sprendžia teismas, vadovaudamasis teisės normomis, kuriomis reglamentuojamas teismo procesas.

Nemokama teisinė pagalba taip pat gali būti skiriama tarpvalstybinių ginčų atveju. Nemokamos teisinės pagalbos įstatyme tarpvalstybiniais ginčiais laikomi tie, kurių atveju teisinės pagalbos prašantis asmuo nuolat arba laikinai gyvena ne toje Europos Sąjungos valstybėje narėje, kurioje yra teismas, arba jis gyvena valstybėje narėje, kurioje turi būti vykdomas teismo sprendimas.

Tarpvalstybinių ginčų atveju teisinė pagalba teikiama civilinėse ir komercinėse bylose, mediacijos procese, taip pat siekiant sudaryti susitarimus neteisėtine tvarka, įvykdyti valstybinius dokumentus ir tokiose bylose teikti konsultacijas. Nuostatos dėl teisinės pagalbos tarpvalstybiniuose ginčiuose netaikomos mokesčių, muitų ir kitose administracinėse bylose.

Teisinės pagalbos tarpvalstybiniuose ginčiuose prašantiems asmenims teisinė pagalba bus skirta, jeigu jie atitinka Nemokamos teisinės pagalbos įstatyme išdėstytus reikalavimus. Išimties tvarka teisinė pagalba gali būti skiriama pareiškėjams, neatitinkantiems Nemokamos teisinės pagalbos įstatyme išdėstytų teisinės pagalbos skyrimo reikalavimų, jeigu jie įrodo, kad neišgali sumokėti bylos išlaidų dėl neproporcingų pragyvenimo išlaidų nuolatinės arba įprastinės gyvenamosios vietos valstybėje narėje ir pragyvenimo išlaidų Kroatijoje.

Kroatijoje pareiškėjai arba valstybės narės, kurioje yra nuolatinė arba įprastinė jų gyvenamoji vieta, kompetentinga institucija (persiunčiančioji institucija) privalo teisinės pagalbos prašymą pateikti Teisingumo ministerijai (gaunančiajai institucijai). Formos ir pridėti dokumentai turi būti pateikiami kroatų kalba. Priešingu atveju prašymas bus atmestas.

Jeigu ginčas, kuriame pareiškėjas prašo teisinės pagalbos, nėra tarpvalstybinis ginčas arba jeigu pareiškėjas neturi teisės gauti teisinės pagalbos tarpvalstybiniuose ginčiuose, Teisingumo ministerija priima sprendimą, kuriuo prašymas atmetamas. Teisingumo ministerijos sprendimų apeliacine tvarka apskųsti negalima, tačiau gali būti pradedamas administracinis procesas.

Nemokama teisinė pagalba gali būti skiriama asmenims, kurie negyvena Europos Sąjungoje, taikant Kroatijai privalomų dvišalių ir daugiašalių tarptautinių susitarimų nuostatas.

Informaciją apie teisinę pagalbą Kroatijoje žr. interneto svetainėje:

[Teisinė pagalba](#)

[1] Asmeninės teisės: teisė į gyvybę, fizinę ir psichikos sveikatą, reputaciją, garbę, orumą, vardą ir pavardę, asmeninio ir šeimos gyvenimo privatumą, laisvę ir kt.

Paskutinis naujinimas: 09/02/2021

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Kipras

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Pagal Darbdavių atsakomybės (privalomojo draudimo) įstatymo Nr. 174/1989 su pakeitimais nuostatas darbuotojai, nukentėję dėl žmogaus teisių pažeidimo verslo srityje, turi teisę į žalos atlyginimą, jeigu darbo vietoje dėl vykdomo darbo ir jo metu įvyksta nelaimingas atsitikimas (žūtis arba sužalojimas) arba darbuotojas dėl savo darbo suserga profesine liga. Pagal įstatymą reikalaujama, kad visi darbdaviai įsigytų atsakomybės už darbuotojų patirtus nelaimingus atsitikimus arba profesines ligas draudimą. Šis reikalavimas taip pat taikomas nuolatinių Kipro gyventojų, kurie yra įdarbinami užsienyje ir patenka į nelaimingą atsitikimą arba suserga profesine liga, darbo santykiams. Įstatyme nustatyta minimali vieno nelaimingo atsitikimo arba profesinės ligos atveju draudimo suma vienam darbuotojui (vienas šimtas šešiasdešimt tūkstančių eurų – 160 000,00 EUR) ir kiekvieno dėl to paties darbinio įvykio susiklosčiusio atvejo arba atvejų grupės draudimo suma (3 415 000,00 EUR), įskaitant išlaidas ir palūkanas.

Jeigu darbuotojas siekia didesnio žalos atlyginimo, negu nustatyta įstatyme, jis turi pareikšti atitinkamą ieškinį teismui.

Atlikdami patikras darbdavio filialuose (įmonėse) ir tikrindami, kaip darbdaviai laikosi darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų, Darbo inspekcijos departamento inspektoriai taip pat tikrina, ar darbdavys turi dokumentą, patvirtinantį įsigytą privalomąjį darbdavio atsakomybės draudimą.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Žr. atsakymą į pirmą klausimą.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdančiai veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Ne, tokios galimybės nėra. Pagal klausime pateiktą informaciją ir duomenis ryšio, pagal kurį bylą būtų galima priskirti Kipro teismų jurisdikcijai, nėra.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdančią veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Ne. Jeigu žmogaus teisių pažeidimas padarytas Kipre, trečiųjų valstybių piliečiams, kurie tvirtina, jog yra nukentėję dėl žmogaus teisių pažeidimų, atitinkamą apsaugą suteikia nepriklausomos institucijos.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančią jų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Reglamente (ES) Nr. 524/2013 dėl elektroninio vartotojų ginčų sprendimo reikalaujama, kad internetines parduotuves turinčios įmonės savo interneto svetainėse skelbtų informaciją apie elektroninio ginčų sprendimo platformą.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis?

Teisinę pagalbą gali gauti kiekvienas fizinis asmuo, kurio žmogaus teisės buvo pažeistos, jeigu tas asmuo gyvena Kipro Respublikos teritorijoje, nepriklausomai nuo to, ar jis yra Kipro Respublikos, ar kitos ES valstybės pilietis.

Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą?

Teikiama šio pobūdžio teisinė pagalba:

galimybė pasinaudoti teisininko paslaugomis,

teisinės konsultacijos;

atstovavimas teisme.

Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiais pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Ne.

Paskutinis naujinimas: 11/04/2022

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Latvija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Pagal [Civilinio proceso įstatymo 1 straipsnio 1 dalį](#) kiekvienas privatus ir juridinis asmuo turi teisę ginti savo pažeistas ar ginčijamas pilietines teises ar teisėtus interesus teisme. Jeigu asmuo mano tapęs nukentėjusiuoju nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje, dėl kurių buvo pažeistos jo pilietinės teisės, asmuo gali iškelti civilinį ieškinį bendrosios kompetencijos teisme.

Pagal [Civilinio įstatymo 1635](#) straipsnį dėl kiekvieno teisių pažeidimo, kiekvieno neteisėto veiksmo, dėl kurio padaroma žala (taip pat moralinė žala), nukentėjęs asmuo turi teisę kreiptis į kaltininką dėl žalos atlyginimo tokia apimtimi, kokia kaltininkas dėl šio veiksmo gali būti apkaltintas. Moralinė žala – tai fizinės ar psichologinės kančios, patirtos dėl nukentėjusiojo nematerialinių teisių ar nematerialinės naudos pažeidimo, atsiradusio dėl neteisėtų veiksmų. Moralinės žalos atlyginimo mastas nustatomas teismo nuožiūra, atsižvelgiant į moralinės žalos sunkumą ir pasekmes. Jeigu neteisėtas elgesys pasireiškia kaip nusikalstama veika prieš asmens gyvybę, sveikatą, moralę, seksualinį neliečiamumą, laisvę, garbę ar pagarbą asmeniui, arba prieš šeimą ar nepilnametį, daroma prielaida, kad nukentėjęs asmuo dėl tokios veikos patyrė moralinę žalą. Kitais atvejais nukentėjusysis moralinę žalą turi įrodyti. Veiksmas šiuo atveju turi būti suprantamas platesne prasme, apimančia ne tik veiksmą, bet ir neveikimą, t. y. veiksmo neatlikimą.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Civiliniame įstatyme numatyta atsakomybė už neteisėtus veiksmus apima bet kokių teisių pažeidimą ir nusikalstamą veiką, įskaitant šiurkštų žmogaus teisių pažeidimą.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdančią veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Jeigu nei atsakovas, nei ieškovas neturi gyvenamosios vietos arba juridinio adreso Latvijoje ir jeigu pažeidimas nebuvo padarytas Latvijoje, tikėtina, kad tokio civilinio ieškinio nagrinėjimas nepriklausys Latvijos teismų jurisdikcijai.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdančią veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Ombudsmenas Latvijoje vadinamas [„tiesībsargs“](#). Ombudsmenas veikia pagal [Ombudsmeno įstatyme](#) nustatytą tikslą, t. y. skatinti žmogaus teisių apsaugą ir užtikrinti, kad valstybės valdžia būtų vykdoma teisėtai ir operatyviai bei laikantis gero valdymo principo.

Ombudsmenas gali dalyvauti tik sprendžiant atvejus, kai valstybės administracinės institucijos priimdamos sprendimą arba, teisės aktų leidimo atveju, priimdamos teisės aktą pažeidžia Latvijos Respublikos *Satversme* (Konstitucijoje) ir tarptautiniuose dokumentuose žmogaus teisių srityje įtvirtintas asmens žmogaus teises. Ombudsmeno įgaliojimų taikymo kontekste institucija yra valdžios administracija arba vietos valdžios institucija arba jos pareigūnai, taip pat asmenys, vykdančys valstybės administracijos pavestus uždavotus.

Tais atvejais, kai asmuo tampa nediskriminavimo principo pažeidimo auka, ombudsmenas savo vertinimą ir rekomendacijas gali pateikti ir privatinės teisės reglamentuojamiems juridiniams ir privatiems asmenims.

Tačiau ombudsmeno įgaliojimai neapima Europos tarptautinių bendrovių ne ES šalyse padarytų veiksmų vertinimo.

Įmonių veiklos darbo santykių srityje kontrolė ir stebėseną priklauso [Valstybinės darbo inspekcijos](#) kompetencijai.

Įmonių veiklą aplinkos srityje kontroliuoja [Valstybinė aplinkos tarnyba](#), kuri yra atsakinga už įstatymų laikymosi stebėseną aplinkos apsaugos, radiacinės saugos ir branduolinės saugos, taip pat gamtinių išteklių naudojimo srityse.

Jeigu asmuo pateikia institucijai reikalavimą dėl neteisėtų veiksmų per klaidą, t. y. jis nežino, kad pagal Pateikimų įstatymo nuostatas atitinkamos institucijos kompetencijai nepriklauso atsakyti į asmens reikalavime nurodytą klausimą, institucija privalo informuoti asmenį apie instituciją, kurios kompetencijai priklauso šis klausimas, arba, jei galima, perduoti reikalavimą institucijai, kurios kompetencijai priklauso tokio reikalavimo nagrinėjimas.

Todėl reikėtų pabrėžti, kad ombudsmeno institucija yra alternatyvus ginčų sprendimo mechanizmas, skirtas pažeistų žmogaus teisių apsaugai ir pagrįstas asmeniniu ombudsmeno autoritetu, nes ombudsmeno rekomendacijos nėra teisiškai privalomos. Skundas ombudsmenui nelaikomas apeliacinės bylos

iskēlimu, o bylos šalis turētu atsižvelgti į tai, kad dėl tokio skundo nėra nei sustabdomas administracinio reglamento galiojimas, nei prailginamas apeliacijos pateikimo terminas. Tačiau ombudsmeno užduotis – skatinti visuomenės žinojimą ir supratimą apie žmogaus teises, jų apsaugos mechanizmus ir ombudsmeno darbą. Todėl ombudsmanas gali patarti asmeniui dėl pažeistų teisių apsaugos mechanizmų kiekvienu konkrečiu atveju.

Į ombudsmaną gali kreiptis kiekvienas asmuo, manantis, kad buvo pažeistos jo žmogaus teisės, nepriklausomai nuo jo pilietybės.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančių verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Nėra informacijos apie teisės aktus, kuriais Europos tarptautinėms bendrovėms būtų nustatyta prievolė sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančių verslą padarytus pažeidimus.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar neįvykusi ES?

Teisė gauti valstybės finansuojamą teisinę pagalbą priklauso nuo bylos kategorijos ir asmens statuso. Teisinė pagalba apima teisinės konsultacijas, procesinių dokumentų paruošimą teismui ir teisinę pagalbą teismo posėdyje. Asmuo, dalyvaujantis civilinėje byloje, atleidžiamas nuo nacionaliniam biudžetui mokėtinų teismo mokesčių, o teismas privalo suteikti valstybės finansuojamas vertimo paslaugas, jeigu asmuo nekalba proceso kalba.

Civilinėse bylose (išskyrus teisės aktuose nustatytas išimtis) ir administracinėse bylose, kai ginčijamas šeimos tribunolo sprendimas dėl vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos, Latvijoje teisėtai gyvenantis asmuo turi teisę gauti teisinę pagalbą, jeigu jis gavo mažas pajamas gaunančio asmens statusą arba asmens, kuriam reikia vietos valdžios socialinių paslaugų, statusą, arba jeigu jo situacija yra ypatinga, t. y. jis netikėtai ir dėl nuo jo nepriklausančių priežasčių atsiduria tokiose aplinkybėse ir finansinėje padėtyje, dėl kurios negali užtikrinti savo teisių apsaugos, arba asmuo yra visiškai priklausomas nuo valstybės ar vietos valdžios.

ES valstybėje narėje gyvenantis asmuo turi teisę į teisinę pagalbą tarpvalstybiniuose ginčuose civilinėse bylose, jeigu dėl ypatingų aplinkybių ir pajamų dydžio jis negali apginti savo teisių.

Kiti asmenys (įskaitant ne ES šalyse gyvenančius asmenis) turi teisę į teisinę pagalbą, numatytą Latvijos tarptautiniuose įsipareigojimuose, jeigu dėl ypatingų aplinkybių ir pajamų dydžio jie negali apginti savo teisių.

Civilinėse bylose, kuriose asmenys dalyvauja savarankiškai arba su advokato pagalba (t. y. civilinėse bylose, kurios pagal sutarčių teisę priklauso Ekonomikos reikalų teismo jurisdikcijai, jeigu ieškinio suma viršija 150 000 EUR, ir bylose, susijusiose su komercinių paslapčių apsauga nuo neteisėto įgijimo, naudojimo ir atskleidimo), asmuo turi teisę į teisinę pagalbą, jeigu jo pajamos neviršija Latvijos minimalios mėnesinės algos, dėl savo finansinės padėties jis gali gauti teisinę pagalbą ir jis sumokėjo teisinės pagalbos teikimo mokesť.

Teisinę pagalbą **administracinėse bylose** asmens prašymu suteikia teismas (teisėjas), atsižvelgdamas į bylos sudėtingumą ir asmens finansinę padėtį.

Teisinę pagalbą **baudžiamosiose bylose** suteikia bylą iškėlusį šalis (tyrėjas, prokuroras arba teisėjas). Teisinė pagalba pagal prašymą teikiama asmenims, turintiems teisę į gynybą, ir nukentėjusiems asmenims tais atvejais, kai tai numatyta teisės aktuose.

Papildoma informacija pateikiama Teismų administracijos interneto svetainėje:

 [Infografikas. Valstybės teikiama teisinė pagalba įvairiose bylų kategorijose](#) (LV)

 [Informacija. Valstybės užtikrinama teisinė pagalba](#) (EN)

 [Apžvalga. Valstybės teikiama teisinė pagalba](#) (EN)

 [Teisinė pagalba tarpvalstybiniuose ginčuose](#) (EN)

Paskutinis naujinimas: 12/02/2024

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Malta

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Bet kuris asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo (nepriklausomai nuo to, ar pažeidimas yra susijęs su verslu), turi teisę kreiptis į teismą ir ginti savo teises bei reikalauti atlyginti žalą.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų nėra. Visos bylos dėl žmogaus teisių pažeidimo nagrinėjamos tokia pačia tvarka.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdančių veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis ir neįvykusi ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Teisė taikoma teritoriniu pagrindu. Jeigu šalys nėra sudariusios susitarimo, pagal kurį būtų draudžiama rinktis taikytiną teisę, bylos nagrinėjimo vietos teisė (*lex fori*) nustatoma pagal tarptautinės privatinės teisės nuostatas.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdančių veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis ir neįvykusi ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Pagal Konstitucijos 64A straipsnį ir Ombudsmeno įstatymo nuostatas Malto ombudsmanas yra įgaliotas „tirti veiksmus, kurių pagal įstatymą ėmėsi vyriausybė arba kurių buvo imtasi vyriausybės vardu, taip pat veiksmus, kurių pagal įstatymą ėmėsi bet kuri kita institucija, įstaiga arba asmuo (įskaitant pagal šią Konstituciją įsteigtas institucijas, įstaigas arba tarnybas), vykdydami savo administracines funkcijas“.

Pagal Ombudsmeno įstatymo 12 straipsnio 1 dalį ombudsmeno jurisdikcija apsiriboja šio pobūdžio skundų tyrimais:

„a) dėl vyriausybės, įskaitant vyriausybės departamentus arba kitas vyriausybės institucijas, visus ministrus ir Parlamento sekretorius, visus valstybės pareigūnus arba bet kurios minėtos institucijos narius ar tarnautojus;

b) dėl bet kurios teisės aktais įsteigtos institucijos, partnerystės arba kitos įstaigos, kurioje vyriausybė arba bet kuri pirmiau paminėta institucija arba jų grupė turi kontrolės teisių arba kurias faktiškai kontroliuoja, įskaitant tokios institucijos, partnerystės arba jos kontroliuojančiosios įstaigos (toliau bendrai vadinamų organizacija) direktorius, narius, vadovus arba kitus pareigūnus;

c) dėl vietos tarybų ir bet kurių jų komitetų, merų, tarybos narių ir visų vietos tarybų darbuotojų.“

Ombudsmanas nėra konkrečiai ir oficialiai įgaliotas tirti atvejus, susijusius su pagrindinių teisių pažeidimais arba jų pažeidimo grėsme, taip pat nėra įgaliotas atlyginti žalą arba remti ar ginti piliečių pagrindines teises.

Tačiau Ombudsmeno įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje nustatytos funkcijos yra pakankamai plačios, kad ombudsmeno institucija galėtų be apribojimų dalyvauti su žmogaus teisėmis susijusioje veikloje, t. y.:

nagrinėti skundus, kurie apima ir žmogaus teisių aspektus;

atkreipti valdžios institucijų dėmesį į žmogaus teisėms iškilusią grėsmę;

jeigu teisės pažeidžiamos, padėti ištaisyti padėtį teikiant rekomendacijas, kaip klausimą išspręsti sąžiningai ir efektyviai, kad būtų išvengta teismo proceso.

Į ombudsmeno jurisdikciją patenka visi asmenys, kurie mano, kad jų teisės buvo pažeistos, nepriklausomai nuo asmens pilietybės arba kilmės, tačiau skundo turinys asmeniui turi būti svarbus asmeniškai. Šiuo atžvilgiu asmenimis yra vadinami ir fiziniai, ir juridiniai asmenys.

Į ombudsmeno jurisdikciją patenkančios institucijos arba įstaigos privalo ginti žmogaus teises ir užtikrinti, kad jų būtų paisoma. Todėl, nors ombudsmeno įgaliojimai apima tik valdžios institucijas, jis taip pat gali nagrinėti atvejus, kai asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo verslo srityje, tvirtina, kad jo teisės buvo pažeistos dėl to, kad valdžios institucija arba įstaiga jam nesuteikė apsaugos, į kurią jis turėjo teisę.

Ombudsmenas gali tirti bet kurį atvejį, net jeigu skundą pateikęs asmuo nėra ES pilietis arba gyvena ne ES, jeigu skundo dalykas patenka į ombudsmeno jurisdikciją. Be to, jeigu skundo dalykas patenka į ombudsmeno arba kitos vietos arba reguliavimo institucijos jurisdikciją, teisinė pagalba suteikiama visiems nukentėjusiems asmenims.

Taigi, ombudsmeno jurisdikcija priklauso ne nuo bylos dalyko arba to, ar nukentėjusi šalis gyvena Maltoje, bet nuo to, ar institucija, kurios veiksmai skundžiami, patenka į ombudsmeno jurisdikciją.

Kitas viešąsias paslaugas (pvz., užimtumo arba aplinkos apsaugos paslaugas) Maltoje teikia kitos valstybės institucijos, pavyzdžiui, Pramonės ir darbo santykių departamentas, Aplinkos ir išteklių institucija, Finansinių paslaugų arbitro tarnyba ir Nacionalinė lygybės skatinimo komisija. Tačiau Nacionalinė lygybės skatinimo komisija, kaip nacionalinė lygybės užtikrinimo institucija, gali tirti tik tuos diskriminacijos ir seksualinio priekabiavimo atvejus, kurie įvyksta Maltoje.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdamas jų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Malta Europos tarptautinėms bendrovėms nėra nustačiusi prievolės sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdamas jų veiklą padarytus pažeidimus. Maltoje mediacija vykdoma Šeimos teismo arba Nuomos reguliavimo tarybos nagrinėjamose bylose.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Jeigu esate nusikaltimo auka, kaip nurodyta Maltos įstatymų 539 skyriaus (Nusikaltimų aukų akto) 2 straipsnyje, arba smurto šeimoje auka, kaip nurodyta Maltos įstatymų 581 skyriuje (Smurto dėl lyties ir smurto šeimoje akte), turite teisę gauti teisinę pagalbą. Teismui priėmus nutartį skirti teisinę pagalbą, jūs turite teisę gauti teisinės konsultacijos ir būti atstovaujamas teisme. Jums bus padengtos teismo ir advokato išlaidos. Jeigu esate ne ES pilietis, tačiau turite tam tikrą statusą Maltoje, vis tiek galite gauti teisinę pagalbą. Jeigu esate ES pilietis, tačiau gyvenate ne ES, turite teisę būti atstovaujamas Maltos teisme ir gauti teisinę pagalbą.

Paskutinis naujinimas: 04/05/2021

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Austrija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Kaip ir kitose valstybėse narėse, tarptautinė jurisdikcija iš esmės nustatyta Reglamentu „Briuselis Ia“ ([Reglamentas Nr. 1215/2012](#)). Todėl, visų pirma tais atvejais, kai įmonės (ar filialo) buveinė yra Austrijoje, ieškinį bus galima pareikšti neatsižvelgiant į ieškovo gyvenamąją vietą ir (arba) pilietybę. Kiti jurisdikcijos pagrindai nustatyti, pavyzdžiui, reglamento 7 straipsnyje: jurisdikcija galėtų būti nustatoma pagal vietą, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, arba vietą, kurioje turėjo būti įvykdytas sutartinis įsipareigojimas.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliame darbuotojų išnaudojimui?

Austrijos įstatyme dėl nesutarinės atsakomybės nėra konkrečių nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų. Tačiau jei dėl šiurkštaus žmogaus teisių pažeidimo pažeidžiamos įstatymu saugomos asmens teisės, tas pažeidimas gali patekti į bendrosios nesutarinės atsakomybės sritį. Pavyzdžiui, asmuo, kuris tyčia arba dėl neatsargumo atima asmens gyvybę, asmenį sužaloja, pakenkia asmens sveikatai, laisvei, nuosavybei arba neteisėtai pažeidžia kitą kito asmens teisę, privalo atlyginti žalą. Jeigu dėl padarytos žalos asmuo žūsta, yra sužalojamas, pakenkiama jo sveikatai, laisvei, nuosavybei arba pažeidžiama kita jo teisė, atsakingas yra ne tik žalą tiesiogiai sukėlęs asmuo, bet ir kiekvienas asmuo, kuris nesiėmė reikalingų ir pagrįstų priemonių, kad žalos trečiosioms šalims nebūtų padaryta, ir dėl to atsirado rizika (prievolė užtikrinti saugą, vok. *Verkehrssicherungspflicht*).

Baudžiamojoje teisėje šiurkštūs žmogaus teisių pažeidimai taip pat yra bendro pobūdžio nusikaltama veika.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdamas veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Žr. 4 skirsnį.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdamas veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Kaip ir kitose valstybėse narėse, tarptautinė jurisdikcija iš esmės nustatyta Reglamentu „Briuselis Ia“ ([Reglamentas Nr. 1215/2012](#)). Todėl, visų pirma tais atvejais, kai įmonės (ar filialo) buveinė yra Austrijoje, ieškinį bus galima pareikšti neatsižvelgiant į ieškovo gyvenamąją vietą ir (arba) pilietybę. Kiti jurisdikcijos pagrindai nustatyti, pavyzdžiui, reglamento 7 straipsnyje: jurisdikcija galėtų būti nustatoma pagal vietą, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, arba vietą, kurioje turėjo būti įvykdytas sutartinis įsipareigojimas.

Jeigu netaikomas Reglamentas „Briuselis Ia“ arba 2007 m. Lugano konvencija (Lugano konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo), pagal Teismų jurisdikcijos įstatymą (*Jurisdiktionsnorm*, toliau – JN) § 27a straipsnį tarptautinė jurisdikcija taikoma visada, kai teritorinę jurisdikciją turi Austrijos teismas. Tačiau jurisdikcija dėl padarytos žalos pagal JN § 92a straipsnį nustatoma tik atsižvelgiant į vietą, kurioje įvyko žalos padarę veiksmai. Vis dėlto, atsižvelgiant į aplinkybes, bylai galėtų būti taikomas ir kitas jurisdikcijos pagrindas, pavyzdžiui, dėl nusikaltimo įvykdymo vietos – pagal JN § 88 straipsnį arba dėl turto – pagal JN § 99 straipsnį.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančių jų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos sistemos veikimo ataskaitos? + 6. Ar jūsų šalyje turi specialią teisę, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiais pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Teisinė pagalba teikiama nepriklausomai nuo to, ar asmuo yra Austrijos arba Sąjungos pilietis.

Teisinės pagalbos tikslas – visoms bylos šalims, neatsižvelgiant į jų asmeninę finansinę padėtį, suteikti galimybę pasinaudoti savo teisėmis pagal civilinę teisę arba ginti savo teises teismuose. Bylos nagrinėjimo išlaidos neturėtų būti kliūtis reikalavimų vykdymo užtikrinimui ar gynybai, net jei pats asmuo pakankamai išteklių neturi. Taigi, suteikiant galimybę gauti teisinę pagalbą, siekiama pašalinti skirtumus, atsirandančius dėl asmeninės ekonominės padėties. Be to, tai turi padėti ne tik įgyvendinti lygybės principą, bet ir užtikrinti, kad visi vienodomis sąlygomis galėtų naudotis Europos žmogaus teisių konvencijos (EŽTK) 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė laisvai ir nekludomai kreiptis į teismą.

Tačiau proceso šalis, kuriai suteikta teisinė pagalba, nuo pareigos padengti savo bylinėjimosi išlaidas atleidžiama tik laikinai. Toks laikinas atleidimas nuo bylinėjimosi išlaidų atsakovui netaikomas.

Teismas teisinę pagalbą šaliai turi suteikti tik tuo atveju, jei dėl konkrečios bylos nagrinėjimo kiltų pavojus jos reikiamam išlaikymui. Teisinė pagalba turėtų būti teikiama tik jeigu nenustatoma, kad ketinamas pareikšti ieškinys arba gynybos argumentai yra aiškiai nepagrįsti ar bergždi.

Reikiamas išlaikymas – tai ištekliai, reikalingi šalies ir jos šeimos, už kurios išlaikymą ji yra atsakinga, kukliam pragyvenimo lygiui užtikrinti. Reikiamas išlaikymas apima daugiau nei „minimalus“, bet mažiau nei „tinkamas“. Tokiam išlaikymui reikalingi ištekliai nustatomi atsižvelgiant į statistines vidutines darbuotojo pajamas ir minimalų pragyvenimo lygį. Tarptautinėse bylose vertinant, kas yra reikalinga kukliam pragyvenimo lygiui užtikrinti, reikia atsižvelgti į gyvenamosios vietos aplinkybes.

Austrijos civilinio proceso kodekso § 64 straipsnyje išvardyta, dėl kurių išlaidų gali būti teikiama teisinė pagalba.

Tam tikromis sąlygomis pagal Civilinio proceso kodekso § 57 straipsnį iš užsienio ieškovų gali būti reikalaujama pateikti užstatą, t. y. atsakovo prašymu jie turi pateikti teismo išlaidų apmokėjimo užtikrinimą. Tačiau daugelyje dvišalių susitarimų nustatytas atleidimas nuo tokio užstato. Nuo teismo išlaidų apmokėjimo užstato gali būti atleidžiama ir pagal teisinės pagalbos nuostatas (Civilinio proceso kodekso § 64 straipsnio 1 dalies 2 punktas).

Austrijos sudarytus dvišalius susitarimus galima rasti Europos ir tarptautinių reikalų ministerijos interneto svetainėje [Bilaterale Staatsverträge – BMEIA, Außenministerium Österreich](#).

Paskutinis naujinimas: 22/11/2023

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Portugalija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmens, nukentėjusio nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Ginti teises, susijusias su žmogaus teisių pažeidimais verslo srityje, galima per teismus, t. y. per civilinių, administracinių ir darbo bylų teismus, atsižvelgiant į atitinkamo pažeidimo rūšį. Teisės gali būti ginamos pateikiant ieškinį arba skundą baudžiamosios bylos tyrimo įstaigoms arba prokuratūrai (port. *Ministério Público*). Tokiu ieškiniu gali būti reikalaujama, kad atsakovas perduotų tam tikrus dalykus, atliktų tam tikrus veiksmus, susilaikytų nuo teisės aktams prieštaraujančių veiksmų arba toleruotų tam tikrus veiksmus, taip pat atitaisytų padarytą žalą arba atlygintų neturtinę žalą, patirtą dėl atsakovo elgesio. Portugalijos baudžiamajame kodekse (port. *Código Penal*) tam tikromis aplinkybėmis numatyta juridinių asmenų atsakomybė už tam tikrus nusikaltimus. Žalos atlyginimo tvarka reglamentuojama civilinio, baudžiamojo, administracinio ir darbo bylų proceso teisės aktais.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliame darbuotojų išnaudojimui?

Specialių nacionalinės teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų nėra. Tačiau kai toks pažeidimas yra nusikaltimas arba administracinis nusižengimas, į atitinkamo pažeidimo sunkumo įvertinimą atsižvelgiama nustatant taikomą sankciją ir jos trukmę ar dydį. Taip daroma nusikaltimų aplinkai ir didelio išnaudojimo darbe atvejais.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdančiai veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Pagal civilinę teisę taikomos teisės normos, išdėstytos 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – nauja redakcija išdėstytas Reglamentas „Briuselis I“) ir Lugano konvencijoje.

Pagal Reglamentą (ES) Nr. 1215/2012 asmenims, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškiniai turi būti pareiškiama tos valstybės narės teismuose, neatsižvelgiant į šių asmenų pilietybę, o bendrovės (ar kito juridinio asmens) buveinės vieta yra ten, kur yra jų oficiali buveinės vieta, centrinė administracija arba pagrindinė verslo vieta. Nepaisant to, tam tikroms byloms yra numatytos specialiosios jurisdikcijos taisyklės, visų pirma byloms, susijusioms su teise į žalos atlyginimą, deliktu arba pusiau deliktu, kurios priklauso žalą sukėlusio arba galinčio sukelti įvykio vietos teismo jurisdikcijai. Konvencijoje dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Lugano konvencijoje) nustatytos identiškos taisyklės.

Kai įmonės buveinė nėra Europos Sąjungoje arba valstybėje, kuri yra Lugano konvencijos šalis, tarptautinę Portugalijos teismų jurisdikciją galima kildinti iš Portugalijos civilinio proceso teisės. Taip yra, kai teisės, kuria remiamasi, negalima priverstinai įgyvendinti Portugalijos teisme pareiškiant ieškinį (pavyzdžiui, todėl, kad, remiantis įvairių šalių tarptautinės jurisdikcijos taisyklių rinkinio rezultatu, nėra teismo, kurio jurisdikcijai priklausytų nagrinėti ginčą) arba kai ieškovui labai sudėtinga pareikšti ieškinį užsienyje ir tarp ginčo dalyko ir Portugalijos teisės sistemos yra svarbus asmeninis arba faktinis siejamasis veiksnys. Pagal baudžiamąją teisę taikomos iš Baudžiamojo kodekso kildinamos jurisdikcijos taisyklės. Taigi, jeigu tarptautinėje sutartyje ar konvencijoje nenurodyta kitaip, galioja bendras principas, kad Portugalijos baudžiamoji teisė taikoma veiksmams, atliktiems Portugalijos teritorijoje, nesvarbu, kokia nusikaltėlio pilietybė, arba Portugalijos laivuose ar orlaivuose. Nepaisant to, jeigu tarptautinėje sutartyje ar konvencijoje nenurodyta kitaip, Portugalijos baudžiamoji teisė gali būti taikoma tam tikromis aplinkybėmis už nacionalinės teritorijos ribų atliktiems veiksmams arba tam tikriems nusikaltimams. Kalbant apie nusikalstamas veikas, kurias už nacionalinės teritorijos ribų padarė juridiniai asmenys, Portugalijos teisė taikoma tik tada, kai veiksmus atlieka juridinis asmuo arba jie atliekami prieš juridinį asmenį, kurio registruota buveinė yra Portugalijos teritorijoje, neatsižvelgiant į tai, ar nukentėjusysis yra ES pilietis ir ar jis yra ES gyventojas.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdančią veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Kištis į tyrimus ombudsmenas, lygybės įstaigos (Lygybės darbe ir užimtumo srityje komisija (port. *Comissão para a Igualdade no Trabalho e no Emprego*, [CITE](#)) bei Pilietybės ir lyčių lygybės komisija (port. *Comissão para a Cidadania e Igualdade de Género*, [CIG](#))), taip pat [Darbo inspekcija](#) ir [Aplinkos inspekcija](#) gali tik tada, kai nacionalinės teisės aktai pažeidžiami Portugalijos teritorijoje. Tai, kad nuo Europos tarptautinės bendrovės už Europos Sąjungos (ES) ribų padaryto žmogaus teisių pažeidimo nukentėjęs asmuo nėra ES pilietis arba negyvena ES, neturi reikšmės šioms įstaigoms sprendžiant, ar įsikišti.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančią verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Teisinės prievolės teikti tokias ataskaitas nėra. Nepaisant to, vadovaudamasi EBPO rekomendacijomis daugiašalėms įmonėms, nacionalinė ryšių palaikymo institucija (NCP), įgyvendinanti šias rekomendacijas, koordinuojant Ekonominės veiklos generaliniam direktoratui (port. *Direção-Geral das Atividades Económicas*, DGAE) bei Portugalijos investicijų ir užsienio prekybos agentūrai (port. *Agência para o Investimento e Comércio Externo de Portugal*, AICEP *Portugal Global*), suteikia (neteisinę) tarpininkavimo ir taikinimo platformą skundams dėl bendrovių, kurios įtariamasi nesilaikiusios rekomendacijų, nagrinėti. Taigi, bet kuris asmuo arba organizacija, manantys, kad daugiašalės įmonės veiksmai ar veikla neatitinka rekomendacijų, gali pateikti oficialų skundą nacionalinei ryšių palaikymo institucijai, veikiančiai vienoje iš šalių, kuriose ta įmonė vykdo veiklą. [Čia](#) pateikiama daugiau informacijos, įskaitant nacionalinės ryšių palaikymo institucijos metines EBPO rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitas.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Remiantis Baudžiamojo proceso kodekso (port. *Código de Processo Penal*) 67-A straipsniu:

„a) nukentėjusysis – tai:

i) asmuo, patyręs žalą, be kita ko, fizinę, psichologinę, emocinę ar neturtinę žalą arba žalą turtui, tiesiogiai padarytą atliekant tam tikrą veiksmą arba nesiimant veiksmų, kai daromas nusikaltimas;

ii) asmens, kurio mirtį tiesiogiai sukėlė nusikaltama veika, šeimos nariai, kurie patyrė žalą dėl to asmens mirties;

b) itin pažeidžiama auka – nukentėjusysis, kuris yra itin pažeidžiamas, be kita ko, dėl savo amžiaus, sveikatos būklės ar negalios ir dėl to, kad tam tikros rūšies, lygio ir trukmės viktimizacija sukėlė žalą, kuri smarkiai pablogino jo psichologinę savijautą arba jo socialinės integracijos sąlygas;

c) šeimos nariai – nukentėjusiojo sutuoktinis arba sugyventinis, nukentėjusiojo tiesiosios linijos giminaičiai ir broliai bei seserys, taip pat nukentėjusiojo finansiškai išlaikomi asmenys;

d) vaikas – bet kuris jaunesnis nei 18 metų amžiaus asmuo.“

Viena iš 2015 m. rugsėjo 4 d. Įstatymu Nr. 130/2015 patvirtintame Nukentėjusiųjų reglamente įtvirtintų teisių yra teisinė pagalba, kurios teisinė sistema nustatyta 2004 m. liepos 29 d. Įstatyme Nr. 34/2004. Informaciją apie teisinę pagalbą žr. Europos e. teisingumo portalo [tinklalapyje](#).

Paskutinis naujinimas: 07/04/2024

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Rumunija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmens, nukentėjusio nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Teisinė žmogaus teisių apsauga užtikrinama per nacionalinius teismus, priklausomai nuo dalyko, su kuriuo susijęs veiksmas lėmė tos teisės pažeidimą. Taigi, vykdančią verslą gali būti atvejų, kai civilinės ar baudžiamosios teisės srityje pažeidžiamos žmogaus teisės, todėl, priklausomai nuo atvejo ypatumų ir teisės pažeidimą lėmusio veiksmo, nukentėjusysis gali pareikšti ieškinį arba pateikti skundą tyrimo organams – policijai arba prokuratūrai.

Tokios apsaugos rezultatas gali būti tai, kad bus skirtas materialinių nuostolių ir (arba) neturtinės žalos atlyginimas, jeigu bus nustatyta, kad elgesys arba verslo praktika lėmė žmogaus teisių pažeidimą.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliame darbuotojų išnaudojimu?

Už įvairius žmogaus teisių pažeidimus verslo veikloje kyla civilinė, administracinė ar drausminė atsakomybė.

Nusikaltimai aplinkai numatyti tiek specialiuosiuose teisės aktuose (pvz., Specialiajame įsakyme Nr. 195/2005 dėl aplinkos apsaugos), tiek Baudžiamajame kodekse, – ten jie įtraukti tarp nusikaltimų visuomenės saugumui (gyvūnų ar augalų ligų platinimo, vandens taršos, nuodingų produktų ar medžiagų gabenimo, branduolinių medžiagų ar kitų radioaktyviųjų medžiagų, sprogstamųjų medžiagų ar ribojamų sprogstamosios medžiagos pirmtakų tvarkymo režimo pažeidimų ir kt.).

Didelis išnaudojimas darbe gali būti laikomas Baudžiamojo kodekso pažeidimu (tokie nusikaltimai kaip vergija, prekyba žmonėmis, prekyba vaikais, priverčiamasis ar privalomas darbas, įtraukimas į prostituciją ar seksualinius veiksmus, naudojimas išnaudojamo asmens paslaugomis) arba Darbo kodekse nustatytų baudžiamosios teisės normų pažeidimu.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdančiai veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

A. Civilinėse bylose

Tarptautinis civilinis procesas reglamentuojamas Civilinio proceso kodekso VII knygoje, tai yra aktuali bendroji teisė, taikoma pagal privatinę teisę nagrinėjamiems byloms, turinčioms tarpvalstybinių padarinių, nebent tarptautinėse sutartyse, kurių šalis yra Rumunija, ES teisėje arba specialiuosiuose įstatymuose būtų nurodyta kitaip.

Tarptautinė Rumunijos teismų jurisdikcija pagal bendrąją teisę grindžiama atsakovo pagrindinės verslo vietos buvimu arba, jeigu jos nėra, jos antrinės buveinės ar verslo subjekto turto buvimu Rumunijoje tą dieną, kai pareiškiamas ieškinys.

Be to, susitarimu dėl teismo sprendimo šalys gali pasirinkti, kad jurisdikciją spręsti ginčus, kilusius dėl tarpvalstybinių padarinių, turi Rumunijos teismai.

Rumunijos teismai turi išimtinę jurisdikciją nagrinėti tam tikrus ieškinius dėl materialinių nuostolių, pvz., tarpvalstybinių padarinių turinčius ginčus dėl:

Rumunijoje esančio nekilnojamojo turto;

sutarčių, sudarytų su vartotojais, kurių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta yra Rumunijoje, dėl kasdienių vartojimo paslaugų, skirtų vartotojų asmeniniam ar šeimos naudojimui ir nesusijusių su profesine vartotojų veikla ar verslu, jeigu:

paslaugų teikėjas gavo užsakymą Rumunijoje;

prieš sudarant sutartį Rumunijoje buvo pateiktas pasiūlymas arba reklama ir vartotojas atliko visus formalumus, reikalingus sutarčiai sudaryti.

Be to, nukrypstant nuo bendrosios teisės normų, ieškovas ginčams spręsti gali pasirinkti Rumunijos teismus (pirmenybinė jurisdikcija), jeigu:

vieta, kurioje atsirado sutartinė prievolė arba kurioje ji turėjo būti vykdoma, net jeigu tik iš dalies, yra Rumunijoje;

vieta, kurioje buvo atliktas teisinis veiksmas, iš kurio kyla nesutartinės prievolės, arba kurioje toks veiksmas sukelia pasekmes, yra Rumunijoje;

keleivių įlaipinimo ar išlaipinimo arba gabenamų prekių pakrovimo ar iškrovimo geležinkelio arba autobusų stotis arba uostas ar oro uostas yra Rumunijoje;

apdraustas turtas arba vieta, kurioje įvyko draudžiamasis įvykis, yra Rumunijoje.

Rumunijos teismai taip pat yra kompetentingi nagrinėti:

bylas dėl asmens, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra Rumunijoje, neatsižvelgiant į tai, ar jis yra Rumunijos pilietis, ar asmuo be pilietybės, tarpvalstybinės intelektinės nuosavybės apsaugos pagal susitarimą dėl teismingumo;

bylas tarp užsieniečių, jeigu jie dėl to konkrečiai susitarė ir teisiniai santykiai yra susiję su galimomis jų teisėmis į Rumunijoje esantį turtą arba su Rumunijoje gyvenančių asmenų interesais;

bylas dėl laivų ar orlaivų susidūrimo ir bylas dėl pagalbos asmenims ar asmenų ar prekių gelbėjimo atvirojoje jūroje arba jokios valstybės suvereniai valdžiai nepriklausančioje teritorijoje ypatingomis aplinkybėmis;

bylas dėl civilinės atsakomybės už Rumunijos kilmės produktų padarytą žalą, **neatsižvelgiant į nukentėjusiojo pilietybę, nelaimingo atsitikimo vietą arba žalos atsiradimo vietą.**

Kalbant apie užsieniečio statusą tarptautiniame civiliniame procese, užsienio fiziniai ir juridiniai asmenys pagal įstatymą Rumunijos teismuose turi tas pačias procesines teises ir pareigas kaip ir Rumunijos piliečiai ir juridiniai asmenys.

Daugiau informacijos galima rasti [☞ čia](#).

B. Baudžiamosiose bylose

Pagal Baudžiamojo kodekso 9 straipsnį, taikomą kartu su 12 straipsniu, jeigu tarptautinėje sutartyje, kurios šalis yra Rumunija, nenurodyta kitaip, Rumunijos baudžiamoji teisė yra taikoma veiksams, atliktiems už Rumunijos ribų, pagal baudžiamojoje teisėje numatytą asmenybės principą (Baudžiamojo kodekso 9 straipsnis), neatsižvelgiant į tai, ar nukentėjusysis yra užsienio pilietis, Rumunijos pilietis ar asmuo be pilietybės, ir į tai, ar jis yra Rumunijoje, jei yra įvykdytos tam tikros sąlygos: nusikaltėlis yra Rumunijos juridinis asmuo; už atliktą veiksmą pagal Rumunijos teisę skiriama laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė arba ilgesnė negu 10 metų laisvės atėmimo bausmė (net jeigu veiksmas pagal valstybės, kurioje jis buvo atliktas, teisę nelaikomas nusikalstama veika), – jeigu numatytos kitos bausmės, veiksmas turi būti kvalifikuojamas kaip nusikalstama veika ir pagal šalies, kurioje jis buvo atliktas, baudžiamąją teisę (abipusis baudžiamumas) arba turi būti atliktas vietoje, nepriklausančioje jokios valstybės jurisdikcijai. Prieš pateikiant kaltinimus būtinas išankstinis prokuratūros, veikiančios prie apeliacinio teismo, kurio teritorinei jurisdikcijai priklauso prokuratūra, į kurią pirmiausia buvo kreiptasi, vyriausiojo prokuroro leidimas, arba, kai taikytina, prokuratūros, veikiančios prie Aukštojo Kasacinio Teisingumo Teismo, vyriausiojo prokuroro leidimas.

Pažymėtina, jog, be kitų atvejų, laikoma, kad nusikalstama veika buvo padaryta Rumunijos teritorijoje, jeigu toje teritorijoje arba su Rumunijos vėliava plaukiojančiame laive, arba Rumunijoje registruotame orlaivyje nusikaltimas buvo padarytas bent jau iš dalies arba buvo kurstoma ar padedama jį padaryti, arba bendrininkaujama jį darant, arba iš nusikaltimo buvo gautos pajamos. Šiais atvejais Rumunijos baudžiamoji teisė taikoma pagal teritoriškumo principą. Kalbant apie baudžiamųjų bylų teismų jurisdikciją nagrinėti už Rumunijos teritorijos ribų padarytas nusikalstamas veikas, Baudžiamojo proceso kodekse (42 straipsnis) numatyta, kad už Rumunijos teritorijos ribų padarytas nusikalstamas veikas nagrinėja teismai, kurių jurisdikcijai priklauso kaltinamo juridinio asmens registruota buveinė. Jeigu kaltinamasis registruotos buveinės Rumunijoje neturi, o nusikalstama veika priklauso apylinkės teismo jurisdikcijai, bylą nagrinėja Bukarešto 2 apylinkės teismas, o kitais atvejais – teismas, turintis kompetenciją pagal bylos dalyką arba asmens, kaip Bukarešto subjekto, statusą, nebent teisės aktuose numatyta kitaip.

Už nusikalstamas veikas, už kurias kaltinimų pateikimas priklauso nuo nukentėjusiojo skundo, skundas turi būti pateiktas per 3 mėnesius nuo tos dienos, kai nukentėjusysis sužinojo apie atliktą veiksmą.

Daugiau informacijos galima rasti [☞ čia](#), [☞ čia](#) ir [☞ čia](#).

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdamą veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Remiantis 1997 m. kovo 13 d. Įstatymo Nr. 35 dėl ombudsmeno institucijos veiklos organizavimo ir veikimo (*Instituția Avocatul Poporului*) 1 straipsnio 1 dalimi: „Ombudsmenas siekia apsaugoti fizinių asmenų teises ir laisves jiems bendraujant su valdžios institucijomis“; todėl jo kompetencijos sritis neapima su verslu susijusių žmogaus teisių pažeidimų.

Vartotojų skundus prieš įmones ES viduje Europos vartotojų centras Rumunijoje gali perimti tik tuo atveju, jei minėti vartotojai yra ES valstybės narės (įskaitant Norvegiją ir Islandiją) gyventojai arba piliečiai ir jeigu yra taikytini ES teisės aktai.

Darbo inspekcija (rum. *Inspekția Muncii*), Nacionalinė neįgaliųjų teisių, vaikų ir įvaikinimo tarnyba (rum. *Autoritatea Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Copii și Adopții*), Nacionalinė lyčių lygybės agentūra (rum. *Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați*), Nacionalinė aplinkosaugos agentūra (rum. *Garda Națională de Mediu*), Nacionalinė vartotojų apsaugos tarnyba (rum. *Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului*) ir Nacionalinė ryšių reguliavimo ir valdymo institucija (rum. *Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (ANCOM)*) – išvardytos valdžios institucijos kompetencijos tarpvalstybiniais atvejais neturi.

Papildomos informacijos galima rasti [☞ čia](#) ir [☞ čia](#).

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdamą jų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Kalbant apie Europos tarptautinių bendrovių vykdomoje veikloje padarytus žmogaus teisių pažeidimus, Rumunijoje privalomų tarpininkavimo sistemų nėra, tačiau tarpininkavimas įmanomas kaip galimybė, jeigu šalys ją pasirenka. Todėl asmuo, kurio teisės buvo pažeistos, gali naudotis teismine apsauga pagal bendrąją teisę, kreipdamasis į civilinį ar baudžiamųjų bylų teismą, priklausomai nuo pažeistos teisės pobūdžio, arba šalys gali susitarti naudotis tarpininko paslaugomis, – tarpininko profesija reglamentuojama Įstatymu Nr. 192/2006 dėl tarpininkavimo ir tarpininko profesijos veiklos organizavimo.

Be to, Įsakymu Nr. 38/2015 dėl alternatyvaus vartotojų ir verslininkų ginčų sprendimo sukuriamą teisinę sistemą, kad vartotojai galėtų reikalavimus, pateiktus profesinės veiklos vykdytojams arba įmonėms, savanoriškai nukreipti nagrinėti subjektams, nepriklausomai, nešališkai, skaidriai, veiksmingai, greitai ir sąžiningai taikantiems alternatyvaus ginčų sprendimo procedūras, – taip būtų užtikrinamas aukštas vartotojų apsaugos lygis ir sklandus rinkos veikimas.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialią teisę, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Galimybė gauti teisinę pagalbą yra pagal Rumunijos teisę pripažįstama ir garantuojama teisė. Ši teisė grindžiama visuotinio teisių gynimo koncepcija ir netiesiogiai pripažįstama visiems asmenims, neatsižvelgiant į jų gyvenamąją vietą ar pilietybę:

I. Civilinėse bylose, pagal Specialųjį vyriausybės nutarimą Nr. 51/2008 dėl valstybės teisinės pagalbos civilinėse bylose:

- a) ES piliečiams: visais atvejais, kai bet kuris fizinis asmuo, **kurio nuolatinė ar įprastinė gyvenamoji vieta yra Rumunijoje ar kitoje ES valstybėje narėje, kreipiasi dėl valstybės teisinės pagalbos teismuose ar kitose Rumunijos valdžios institucijose** (Specialiojo vyriausybės nutarimo Nr. 51/2008 2 straipsnis);
- b) ne ES piliečiams ir asmenims be pilietybės: *kai prašymus pateikia fiziniai asmenys, kurių nuolatinė ar įprastinė gyvenamoji vieta nėra Rumunijoje ar kitoje ES valstybėje narėje, jeigu Rumunija ir pareiškėjo pilietybės ar nuolatinės gyvenamosios vietos šalis yra nustačiusios specialią tvarką, apimančią nuostatas dėl tarptautinės teisės kreiptis į teismą* (Specialiojo vyriausybės nutarimo Nr. 51/2008 21⁴¹ straipsnis).

Be to, pagal Civilinio proceso kodekso **1084 straipsnio** 2 dalį užsienio piliečiai Rumunijos teismuose, tarptautiniame civiliniame procese, turi teisę būti atleisti nuo mokesčių ir kitų proceso išlaidų arba turi teisę, kad šie būtų sumažinti; taip pat jie tokiu pačiu mastu ir tomis pačiomis sąlygomis kaip ir Rumunijos piliečiai turi teisę į nemokamą teisinę pagalbą, jeigu pareiškėjo pilietybės ar nuolatinės gyvenamosios vietos valstybė taiko abipusiškumo principą.

Taigi, asmuo, kuris nukentėjo nuo jo teisėtų teisių pažeidimo, gali kreiptis teisinės pagalbos, jeigu jis neišgali sumokėti proceso išlaidų, kaip numatyta

Specialiojo vyriausybės nutarimo Nr. 51/2008 6 straipsnyje. Valstybės teisinė pagalba gali būti skiriama šiomis formomis:

- a) *sumokant užmokesť už teismo paskirto ar pasirinkto advokato teikiamą atstovavimą, teisinę pagalbą ir, kai taikytina, gynybą, kad būtų užtikrinta galimybė naudotis teise ar įgyvendinti teisėtą interesą teisme arba šią teisę ar interesą apginti, arba užkirsti kelią ginčui, toliau – advokato pagalba;*
- b) *sumokant ekspertui, vertėjui raštu arba žodžiu, kurių paslaugomis naudojamas teismo procese, kai gaunamas teismo arba teisminės institucijos sutikimas, jeigu tokį mokėjimą teisėtai privalo atlikti asmuo, prašantis valstybės teisinės pagalbos;*
- c) *sumokant mokesť antstoliui;*
- d) *atleidžiant nuo teisinių išlaidų, įskaitant mokėtinąs vykdomo etapu, jas sumažinant, leidžiant jas mokėti dalimis arba atidedant jų mokėjimą, kaip numatyta įstatyme.*

Nepaisant to, teisė į teisinę pagalbą nėra absoliuti ir teisinės pagalbos prašantis asmuo privalo įrodyti savo finansinę padėtį, paliudydamas, kad neišgali sumokėti už savo pasirinkto advokato paslaugas arba neišgali padengti proceso išlaidų, pvz., žyminio mokesčio, ekspertų užmokesčio, eksperto išvadų ir kt. Šiuo klausimu Specialiojo vyriausybės nutarimo Nr. 51/2008 16 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad: *valstybės teisinę pagalbą galima atsisakyti suteikti, kai jos netinkamai prašoma, kai planuojamos apytikrės jos išlaidos yra neproporcingos, palyginti su bylos dalyko verte, ir kai valstybės teisinės pagalbos prašoma ne siekiant apsaugoti teisėtą interesą arba jos prašoma dėl ieškinio, kuris prieštarauja viešajai tvarkai ar konstitucinei santvarkai.*

Šiuo Specialiuoju nutarimu numatyta valstybės teisinė pagalba skiriama civilinėse, komercinėse, administracinėse, darbo ir socialinės apsaugos bylose, taip pat kitose bylose, išskyrus baudžiamąsias bylas.

Baudžiamosiose bylose privaloma skirti teisinę pagalbą nukentėjusiajam, kai tas asmuo / civilinis ieškovas yra neveiksnus arba ribotai veiksnus (pagal Baudžiamojo proceso kodekso 93 straipsnio 4 dalį). Be to, pagal 93 straipsnio 5 dalį, *kai teisminė institucija mano, kad dėl tam tikrų priežasčių nukentėjusysis, civilinis ieškovas <...> negalės apsiginti, ji pasirūpina, kad byloje dalyvautų teismo paskirtas advokatas.*

Specialiojo vyriausybės nutarimo Nr. 80/2013 dėl teismo žyminio mokesčio 29 straipsnio 1 dalies f punkte numatyta, kad žyminio mokesčio nereikia mokėti už ieškinius ir reikalavimus, įskaitant tiek apeliacinius, tiek atskiruosius skundus, susijusius su vartotojų teisių apsauga, kai fiziniai asmenys ir vartotojų apsaugos asociacijos yra ieškovai, reiškiantys pretenzijas ekonominės veiklos vykdytojams, pažeidusiems vartotojų teises ir teisėtus interesus.

Ne mažiau svarbu ir tai, kad nusikaltimo aukoms taikomas **Įstatymas Nr. 211/2004** dėl tam tikrų priemonių, kuriomis užtikrinamas nusikaltimo aukų informavimas, parama joms ir jų apsauga, o tai, kaip galima spręsti iš įstatymo pavadinimo, reiškia informavimo, paramos, apsaugos, pripažinimo ir vertinimo priemones, kuriomis gali naudotis nusikaltimų aukos, ir minėtos priemonės nepriklauso nuo to, ar buvo paduotas skundas baudžiamojo persekiojimo organams.

Daugiau informacijos apie teisinę pagalbą Rumunijoje galima rasti [čia](#).

Paskutinis naujinimas: 26/04/2023

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Slovakija

Slovakijos Respublikoje kiekvienam asmeniui suteikiamos vienodos sąlygos naudotis savo teisėmis ir apsauga nuo diskriminacijos. Verslo subjektai privalo laikytis vienodo požiūrio principo ne tik tiekdami prekes arba teikdami paslaugas, bet ir darbo santykių srityje bendraudami ir su darbo ieškančiais asmenimis, ir su pačiais darbuotojais.

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Viena iš pagrindinių Slovakijos Respublikos konstitucijoje įtvirtintų teisių yra **teisė į teisinę apsaugą ir teisė kreiptis į nepriklausomus teismus, įskaitant**

Konstitucinį teismą, arba kitą Slovakijos Respublikos instituciją, jeigu tai numatyta įstatyme.

Teise į teisinę apsaugą naudojamas pateikiant prašymą iškelti bylą. Jeigu pažeidžiama subjektyvioji teisė arba jeigu kyla subjektyviosios teisės pažeidimo grėsmė, tos teisės subjektas – nepriklausomai nuo to, ar jis yra fizinis, ar juridinis asmuo – gali pasinaudoti savo teise į teisinę apsaugą pateikdamas prašymą iškelti bylą, t. y. pareiškdamas ieškinį. Teisę pareikšti ieškinį turi kiekvienas fizinis arba juridinis asmuo. Teismai privalo nagrinėti visus ieškinius. Ieškinyje turi būti aiškiai nurodyta, **ko ieškovas siekia, t. y. ko reikalauja ir kokią teisių gynimo priemonę prašo pritaikyti**. Dėstydamas savo reikalavimus (*peticijoje/petitum*) ieškovas aprašo bylos aplinkybes, kurias teismas turi išnagrinėti ir pagal kurias turi priimti sprendimą. Teismas sprendimą gali priimti tik dėl išdėstytų reikalavimų. Priklausomai nuo bylos nagrinėjimo rezultatų, teismas gali, žinoma, priteisti mažiau, negu ieškovas prašo. Teismas gali priteisti daugiau tik tada, jeigu įstatyme yra nustatyta konkreti šalių tarpusavio atsiskaitymo forma arba jeigu byla buvo galima iškelti paties teismo iniciatyva. Todėl asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo komercinėje srityje, turi teisę į teisinę apsaugą. Pateikdamas ieškinį jis išdėsto savo reikalavimus, klausimą, kurį reikia išnagrinėti ir dėl kurio reikia priimti sprendimą, ir tai, kokį žalos atlyginimą jis prašo teismo priteisti kaip ieškovas.

Jeigu pažeidimas yra susijęs su neteisėtu kėsinimusi į fizinio asmens garbę, orumą, sveikatą, asmeninį arba šeimos gyvenimą ir pan., nukentėjęs asmuo turi teisę prašyti teismo priteisti nepiniginės žalos atlyginimą. Nepiniginės žalos suma išreiškiama pinigų suma, atsižvelgiant į:

nukentėjusį asmenį, jo gyvenimą iki to momento ir aplinką, kurioje nukentėjęs asmuo gyvena ir dirba;

žalos dydį ir aplinkybes, kuriomis ji padaryta;

padarinių nukentėjusio asmens asmeniniam gyvenimui dydį;

padarinių nukentėjusio asmens socialiniam statusui dydį.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Darbo kodekse diskriminacija darbo santykiuose yra draudžiama, tad iš verslo subjektų yra tiesiogiai reikalaujama laikytis vienodo požiūrio principo ir prieš sudarant darbo sutartį, ir užmezgus darbo santykius. Išsamesnės priemonės yra nustatytos Kovos su diskriminacija įstatyme, pagal kurį darbo ir panašiuose teisiniuose santykiuose yra draudžiama diskriminuoti asmenis dėl lyties, tikėjimo, įsitikinimų, rasės, pilietybės, priklausymo etninei grupei, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos, santuokinės ir šeiminės padėties, odos spalvos, kalbos, politinių arba kitų įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turto, lyties arba kito statuso arba dėl pranešimo apie nusikaltimą arba kitą socialinę tvarką pažeidžiančią veiklą.

Pagal Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymą verslo subjektai privalo prižiūrėti, kad darbo sąlygos, pastatai, keliai, mašinos ir techninė įranga, darbo procedūros, darbo organizavimas ir pan. būtų saugūs ir būtų užtikrinta sveika ir saugi darbinė aplinka.

Slovakijos Respublikos konstitucijoje nustatyta, kad niekas negali būti verčiamas dirbti arba tarnauti.

Nusikalstama veika, kuri apima šurkščius žmogaus teisių pažeidimus, pavyzdžiui, nusikaltimus laisvei (pavyzdžiui, prekyba žmonėmis, asmens laisvės apribojimas arba apsigyvenimo laisvės apribojimas), taip pat nusikalstama veika, dėl kurios kyla pavojus visuomenei ir aplinkai (pvz., neteisėtas atliekų šalinimas, teršalų išleidimas be leidimo, oro ir vandens apsaugos reikalavimų pažeidimas, neteisėta ozono sluoksnį ardantių medžiagų gamyba ir tvarkymas ir kt.) pagal Baudžiamąjį kodeksą yra laikomi nusikaltimais, jeigu tokia veika yra daroma turint nusikalstamų ketinimų. Už tai įstatyme numatyta maksimali penkerių metų laisvės atėmimo bausmė. Baudžiamoji atsakomybė už tokią nusikalstamą veiklą tenka pažeidėjams. Pažeidėjai gali būti fiziniai asmenys (pagal Baudžiamąjį kodeksą) arba juridiniai asmenys (pagal Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės įstatymą ir Baudžiamąjį kodeksą).

Tuose teisės aktuose nustatyta, kad už šurkščius žmogaus teisių pažeidimus, įskaitant aplinkos apsaugos pažeidimus ir didelį darbuotojų išnaudojimą, bausmės trukmei taikomos specialios taisyklės. Pagal Baudžiamąjį kodeksą už nusikaltimą skiriama griežtesnė bausmė negu už nusižengimą.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teisimą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Kilus tarptautiniams teisiniams ginčams, reikia nustatyti, kuris teismas nagrinės bylą ir priims sprendimą, taip pat reikia nustatyti, pagal kokią teisę turi būti nustatomos faktinės aplinkybės. Tarptautinės privatinės ir procesinės teisės akte, kurio tikslas – nustatyti, pagal kokią teisinę sistemą yra reglamentuojami civiliniai, komerciniai, šeimos, darbo ir kiti panašūs santykiai, kuriems būdingas tarptautinis aspektas, yra išskirta Tarptautinės procesinės teisės dalis, kurioje nustatyta, kokios bylos priklauso Slovakijos teismų jurisdikcijai, kokios – išimtinai Slovakijos teismų jurisdikcijai ir kokiose bylose ginčo šalys gali pačios pasirinkti, kad ginčas bus sprendžiamas Slovakijos teisme. Reikia pabrėžti, kad Slovakijos teismai visada laikosi Slovakijos procesinių reikalavimų ir jeigu Slovakijos teisminė institucija per pagrįstą laiką nenustato užsienio teisės turinio arba jeigu užsienio teisės turinį nustatyti būtų sunku arba neįmanoma, procesas vykdomas pagal Slovakijos teisę.

Tokiu atveju paprastai būtų taikomos tik Slovakijos tarptautinės privatinės ir procesinės teisės įstatymo nuostatos dėl jurisdikcijos pasirinkimo abipusiu susitarimu, t. y. abi ginčo šalys susitartų, kad byla bus nagrinėjama Slovakijos teismuose. Tačiau, jeigu susitarimas dėl jurisdikcijos būtų naudingas tik vienai šaliai, šalies teisė kreiptis į kitą teismą tebebūtų saugoma. Bylose dėl darbo sutarčių, draudimo sutarčių ir vartojimo sutarčių susitarimai dėl jurisdikcijos galioja tik tada, jeigu pagal juos nėra draudžiama taikyti valstybės, kurioje gyvena ieškovas, teismų jurisdikcijos arba jeigu susitarimai sudaromi po to, kai kyla ginčas.

Dėl išsamesnės informacijos reikėtų kreiptis į:

📄 **Nacionalinį informacijos dėl verslo ir žmogaus teisių centrą** (slovak. *Národné kontaktné miesto pre podnikanie a ľudské práva*)

📄 **Slovakijos Respublikos teisingumo ministeriją**

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Slovakijos konstitucijoje yra nustatyta 📄 **valstybinio žmogaus teisių gynimo pareigūno (ombudsmeno) pareigybė**. Slovakijos ombudsmeną skiria Slovakijos Respublikos nacionalinė taryba. Į ombudsmeną gali kreiptis fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie mano, kad valdžios institucijų veiksmais, sprendimais arba neveikimu buvo pažeistos jų pagrindinės teisės ar laisvės. Tai reiškia, kad asmuo, kuris gyvena ne Slovakijoje arba kurio teisės ir laisvės pažeidė ne Slovakijos valdžios institucijos, gali kreiptis į Slovakijos ombudsmeną konsultacijos, tačiau ombudsmenas neturės teisinės kompetencijos klausimą spręsti arba imtis dėl jo veiksmų.

Slovakijoje veikia nacionalinė žmogaus teisių apsaugos ir nacionalinė kovos su diskriminacija institucija. Tai – 📄 **Slovakijos nacionalinis žmogaus teisių centras** (slovak. *Slovenské národné stredisko pre ľudské práva*). Pagrindinė centro funkcija – užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, įskaitant vienodo požiūrio principo laikymąsi Slovakijos Respublikoje. Įgyvendindamas savo misiją centras vykdo įvairią veiklą ir teikia įvairias paslaugas žmogaus teisių apsaugos ir pagarbos žmogaus teisėms skatinimo srityje ir glaudžiai bendradarbiauja su tarptautinėmis žmogaus teisių organizacijomis bei institucijomis. 2018 m. rugsėjo mėn. **Slovakijos nacionalinis žmogaus teisių centras įsteigė nacionalinį informacijos dėl verslo ir žmogaus teisių centrą**. Pagal teisės aktus, kuriais reglamentuojama steigėjo veikla ir funkcijos, šis centras, be kitų dalykų, teikia teises konsultacijas dėl diskriminacijos darbo vietoje (įskaitant tai, kad nemokamai atstovauja byloje), konsultuoja labai įvairiais žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos klausimais – nuo lyčių lygybės iki aplinkos apsaugos, **tačiau tik Slovakijoje** (pagal Civilinio proceso kodeksą – jame nurodyti, kad fiziniai asmenys, norintys kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą, turi kreiptis į to asmens gyvenamosios vietos teismą, ir pagal Tarptautinės privatinės ir procesinės teisės įstatymą).

Aplinkos apsaugos srityje Slovakijoje veikia **Slovakijos aplinkos apsaugos inspekcija** (slovak. *Slovenská inšpekcia životného prostredia*). Per ją Aplinkos ministerija, vadovaudamasi Gamtos ir kraštovaizdžio apsaugos įstatymu, vykdo valstybinę priežiūrą ir skiria baudas fiziniams asmenims, verslo subjektams ir kitiems juridiniams asmenims. Inspekcijos jurisdikcijai priklauso Slovakijos Respublikos teritorija, **todėl tam, kad pažeidimas būtų laikomas šio įstatymo pažeidimu, jis turėtų būti padarytas Slovakijos Respublikos teritorijoje**.

Darbo inspekcijų, kovos su neteisėtu darbu ir neteisėtu įdarbinimu įstatymu reglamentuojami **darbo Slovakijos Respublikoje patikrinimai, taigi tam, kad pažeidimas būtų laikomas šio akto pažeidimu, jis turi būti padarytas Slovakijos Respublikos teritorijoje**.

Taigi, jeigu asmuo mano, kad jo pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės buvo pažeistos, tačiau asmuo nėra Europos Sąjungos valstybės narės pilietis ir gyvena ne Europos Sąjungos teritorijoje, toks asmuo teisinės apsaugos iš nacionalinių institucijų, kurios yra atsakingos už pagrindinių teisių ir laisvių apsaugą Slovakijos Respublikoje, faktiškai prašyti negali.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdant jų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Slovakijos Respublikoje nėra reikalaujama, kad Europos tarptautinės bendrovės sukurtų skundų nagrinėjimo mechanizmus, nes pagal Slovakijos Respublikos skundų nagrinėjimo įstatymą tokia pareiga yra nustatyta tik valstybės institucijoms ir teritoriniams savivaldos padaliniais bei kitoms Slovakijos Respublikos įstaigoms. Slovakijos Respublika, būdama Europos Sąjungos nare, privalo laikytis Europos Sąjungos teisės aktų.

Slovakijoje tarptautinės bendrovės gali kreiptis į nacionalinį informacijos verslo ir žmogaus teisių dėl centrą, kuris rengia mokymus, teikia konsultacijas ir konsultuoja šios srities teisiniais klausimais.

Mediacija yra savanoriškas procesas, kuris pasirenkamas tam, kad ginčo nereikėtų spręsti teisme. Slovakijoje mediacija yra reglamentuojama Mediacijos įstatymu. Jame numatytas neteisminis ginčų sprendimas civilinės teisės, šeimos teisės ir komercinių prievolių bei darbo santykių srityse. Neteisminių kelių taip pat gali būti sprendžiami tarptautiniai ginčai, kylantys dėl panašių teisinių santykių tarp subjektų, kurių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta yra kurioje nors Europos Sąjungos valstybėje narėje. Pagal Civilinio proceso kodeksą teismas visada turėtų stengtis ginčą išspręsti taikiai. Teismas gali pasiūlyti šalims susitarti mediacijos būdu, tačiau negali nurodyti rinktis tokią tvarką. Mediacijai reikalingas savanoriškas sutikimas ir ginčo šalys turi pačios jos paprašyti.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Slovakijos nusikaltimų aukų įstatyme pateikta tokia sąvokos „auka“ apibrėžtis: pagal Slovakijos teisę vykdomuose procesuose aukomis laikomos ypač pažeidžiamos aukos (vaikai, vyresni negu 75 metų asmenys, neįgalūs asmenys, prekybos žmonėmis, organizuoto nusikalstamumo, nusikaltimų žmogaus orumui, terorizmo aukos, smurto arba grasinimo smurtu dėl asmens lyties, seksualinės orientacijos, pilietybės, rasės, etninės kilmės, tikėjimo arba įsitikinimų aukos, kitų nusikaltimų aukos, patiriančios didesnę pakartotinės viktimizacijos riziką remiantis individualiu aukos ir jos asmeninių savybių, ryšių su pažeidėju, priklausomybės nuo pažeidėjo ir pažeidimo tipo, pobūdžio bei aplinkybių vertinimu).

Teisėsaugos institucijos (prokurorai ir policija), teismai ir subjektai, teikiantys pagalbą nukentėjusiems asmenims, privalo juos informuoti apie jų teises paprastu ir suprantamu būdu ir ypač atsižvelgti į tai, kad dėl tam tikro pobūdžio negalios, kalbos žinių arba riboto aukos gebėjimo reikšti mintis gali kilti tarpusavio supratimo arba bendravimo sunkumų. Baudžiamosiose bylose auka yra laikoma šalis, kuri pranešė apie nusikalstamą veiką, nukentėjusi šalis arba liudytojas. Ji turi Baudžiamojo proceso kodekso pagal savo statusą suteiktas teises. Teisėsaugos institucijos, teismai ir subjektai, teikiantys pagalbą aukoms, kiekvieną auką įvertina ir nustato padaryto nusikaltimo sunkumą, kad galėtų nustatyti, ar auka yra ypač pažeidžiama, ir užkirsti kelią pakartotinei viktimizacijai.

Aukoms suteikiama teisinė pagalba, t. y. suteikiama teisinė informacija, asmenims yra teisiškai atstovaujama baudžiamosiose ir civilinėse bylose ir padedama prisiteisti žalos atlyginimą. Teisinę pagalbą aukoms teikia Teisinės pagalbos centras (slovak. *Centrum právnej pomoci*) Teisinės pagalbos teikimo materialinį nepriteklių patiriančioms asmenims įstatymu nustatytais sąlygomis ir atvejais. Teisinės pagalbos centras teikia teisinę pagalbą visiems fiziniams asmenims, kurie dalyvauja šalies viduje kilusiuose ginčuose, tačiau jeigu ginčas yra tarptautinis, teisinę pagalbą teikiama tik fiziniams asmenims, kurių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta yra valstybės narės teritorijoje. Pagal tarptautinės sutarties, kurią Slovakijos Respublika yra pasirašiusi, nuostatas arba pagal Slovakijos Respublikos teisingumo ministro paskelbtą abipusiškumo principą Slovakijos Respublikos teismuose nagrinėjamos bylose teisinę pagalbą teikiama ir valstybės, kuri taip pat yra pasirašiusi tą tarptautinę sutartį, piliečiams arba asmenims, kurių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta yra tos valstybės teritorijoje, taip pat tais atvejais, kai Slovakijos Respublikos teisme nagrinėjamos bylos dalykas yra tiesiogiai susijęs su ankstesne įprastine asmens gyvenamąja vieta Slovakijos Respublikos teritorijoje. Nėra draudžiama, kad asmeniui atstovautų teisininkas (arba advokatas) pagal Teisinės profesijos įstatymą ar Prekybos įstatymą.

Asmenys, kurie patiria materialinį nepriteklių (jų pajamos yra mažesnės už pragyvenimo lygį, padaugintą iš 1,4 koeficiento (Slovakijoje), arba kurie gauna materialinį nepriteklių patiriančioms asmenims skiriamas pašalpas (Slovakijoje)), turi teisę gauti nemokamą Teisinės pagalbos centro teikiamą teisinę pagalbą, jei ginčas nėra akivaizdžiai nepagrįstas, o ginčo suma viršija įstatyme nustatyto minimalaus darbo užmokesčio dydį.

Pareiškėjas gali gauti teisinę pagalbą iš Teisinės pagalbos centro ir jam gali būti padengta 20 proc. teisinio atstovavimo išlaidų, jeigu jis atitinka visas šias tris sąlygas: asmens pajamos yra didesnės už minimalų pragyvenimo lygį, padaugintą iš 1,4 koeficiento (Slovakijoje), tačiau neviršija minimalaus pragyvenimo lygio, padauginto iš 1,6 koeficiento, jis pats negali teisinių paslaugų apmokėti iš savo lėšų, ginčas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ir ginčo suma viršija įstatyme nustatytą minimalaus darbo užmokesčio dydį. Prieš pradėdamas teikti teisinę pagalbą centras visada įvertina, ar asmuo atitinka pirmiau nurodytas sąlygas. Kitais atvejais nukentėję asmenys patys rūpinasi teisininko (arba advokato) pagalba ir padengia jo išlaidas.

Asmenų, pranešusių apie pažeidimus, teisių apsauga sudaro atskirą teisės normų grupę. Apie pažeidimus pranešusių asmenų apsaugos įstatyme nustatyta, kokiomis sąlygomis yra saugomi asmenys, pranešę apie su darbo santykiais susijusius nusikaltimus arba kitą veiklą, kuria pažeidžiama socialinė tvarka, taip pat nustatytos asmenų, pranešusių apie socialinę tvarką pažeidžiančią veiklą, teisės ir pareigos ir įsteigiamas Apie pažeidimus pranešusių asmenų apsaugos biuras (slovak. *Úrad na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti*).

Apie pažeidimus pranešę asmenys gali prašyti apsaugos, jeigu praneša apie veiklą, kuria šiurkščiai pažeidžiama socialinė tvarka ir kuri yra laikoma nusikalstama arba padaroma vykstant baudžiamajam procesui. Prašymas teikiamas valstybiniam prokurorui. Jeigu prašymas dėl asmens, pranešusio apie pažeidimus, apsaugos pateikiamas kitai valdžios institucijai, ši institucija nedelsdama persiunčia prašymą valstybiniam prokurorui. Jeigu prokuroras nustato, kad asmuo, pranešęs apie pažeidimus ir prašęs apsaugos, pateikė kriterijus atitinkantį prašymą, apsauga tokiam asmeniui suteikiama nedelsiant. Apie pažeidimus pranešusiems asmenims speciali apsauga suteikiama siekiant užtikrinti, kad jie nenukentėtų, t. y. kad pažeidėjas negalėtų pakenkti asmeniui grasindamas, baugindamas, naudodamas prievartą arba jėgą, jam nekeršytų ir kitais būdais nedarytų poveikio nukentėjusio asmens fizinei ir psichinei sveikatai.

Tais atvejais, kai auka skundžiasi dėl diskriminacijos, apsauga suteikiama pagal Kovos su diskriminacija įstatymą, pagal kurį nepagrįstos prieš skundo pateikėją nukreiptos priemonės taip pat yra laikomos tam tikros formos diskriminacija. Diskriminacijos atvejais Slovakijos nacionalinis žmogaus teisių centras teikia teisinės konsultacijas, taip pat gali atstovauti nukentėjusiam asmeniui teismo procese.

Tam nukentėjusio asmens pilietybė nėra svarbi, tačiau apsauga gali būti suteikta tik Slovakijos Respublikos teritorijoje esantiems nukentėjusiems asmenims. Paskutinis naujinimas: 27/02/2023

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Švedija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Švedijoje su verslu susiję žmogaus teisių pažeidimai nėra išskiriami iš kitų rūšių žmogaus teisių pažeidimų. Verslo ir žmogaus teisių srityje nėra taikomos specialios taisyklės. Teisių gynimo priemonės Švedijos teisinėje sistemoje atitinka tarptautines konvencijas dėl žmogaus teisių, kurias yra pasirašiusi Švedija. Teisminė apsauga nuo žmogaus teisių pažeidimų įtvirtinta Europos žmogaus teisių konvencijoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir Švedijos Konstitucijoje.

Jei manote, kad jūsų žmogaus teisės buvo pažeistos, galite kreiptis į įvairias institucijas priklausomai nuo to, kas įvyko.

Galite teikti prašymą dėl bylos teisme ar dėl peržiūros Švedijos peržiūros institucijoje arba kreiptis į nacionalinį kontaktinį centrą.

Byla teisme

Daugeliu atvejų jūsų byla vienaip ar kitaip gali būti nagrinėjama teisme. Dėl nusikalstamų veikų į teismą gali kreiptis prokuroras. Jei prokuroras nusprendžia netraukti kaltinamojo baudžiamojon atsakomybėn, kai kuriais atvejais galite tai padaryti patys. Galiausiai galite pateikti valstybei reikalavimą dėl žalos atlyginimo.

Švedijoje yra trijų rūšių teismai:

bendrieji teismai, kurie apima apylinkių teismus (*tingsrätt*), apeliacinius teismus (*hovrätt*) ir Aukščiausiąjį Teismą (*Högsta domstolen*);

bendrieji administraciniai teismai, t. y. administraciniai teismai (*förvaltningsrätt*), apeliaciniai administraciniai teismai (*kammarrätt*) ir Aukščiausiasis administracinis teismas (*Högsta förvaltningsdomstolen*);

specializuotieji teismai, kurie sprendžia ginčus įvairiose specialiose srityse, pavyzdžiui, Darbo bylų teismas (*Arbetsdomstolen*).

Prašymo teikimas dėl peržiūros Švedijos peržiūros institucijoje

Įvairūs ombudsmenai tikrina, kaip laikomasi žmogaus teisių.

Visi asmenys, kurie mano, kad su jais ar kitais asmenimis valstybės ar savivaldybės sektoriaus valdžios institucija ar pareigūnas elgėsi neteisingai ar nesąžiningai, gali pateikti skundą parlamentiniam ombudsmeniui (*Justitieombudsmannen*). Parlamentinis ombudsmenas prižiūri įstatymų ir kitų taisyklių taikymą viešojoje veikloje.

Pagal jo įgaliojimus parlamentinio ombudsmeno priežiūra taip pat apima „kitus asmenis, kurių darbas ar pareigos yra susijusios su viešosios valdžios vykdymu, jei tai yra susiję su šiuo jų veiklos aspektu“, ir „pareigūnus ir valstybės įmonių darbuotojus, tokios įmonės vardu vykdančius veiklą, kurie per minėtą įmonę lemiamą įtaką daro Vyriausybė“.

Tam tikras priežiūros funkcijas atlieka ir Vyriausybės paskirtas teisingumo kancleris (*justitiekanslern*). Teisingumo kanclerio pareigos apima skundų nagrinėjimą ir valstybei skirtų reikalavimų dėl žalos atlyginimo tvarkymą.

Lygybės ombudsmeno tarnyba (*diskrimineringsombudsmannen*) yra vyriausybės agentūra, atsakinga už Diskriminacijos įstatymo reikalavimų laikymosi stebėseną. Pirminė šio ombudsmeno užduotis – paskatinti asmenis, kuriems šis įstatymas taikomas, laikytis jo savo noru. Tačiau šis ombudsmenas taip pat gali pareikšti ieškinį teisme asmens, kuris tam pritaria, vardu. Diskriminacijos įstatymą pažeidžiantys asmenys gali būti pripažinti privalančiais sumokėti diskriminuojamam asmeniui kompensaciją už diskriminaciją.

Skundo teikimas nacionaliniam kontaktiniam centrui

EBPO tarptautinių bendrovių gairėse numatyta galimybė išnagrinėti jūsų atvejį per nacionalinius kontaktinius centrus (toliau – NKC). Švedijos NKC vykdo trišalį valstybės, verslo sektoriaus ir profesinių sąjungų bendradarbiavimą.

Valstybei atstovauja Užsienio reikalų ministerija, kuri rengia posėdžius, taip pat gali būti kviečiami kiti Vyriausybės departamentai. Verslo sektoriui atstovauja Švedijos įmonių konfederacija, Švedijos prekybos federacija ir Švedijos verslo savininkų federacija, o profesinėms sąjungoms atstovauja Švedijos profesinių sąjungų konfederacija, Švedijos profesinių asociacijų konfederacija, „Unionen“, „IF Metall“ ir Švedijos diplomuotų inžinierių asociacija. Kadangi šios gairės yra savanoriškos, NKC neturi įgaliojimų skirti nuobaudas. Pagrindinė kontaktinio centro užduotis – skatinti įmones laikytis gairių ir bendradarbiauti siekiant išspręsti kiekvieną problemą atvejį dialogu ir diskusijomis.

 Nacionalinis kontaktinis centras (NKC) – Regeringen.se

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų nei nacionaliniu, nei tarptautiniu lygmeniu nėra. Tačiau vertinant žmogaus teisių pažeidimus yra svarbus proporcingumo principas, įskaitant atsižvelgimą į pažeidimo sunkumą. Teisminė apsauga nuo žmogaus teisių pažeidimų įtvirtinta Europos žmogaus teisių konvencijoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir Švedijos Konstitucijoje.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdamą veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Sąlygos bylai Švedijos teisme iškelti

Pagrindinė sąlyga užsieniečiui, norinčiam iškelti ieškinį Švedijos teisme, yra ta, kad jis galėtų nustatyti Švedijos jurisdikciją, t. y. parodyti, kad Švedijos teismas turi jurisdikciją pripažinti ieškinį tinkamu. Skirtingais atvejais tam galimi skirtingi būdai:

Tais atvejais, kai asmens žmogaus teisės pažeidžia Švedijos bendrovė arba jos filialai užsienyje, byla prieš atitinkamą bendrovę iš esmės visada gali būti iškelta Švedijos teisme.

Jei pažeidimą padarė antrinė įmonė, kuri yra valdoma arba kontroliuojama Švedijos įmonės ir kurios būstinė yra trečiojoje šalyje (t. y. ne ES, Islandijoje, Norvegijoje ir Šveicarijoje), byla prieš antrinę įmonę gali būti iškelta Švedijos teisme tik tam tikromis sąlygomis.

Jei pažeidimą padarė antrinė įmonė, kuri yra valdoma arba kontroliuojama Švedijos įmonės ir kurios būstinė yra kitoje ES šalyje arba Islandijoje, Norvegijoje arba Šveicarijoje, galimybė iškelti bylą prieš antrinę įmonę Švedijos teisme yra ribota ir galima tik išimtiniais atvejais.

Bendrosios Švedijos jurisdikcijos sąlygos

Švedijos teismai savo iniciatyva turi išnagrinėti, ar atvejis priklauso Švedijos jurisdikcijai. Kai reikalavimas priklauso Švedijos jurisdikcijai, tai reiškia, kad Švedijos teismas turi jurisdikciją nagrinėti ir priimti sprendimą dėl bylos esmės.

Tais atvejais, kai pažeidimą padariusios bendrovės (atsakovo) nuolatinė buveinė yra ES valstybėje narėje, taikomas reglamentas „Briuselis I“. Tačiau šiame reglamente taip pat nustatytos jurisdikcijos taisyklės, kurių taikymas nepriklauso nuo atsakovo nuolatinės buveinės. Jeigu atsakovo nuolatinė buveinė yra Islandijoje, Norvegijoje arba Šveicarijoje, jurisdikcijos klausimas apibrėžiamas pagal Lugano konvenciją. Jeigu atsakovo nuolatinė buveinė nėra ES arba yra šalyje, kuri yra pasirašiusi Lugano konvenciją, jurisdikcijos klausimas apibrėžiamas pagal analogiją taikant jurisdikcijos kolizijos taisykles, nustatytas Švedijos teismų proceso kodekso 10 skyriuje, atsižvelgiant į pagrindinį reikalavimą – kad Švedijos teismas galėtų vykdyti teisingumą, atvejis turi būti susijęs su Švedija. Asmens, kurio teisės pažeistos, nuolatinė gyvenamoji vieta paprastai nėra svarbi reglamento „Briuselis I“ taikymui. Tačiau kai kuriais atvejais būtina, kad ieškovo nuolatinė buveinė būtų valstybėje narėje arba kad jurisdikcijos pagrindą sudarančios aplinkybės būtų priskirtinos valstybei narei.

Lemiamas veiksnys bus tai, kad jurisdikcijos pagrindą sudarančios aplinkybės turi būti nustatytos tuo metu, kai kreipiamasi į teismą.

Reglamentuojanti teisė

Tai, kurios šalies teisė taikytina reikalavimui, kylančiam iš teisių pažeidimo, kurio byla nagrinėjama Švedijos teisme, nustato Švedijos teismas taikydamas Švedijos tarptautinę privatinę teisę. Iš esmės tai reiškia, kad turi būti taikoma šalies, kurioje padaryta žala, teisė. Jei žmogaus teisės buvo pažeistos ne Švedijoje, aukos reikalavimui Švedijos įstatymai taikomi retai. Tai galioja neatsižvelgiant į tai, ar asmuo nusprendė suformuluoti savo reikalavimą sutartiniais (pagal darbo sutartį) ar nesutartiniais (kai darbo sutarties nėra) pagrindais. Pagrindinė to priežastis – ryšys su Švedija nėra pakankamai stiprus.

Priešingai nei Švedijos teisės turinys, užsienio teisės turinys Švedijos teismuose yra faktinių aplinkybių klausimas. Todėl asmuo, kuris savo reikalavimą grindžia užsienio teise, turi pateikti tai patvirtinančius įrodymus, pvz., eksperto pareiškimą. Tam gali reikėti tam tikrų išlaidų.

Net jei reikalavimui taikoma užsienio teisė, Švedijos teismai gali tam tikra apimtimi taikyti Švedijos teisę – jeigu tai yra tarptautiniu mastu privalomų taisyklių klausimas arba kai užsienio teisė prieštarauja Švedijos viešajai tvarkai. Tačiau tokios išskirtinės procedūros taikomos labai retai. Kol nesukurta teismų

praktika, pvz., tarp Europos Teisingumo Teismo ir Švedijos teismų, taip pat nebuvo paaiškinta, koku mastu dėl kompensacijos reikalavimo, susijusio su žmogaus teisių pažeidimu, taikytinos šios išimties taisyklės, pvz., dėl šalies, kurioje padaryta žala, teisių apsaugos trūkumų.

Praktinės asmens galimybės iškelti bylą Švedijos teisme

Jei atvejis priklauso Švedijos jurisdikcijai ir yra reikalavimas, kurio vykdymą galima užtikrinti (pvz., remiantis taikytina užsienio teise), galimybė kreiptis į Švedijos teismus yra palyginti gera. Be to, užsieniečio galimybės būti ginčo sprendimo Švedijoje šalimi iš esmės yra panašios į Švedijos piliečių galimybes. Jei užsienietis susiduria su finansinėmis ar kitomis praktinėmis keliavimo į atitinkamą Švedijos teismą kliūtimis, galima daryti prielaidą, kad teismas stengsis tai išspręsti, pvz., leisdamas dalyvauti naudojant telefono arba vaizdo ryšį.

Kai kurie užsienio piliečiai, kurių nuolatinė buveinė nėra Švedijoje ir kurie Švedijos teisme pateikia ieškinį prieš Švedijos juridinį asmenį, atsakovo prašymu privalo pateikti užstatą atsakovo būsimų teisinių išlaidų saugumui užtikrinti. Tai, kurie užsienio piliečiai ir juridiniai asmenys atleidžiami nuo pareigos pateikti užstatą, nurodyta 2014 m. gegužės 15 d. *Pranešime dėl užsienio ieškovų atleidimo tam tikrais atvejais nuo pareigos pateikti užstatą teisinėms išlaidoms užtikrinti*.

Užsieniečio galimybės gauti viešąjį teismo ir ombudsmeno mokesčių finansavimą yra ribotos, bent jau tuo atveju, jei asmuo yra ne ES šalies pilietis. Didžiausia galimybė gauti valstybės finansavimą yra tuomet, kai kompensacijos reikalavimas pateikiamas kaip individualus reikalavimas, susijęs su baudžiamąja byla. Kita vertus, galimybės rasti privataus finansavimo sprendimą labai priklauso nuo užsieniečio asmeninių finansinių ir socialinių aplinkybių.

Daugiau informacijos

Memorandumas užsienio reikalų ministerijai dėl galimybės asmeniui iškelti ieškinį Švedijos teisme prieš Švedijos bendrovę dėl žmogaus teisių pažeidimų, padarytų ne Švedijoje. Mannheimer Swartling (2015)

 <https://docplayer.se/7222881-Promemoria-till-utrikesdepartementet.html>

Daugiau informacijos apie rekomendacijas dėl bylos iškėlimo teismuose galima rasti <https://www.domstol.se/en/>

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdančioms veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Žr. 1 klausimą.

Švedijos žmogaus teisių institutas nenagrinėja atskirų skundų, susijusių su žmogaus teisių pažeidimais.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdančiųjų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Pačios bendrovės nustatyti atsiteisimo mechanizmai

Bendrovės privalo užtikrinti, kad jų veikla nepažeistų nė vieno žmogaus teisių. Jei bendrovė sukėlė tokį pažeidimą, prie jo prisidėjo arba buvo su juo susijusi, ji privalo stengtis rasti būdą ištaisyti nukentėjusio asmens padėtį. Toks atsiteisimas gali apimti atsiprašymą, finansinės ar nefinansinės kompensacijos ar kito dalyko suteikimą, dėl kurio susitaria nukentėjęs asmuo ir bendrovė. Sudėtingesnė atvejis būna tuomet, jei bendrovė neprisidėjo prie jokio neigiamo poveikio, tačiau poveikis yra tiesiogiai sietinas su jos veikla. Tokiais atvejais, jei bendrovė turi pakankamai įtakos, kad galėtų suvaldyti neigiamą poveikį, bendrovė turėtų pasinaudoti tokia savo įtaka.

Nėra standartinio modelio, kaip bendrovė turėtų geriausiai organizuoti savo skundų ir atsiteisimo mechanizmą. Kiekviena bendrovė turi pati nuspręsti, kas yra tinkama jos konkrečiomis sąlygomis.

Toliau pateikiamos tam tikros gairės.

Atvirumas – reikėtų skatinti dialogą su asmenimis, nukentėjusiais nuo bendrovės elgesio.

Derybos ir pokalbiai su darbuotojų atstovais – tai dažnai yra geras pagrindas veiksmingoms priemonėms su darbuotojais susijusiais atvejais.

Gairės, numatančios, kaip žmonės gali pranešti apie netinkamą elgesį bendrovės viduje, kaip į tokius pranešimus turi būti reaguojama ir kaip pranešę asmenys turi būti apsaugoti.

Skundų nagrinėjimo sistema, leidžianti bendrovėje nedirbantiems žmonėms, kurie mano, kad bendrovė neigiamai paveikė arba paveiks juos arba kitus asmenis, saugiai ir anonimiškai informuoti bendrovę apie problemą.

Vyriausybė priėmė naujus teisės aktus dėl didelių bendrovių tvarumo ataskaitų teikimo, kurie yra ambicingesni nei ES direktyvos, taip pat nustatė aiškesnius tvarumo kriterijus Viešųjų pirkimų įstatyme ir griežtesnę teisinę informatorių apsaugą.

2016 m. gruodžio mėn. įsigaliojo nauji teisės aktai dėl tvarumo ataskaitų teikimo. Dėl šių teisės aktų visos didelės bendrovės, turinčios daugiau kaip 250 darbuotojų, nuo šiol privalo teikti tvarumo ataskaitas. Be informacijos apie poveikį aplinkai, socialines sąlygas, lygybę ir korupcijos prevenciją, ataskaitose taip pat turi būti pateikiama informacija apie pagarbos žmogaus teisėms, įskaitant darbuotojų teises, užtikrinimo priemones, kai tai būtina siekiant suprasti bendrovės raidą, padėtį ir rezultatus.

2017 m. sausio mėn. Riksdagas taip pat priėmė griežtus teisės aktus, kuriais siekiama apsaugoti darbuotojus, pranešančius apie sunkius nusižengimus darbdavio veikloje („informatorius“). Pagal šią specialią apsaugą darbuotojai, kuriems darbdavys imasi kerštauti, turės teisę gauti žalos atlyginimą.

Viešos ataskaitos

Verslas ir žmogaus teisės: apčiuopiami trūkumai ir spragos Švedijos teisėje. Ataskaita Švedijos viešojo valdymo agentūrai. „Enact Sustainable Strategies“ („Enact“), konsultacinė įmonė, kurios specializacija – tvari verslo plėtra ir atsakingas verslumas.

 Verslas ir žmogaus teisės: apčiuopiami trūkumai ir spragos Švedijos teisėje. „Enact“ (statskontoret.se)

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Asmenys, nukentėję nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje, specialių teisių neturi (žr. 1 klausimą).

Yra galimybė gauti teisinę pagalbą pagal Teisinės pagalbos įstatymą (1996:1619). Dėl teisės gauti teisinę pagalbą visada sprendžia teismas arba Teisinės pagalbos tarnyba (*Rättshjälpsmyndigheten*).

Teisinė pagalba paprastai teikiama privatiems asmenims, t. y. ne asociacijoms, bendrovėms ar panašioms asmenims. Išimtiniais atvejais teisinė pagalba taip pat gali būti teikiama prekybininkui arba palikimo šalims.

Jūsų finansinės galimybės įvertinamos apskaičiuojant jūsų metines pajamas neatskaičius mokesčių. Išskaičiuojama po 15 000 SEK už kiekvieną vaiką, kurį išlaikote, bet ne daugiau kaip 75 000 SEK. Ši suma taip pat turi būti koreguojama, jei turite turto ar skolų, kurios turi įtakos jūsų gebėjimui mokėti. Kad gautumėte teisinę pagalbą, jūsų finansinės galimybės negali viršyti 260 000 SEK per metus. Kai jums pranešama, kad gausite teisinę pagalbą, dalį išlaidų turite sumokėti patys. Teisinė pagalba suaugusiems niekada nėra visiškai nemokama, o dalis, kurią mokate patys, vadinama teisinės pagalbos mokesčiu. Jūsų teisinės pagalbos mokeskis niekada negali būti didesnis už teisinės pagalbos išlaidas.

Teisinių išlaidų draudimas – tai draudimo forma, kuri daugeliu atvejų įtraukiama į būsto ir turto draudimą, būsto ir gyvenamosios vietos draudimą bei laisvalaikio būsto draudimą. Teisinių išlaidų draudimas reiškia, kad draudimas gali padengti dalį teisininko ar advokato samdymo išlaidų. Skirtingose draudimo bendrovėse teisinių išlaidų draudimo sąlygos gali skirtis, todėl svarbu patikrinti savo draudimo sąlygas.

Teisinės pagalbos potvarkio 35 skirsnyje (1997:404) nustatyta, kurie užsienio piliečiai turi būti traktuojami taip pat kaip Švedijos piliečiai dėl teisės gauti teisinę pagalbą pagal Teisinės pagalbos įstatymą.

Paskutinis naujinimas: 26/04/2023

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Verslas ir žmogaus teisės - Škotija

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti išūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Pagal 1998 m. Škotijos aktą reikalaujama, kad visi Škotijos parlamento priimami teisės aktai ir visi Škotijos vyriausybės narių veiksmai derėtų su Europos žmogaus teisių konvencijoje įtvirtintomis žmogaus teisėmis. Pagal 1998 m. Žmogaus teisių aktą Škotijos valdžios institucijoms draudžiama vykdyti veiksmus, kurie nederą su Konvencijoje įtvirtintomis teisėmis. Jeigu žmogaus teisės vis dėlto pažeidžiamos, Škotijos teismai turi įgaliojimus nagrinėti bylas ir nustatyti teisių gynimo priemones.

2006 m. Įmonių įstatyme apibrėžtas įmonių steigimo ir veiklos teisinis pagrindas. Karališkoji prokuratūra (angl. *The Crown Office and Procurator Fiscal Service*, toliau – COPFS) gali kelti bylas Škotijos verslo subjektams Škotijos teismuose, jeigu surenka įrodymus, kad buvo padaryta nusikalstama veika.

2015 m. Škotijos kovos su prekyba žmonėmis ir žmonių išnaudojimu įstatyme apibendrinamos ir sugriežtinamos esamos Jungtinės Karalystės baudžiamosios teisės normos dėl kovos su prekyba žmonėmis ir žmonių išnaudojimu ir dar griežčiau įtvirtinamas nukentėjusių asmenų statusas ir pagalbos jiems teikimas.

Įstatyme išdėstytos nuostatos dėl visų rūšių prekybos žmonėmis nusikalstamos veikos bendros apibrėžties, prie šios veikos priskiriant visų rūšių suaugusiųjų ir vaikų išnaudojimą. Jame apibrėžiamos sunkinančios aplinkybės, kai prekyba žmonėmis vykdoma darant kitus nusikaltimus, ir performuluojama anksčiau taikyta atskira vergijos, tarnystės ir priverstinio arba privalomojo darbo apibrėžtis.

2015 m. įstatymo 4 skirsnyje išdėstytos nuostatos dėl nusikalstamos veikos, apimančios vergiją, tarnystę ir priverstinį arba privalomąjį darbą. Šios nuostatos turi būti aiškinamos pagal EŽTK 4 straipsnį.

Juridinio asmens statusą turintys subjektai (pavyzdžiui, įmonės), juridinio asmens statuso neturinčios asociacijos ir bendrijos gali būti pripažintos kaltomis padariusios prekybos žmonėmis nusikalstamą veiką arba kitą nusikalstamą veiką pagal 2015 m. įstatymo 4 skirsnį. 2015 m. įstatymo 39 skirsnyje numatyta, kad atitinkami tokiam subjektui priklausantys asmenys (pavyzdžiui, direktorius) taip pat gali būti pripažinti kaltais dėl pirmiau nurodytos nusikalstamos veikos. Vadovaudamasis 2015 m. įstatyme nustatytais reikalavimais, generalinis prokuroras (angl. *Lord Advocate*) paskelbė nurodymus prokurorams dėl įtariamų arba patvirtintų prekybos žmonėmis nusikalstamos veikos arba 4 skirsnyje nurodytos nusikalstamos veikos (vergijos, tarnystės arba priverstinio ar privalomojo darbo) aukų baudžiamojo persekiojimo uždraudimo. COPFS šiuos nurodymus taiko ir toliau, siekdama užtikrinti, kad nukentėję asmenys nebūtų persekiojami dėl nusikalstamų veikų, kurias jie buvo priversti įvykdyti.

Škotijos valstybės tarnybų ombudsmeno institucijai (angl. *Scottish Public Services Ombudsman*, toliau – SPSO) suteikta plati kompetencija. Tai galutinė skundų dėl daugumos decentralizuotų Škotijos valstybės tarnybų instancija. SPSO taip pat teikia nepriklausomos peržiūros paslaugas Škotijos gerovės fondui ir turi įgaliojimą panaikinti tarybų sprendimus dėl prašymų skirti bendruomeninę priežiūrą ir krizės laikotarpiu suteikti dotaciją, taip pat yra įgaliota priimti naujus sprendimus. SPSO vaidmuo žalos atlyginimo srityje yra labai ribotas. Valstybės tarnyboms, dėl kurių pateikiami skundai, ji dažniausiai pateikia rekomendacijas. Ombudsmeno tarnybos įgaliojimai ir pareigos yra išdėstyti 2002 m. Škotijos valstybės tarnybų ombudsmeno akte.

Jeigu asmuo mano, kad jo žmogaus teisės buvo pažeistos, jis gali prašyti nepriklausomos teisinės konsultacijos.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Škotijos vyriausybės pagal 2016 m. (Škotijos) Žemės reformos įstatymą paskelbtame Pranešime dėl žemės teisių ir atsakomybės nustatyti šeši principai, padedantys formuoti su žemės klausimais susijusią Škotijos politiką. Pirmasis iš tų principų yra toks: „Bendra žemės teisių, atsakomybės ir viešosios politikos sistema turėtų skatinti užtikrinti atitinkamas su žeme susijusias žmogaus teises, padėti tomis teisėmis naudotis ir jas gerbti, padėti apsaugoti viešąjį interesą, gerovę ir viešųjų bei privačiųjų interesų pusiausvyrą. Šia sistema turėtų būti prisidedama prie tvaraus ekonomikos vystymosi, aplinkos saugojimo bei puoselėjimo, padedama užtikrinti socialinį teisingumą bei kurti teisingesnę visuomenę“.

2016 m. įstatyme reikalaujama, kad Škotijos ministrai reguliariai peržiūrėtų Pranešimą ir atsiskaitytų Parlamentui.

Informacija apie prekybą žmonėmis ir žmonių išnaudojimą pateikta atsakyme į pirmą klausimą.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Tai, kokios konkrečiai teisminės teisių gynimo priemonės taikomos pažeidus žmogaus teises, priklauso nuo to, ar ta teisė yra įtvirtinta bendrojoje teisėje arba įstatyme.

2015 m. Škotijos kovos su prekyba žmonėmis ir žmonių išnaudojimu įstatymo 2 skirsnyje nustatyta, kad prekyba žmonėmis, vykdoma Jungtinėje Karalystėje arba kitur, laikoma nusikalstama veika, t. y. prekyba žmonėmis gali apimti veiklą, kuri visiškai arba iš dalies vykdoma už Škotijos ribų.

2015 m. įstatyme taip pat nustatyta, kad Jungtinės Karalystės pilietis, t. y. asmuo, kurio įprastinė gyvenamoji vieta nusikalstamos veikos padarymo momentu buvo Škotijoje, arba pagal kurios nors Jungtinės Karalystės dalies įstatymus įsteigta institucija yra pripažįstami įvykdę prekybos žmonėmis nusikalstamą veiką, nepriklausomai nuo to, kur ta veika buvo įvykdyta. Tai, ar asmens įprastinė gyvenamoji vieta yra Škotijoje, ar kitur, nustatoma atsižvelgiant į visus bylos faktus ir aplinkybes. Bet kuris kitas asmuo yra laikomas įvykdęs prekybos žmonėmis nusikalstamą veiką tik tada, jeigu bet kuri atitinkamos veikos dalis buvo įvykdyta Jungtinėje Karalystėje arba jeigu atitinkama veika įvykdoma į Jungtinę Karalystę, atvykstančio, iš jos išvykstančio arba joje keliaujančio asmens atžvilgiu.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis ir negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Daugeliu aspektų verslas Škotijoje reglamentuojamas panašiai, kaip likusioje Jungtinės Karalystės dalyje ir Europoje. Verslo veiklai taikomi įvairūs reikalavimai. Reikalavimų vykdymo užtikrinimo įgaliojimais labiau siekiama užtikrinti, kad verslo subjektai būtų baudžiami, o ne padėti nukentėjusiems asmenims, tačiau, jeigu veikia yra nusikalstamo pobūdžio, įsijungia policijos ir kitų valstybės žinybų mechanizmai.

Škotijoje veikia dvi Nacionalinės žmogaus teisių institucijos:

📄 **Škotijos žmogaus teisių komisija** (angl. *Scottish Human Rights Commission*, toliau – Žmogaus teisių komisija);

📄 **Lygybės ir žmogaus teisių komisija** (angl. *Equality and Human Rights Commission*, toliau – Lygybės komisija).

Ir Žmogaus teisių komisija, ir Lygybės komisija vykdo veiklą žmogaus teisių srityje ir atlieka svarbias, nors ir skirtingas, funkcijas nacionaliniu lygmeniu saugant tarptautiniu mastu pripažintas žmogaus teises ir stebint, kaip jos užtikrinamos. Atitinkami kiekvienos komisijos įgaliojimai aprašyti jų interneto svetainėse.

Škotijos valstybės tarnybų ombudsmeno institucija (SPSO) yra galutinė skundų dėl daugumos decentralizuotų Škotijos valstybės tarnybų nagrinėjimo instancija. Ombudsmenas yra nepriklausomas pareigūnas ir, vykdydamas savo funkcijas, nėra pavaldus Škotijos vyriausybei arba Parlamentui ar jų kontroliuojamas. Nagrinėdamas skundus ombudsmenas gali nagrinėti ir kaltinimus dėl žmogaus teisių pažeidimų. Tačiau Europos tarptautinė bendrovė greičiausiai nepatenka į įstaigų, dėl kurių galima teikti skundus ombudsmenui, sąrašą. Ombudsmenas gali nagrinėti skundus dėl privačiojo sektoriaus arba savanorių suteiktų paslaugų, jeigu tos paslaugos suteiktos ombudsmeno jurisdikcijai priklausančios įstaigos vardu.

2002 m. Škotijos valstybės tarnybų ombudsmeno institucijos įstatymo 9 skirsnio 4 ir 5 dalyse yra nurodyta, kas gali teikti skundus ombudsmenui. Skundą asmuo gali teikti, jeigu skundo pateikimo metu gyvena Jungtinėje Karalystėje, o skundžiamai veiksmui turi būti padaryti tuo metu, kai asmuo buvo Jungtinėje Karalystėje.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdamas jų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Jungtinėje Karalystėje yra įsteigtas nacionalinis informacijos dėl EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms centras (toliau – NIC). EBPO rekomendacijos daugiašalėms įmonėms – tai atsakingam verslui skirtų rekomendacijų rinkinys, įskaitant, be kitų dalykų, rekomendacijas dėl žmogaus teisių. Jungtinės Karalystės nacionalinis koordinacinis centras yra Tarptautinės prekybos departamento struktūrinis padalinys. Jis yra atsakingas už informacijos apie EBPO rekomendacijas sklaidą ir su jomis susijusių skundų nagrinėjimo mechanizmo įgyvendinimą. Jeigu įmonė pažeidžia EBPO rekomendacijas, skundą nacionaliniam informacijos centrui gali pateikti bet kuri suinteresuotoji šalis, įskaitant jos darbuotojus, profesines sąjungas ir dėl įmonės veiklos nukentėjusias bendruomenes. Nacionalinis informacijos centras siekia tarpininkauti šalims, kad jos susitartų, tačiau, jeigu tai neįmanoma, nustatyti faktai, kad įmonė savo veikloje nesilaikė rekomendacijų, paskelbiami ir yra viešai prieinami. Informaciją apie tai, kaip pateikti skundą, galima rasti 📄 **nacionalinio informacijos centro internetinėje**.

Kitos Jungtinės Karalystės konsultacijų ir mediacijos paslaugų institucijos – 📄 **Piliečių konsultavimo biuras** (angl. *Citizens Advice Bureaux*) ir 📄 **Konsultavimo, taikinimo ir arbitražo tarnyba** (angl. *Advisory, Conciliation and Arbitration Service*).

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Valstybės finansuojama teisinė pagalba teikiama tam, kad žmonės galėtų pareikšti ieškinius savo teisėms apginti arba apmokėti gynybą, jeigu priešingu atveju negalėtų sau to leisti.

1986 m. Škotijos teisinės pagalbos įstatyme nėra reikalaujama, kad dėl teisinės pagalbos besikreipiantis asmuo būtų Škotijos gyventojas. Civilinė teisinė pagalba yra dviejų rūšių:

i. konsultacijos ir pagalba. Advokatas gali suteikti konsultaciją, pateikti užklausas ir kliento vardu bendrauti su kitais subjektais. Konsultacijos ir pagalba gali būti teikiamos Škotijos teisės (įskaitant Jungtinės Karalystės teisę, kuri yra taikoma ir Škotijoje) klausimais, tačiau šiomis konsultacijomis ir pagalba negalima naudotis teismuose jau nagrinėjamose bylose;

ii. civilinė teisinė pagalba, teikiama Škotijos teismuose nagrinėjamose bylose.

Abiejų rūšių civilinė teisinė pagalba turi atitikti įstatymuose nustatytus tinkamumo kriterijus. Pagalba ir konsultacijos teikiamos, jeigu asmuo atitinka finansinius tinkamumo kriterijus. Asmenims, kuriems gali būti teikiama civilinė teisinė pagalba, taikomi tinkamumo kriterijai yra nuoseklūs ir skaidrūs, visi prašymai vertinami pagal teisės aktuose nustatytus kriterijus. Pagal pirmuosius du kriterijus vertinamas prašymo teisinis pagrįstumas. Turi būti įrodyta, kad yra teisinis pagrindas kelti bylą, kurioje yra prašoma teisinės pagalbos (pakankamas pagrindas), ir kad yra pagrįsta naudoti valstybės lėšas pagalbai pagal tą bylą teikti. Pagal trečiąjį kriterijų vertinamos prašymą pateikusių asmens finansinės aplinkybės.

Daugiau informacijos galima rasti 📄 **Škotijos teisinės pagalbos valdybos** (angl. *Scottish Legal Aid Board*) interneto svetainėje.

2015 m. Škotijos kovos su prekyba žmonėmis ir žmonių išnaudojimu įstatymo 9 skirsnyje Škotijos ministrai įgaliojami nurodyti, per kiek laiko suaugusiam asmeniui turi būti suteikta parama ir pagalba, jeigu yra pakankamai pagrindo tikėti, kad jis yra nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis ir žmonių išnaudojimo.

2018 m. balandžio 1 d. įsigaliojusiame nuostatuose nurodyta, kad parama ir pagalba turi būti suteiktos per 90 dienų ir jas gali sudaryti (tuo neapsiribojant):

apgyvendinimas;
pragyvenimo išlaidų padengimas;
medicininės konsultacijos ir gydymas (įskaitant psichologinį įvertinimą ir gydymą);
vertimas raštu ir žodžiu;
konsultavimas;
teisinės konsultacijos;
informavimas apie kitas paslaugas, kuriomis suaugęs asmuo gali pasinaudoti;
repatriacija.

2015 m. įstatymo 10 skirsnyje nurodyta, kad Škotijos ministrai turi įgaliojimus priimti nuostatus dėl to, kokia parama ir pagalba gali būti suteikta suaugusiam asmeniui, kuris yra arba atrodo esąs nukentėjęs nuo vergijos, tarnystės ar priverstinio arba privalomojo darbo. Nuostatai įsigaliojo 2018 m. balandžio 1 d.

Juose nurodyta, kaip nustatoma, ar asmuo yra nukentėjęs nuo tokios nusikalstamos veikos, kokia parama ir pagalba yra teikiamos ir kad paramos ir pagalbos laikotarpis turėtų būti toks pat, koks nustatomas prekybos žmonėmis ir žmonių išnaudojimo aukoms.

Škotijos vyriausybė yra sudariusi finansavimo susitarimus su 📄 **Pagalbos migrantams tarnyba** (angl. *Migrant Help*) (ji teikia paramą suaugusiems asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir žmonių išnaudojimo, išskyrus moteris, nukentėjusias nuo prekybos žmonėmis siekiant jas lytiškai išnaudoti komerciniais tikslais) ir 📄 **Informacijos apie prekybą žmonėmis sklaidos aljansu** (angl. *Trafficking Awareness Raising Alliance*) (jis remia moteris,

nukentėjusias nuo prekybos žmonėmis siekiant jas lytiškai išnaudoti komerciniais tikslais). 📄 **Psichologinės pagalbos tarnyba „The Anchor Service“**, Glazgo miesto ir Klaido regiono nacionalinės sveikatos apsaugos tarnybos struktūros dalis, taip pat yra finansuojama ir teikia psichologinės pagalbos paslaugas visiems suaugusiems asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir žmonių išnaudojimo Škotijoje.

Paskutinis naujinimas: 30/07/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.